

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

78

2021

ročník 73

Cena 60 Kč

POVÍDKY O KNIHOVNÁCH A KNIHOVNÍCÍCH

- Projekt *Spisovatelé do knihoven*
- Lidmila Kábrtová: *Pozorovatelka*
- Radek Štěpánek: *O knížkách, knihovnách a čtení*
- Anna Beáta Hábllová: *K₁N₁I₁H₂O₁V₁N₁A₁*
- Viktor Špaček: *Sníh*

KNIHOVNY V NOVÉM

- Pobočka Knihovny Jiřího Mahena v Brně-Medlánkách
- Japonský architekt Kengo Kuma – udržitelně a v souladu s přírodou
- Průzkum: příprava a rekonstrukce knihoven 2021–2027

Web Koncepce rozvoje knihoven

- Vydávání tištěných knih v ČR v roce 2020
- Programy knihoven v době distanční výuky
- Nová role zvukových knihoven
- Sídla knihoven po vydání zákona v roce 1919
- Knihovny v malých obcích: Besednice a Bílá Těšínské Slezsko – region průmyslu či kultury?

Obecní knihovna v Bílé dostala dárek ke stoletému výročí s. 276–277

← Hlavní prostor knihovny se společenským stolem, v pozadí dřevěná konstrukce s patrem pro děti *Foto: archiv OK Bílá*

BEZKONTAKTNÍ ROZVOZ KNIH pro naše čtenáře

OBJEDNÁVKA KNIH

POMOCÍ FORMULÁŘE BEZKONTAKTNÍ ROZVOZ KNIH NA WWW.MODERNIKNIHOVNA.CZ

732 756 827
VOLEJTE OD 8:00 DO 11:00

DORUČOVÁNÍ KNIH

ÚTERÝ A ČTVRTEK
9:00-11:00
16:00-18:00

KNIHY MŮŽETE VRACET DO BIBLIOTÉKŮ.

TATO SLUŽBA JE ZDARMA. Městská knihovna Česká Třebová

Výstavy putující od knihovny ke knihovně s. 272–273

↑ Komiksy z knihy *Pozor, v knihovně je kocour!* (ilustrace Vojtěch Šeda) na schodišti MĚK Kutná Hora

Foto: archiv K. Smolíková

Služby MĚK Česká Třebová v čase pandemie s. 253–255

↑ Detail čtečky umožňující načíst kód čtenářského průkazu z displeje telefonu

Foto: archiv MĚK Česká Třebová

Společenské centrum Darling Harbour, Sydney (Austrálie) →

Foto: Martin Mischkulnig

↑ **Knihovna H. Ibsena, Skien (Norsko)**

Foto: MIR

Kengo Kuma – udržitelné a v souladu s přírodou s. 294–295

Komunitní knihovna Kumo ne Ue, Yusuvara (Japonsko) →

Foto: www.architekturaviva.com

Téma – Povídky o knihovnách a knihovnicích

244 _ **Poznejte rozmanitost současné české literatury (představení projektu *Spisovatelé do knihoven*)**

| Kateřina Zelová

245 _ **Lidmila Kábrtová: Pozorovatelka**

247 _ **Radek Štěpánek: O knížkách, knihovnách a čtení**

249 _ **Anna Beáta Hábllová: K₁N₁H₂O₁V₁N₁A₁**

251 _ **Viktor Špaček: Sníh**

Využití nových technologií

253 _ **Služby Městské knihovny Česká Třebová v čase pandemie** | Hana Sychrová

256 _ **Web Koncepce rozvoje knihoven** | Alena Tománková

Vydávání knih v ČR

258 _ **Bilance vydávání tištěných knih v ČR v roce 2020 (1. část)** | Jaroslav Císař

Vzdělávání

262 _ **Programy knihoven v době distanční výuky** | Helena Hubatková Selucká

266 _ **Knihovna v obci (tentokrát pro Sdružení místních samospráv)** | Marie Šedá

Knihovna bez bariér

268 _ **Nová role zvukových knihoven** | Helena Hubatková Selucká

Události

272 _ **Výstavy putující od knihovny ke knihovně** | Klára Smolíková

Knihovny v malých obcích

274 _ **Knihovna městyse Besednice** | Libuše Vontorová

276 _ **Obecní knihovna v Bílé dostala dárek ke stoletému výročí** | Andrea Suková, Klára Bínová

Udržitelnost rozvoje v knihovnách

278 _ **O želvuškách a lidech** | Ondřej Hudeček

Literatura

280 _ **Těšínské Slezsko – těžký průmysl či region kultury?** | Lukáš Kowala

Pracovní právní legislativa v praxi

282 _ **Omluvená nepřítomnost na pracovišti – jiné důležité osobní překážky** | Richard Ščerba

Neušlo nám

284 _ **Knižní bazar ve Vsetíně pomohl** | –JaC–

Z historie

285 _ **Sídla knihoven po vydání zákona v roce 1919 (1. část)** | Jiřina Kádnerová

Průzkumy

288 _ **Příprava výstavby a rekonstrukce knihoven v letech 2021–2027** | Vladana Pillerová

Knihovny v novém

292 _ **Knihovna v Medlánkách** | Šárka Ondrušková

294 _ **Kengo Kuma – udržitelné a v souladu s přírodou** | Lenka Dostálová

Právní poradna

296 _ **Rekonstrukce knihovny a omezení jejích služeb** | Jiří Klusoň

297 _ **Ze světa** | Roman Giebisch

299 _ **Literární výročí Srpen–Září** | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:
Priznané prvky původní barokní zástavby v odpočinkové zóně knihovny v Brně-Medlánkách

Foto: Blanka Teplanová

CONTENTS

- Topic – Stories of libraries and librarians**
- 244** Get to know the diversity of contemporary Czech literature (Presenting the *Writers at libraries* project) | *Kateřina Zelová*
- 245** *Lidmila Kábrtová*: Observer
- 247** *Radek Štěpánek*: Of books, libraries and reading
- 249** *Anna Beáta Hábllová*: L1H1B1R2A1R1Y1
- 251** *Viktor Špaček*: Snow
- Using new technologies**
- 253** Česká Třebová Municipal Library services in times of pandemic | *Hana Sychrová*
- 256** Library development planning website | *Alena Tománková*
- Publishing books in the Czech Republic**
- 258** Balancing the printed books published in the Czech Republic in 2020 (Part 1) | *Jaroslav Císař*
- Education**
- 262** Library programs in times of distance learning | *Helena Hubatková Selucká*
- 266** The library in the municipality (this time for the Association of Local Authorities) | *Marie Šedá*
- The barrier-free library**
- 268** A new role for audio libraries | *Helena Hubatková Selucká*
- Events**
- 272** Exhibitions that travel from library to library | *Klára Smolíková*
- Libraries in small municipalities**
- 274** Besednice Library | *Libuše Vontorová*
- 276** The municipal library in Bílá became a gift for its centenary | *Andrea Suková, Klára Bínová*
- Sustainable development at libraries**
- 278** Of slow walkers and humans | *Ondřej Hudeček*
- Literature**
- 280** Těšín Silesia – heavy industry or region of culture? | *Lukáš Kowala*
- Employment legislation in practice**
- 282** Excused absence from the workplace – other important personal obstacles | *Richard Ščerba*
- It did not escape us**
- 284** The book bazaar in Vsetín helped | –JaC–
- From history**
- 285** Library premises after the 1919 (Act 1) | *Jiřina Kádnerová*
- Surveys**
- 288** Preparation and reconstruction of libraries, 2021–2027 | *Vladana Pillerová*
- Libraries anew**
- 292** The library in Medlánky | *Šárka Ondrušková*
- 294** Kengo Kuma – sustainable and in harmony with nature | *Lenka Dostálová*
- Legal advice**
- 296** Library reconstruction and restrictions on services | *Jiří Klusoň*
- 297** **From the world** | *Roman Giebisch*
- 299** **Literary anniversaries** August–September | *Milan Valden*

INHALT

- Thema – Geschichten über Bibliotheken und Bibliothekare**
- 244** Erlebt die Verschiedenheit der Gegenwartsliteratur (Projektvorstellung *Schriftsteller nach Bibliotheken*) | *Kateřina Zelová*
- 245** *Lidmila Kábrtová*: Beobachterin
- 247** *Radek Štěpánek*: Über Bücher, Bibliotheken und Lesen
- 249** *Anna Beáta Hábllová*: K1N1H1H2O1V1N1A1
- 251** *Viktor Špaček*: Schnee
- Benutzung der neuen Technologien**
- 253** Die Dienste der Stadtbibliothek in Česká Třebová während der Pandemiezeit | *Hana Sychrová*
- 256** Das Web – die Konzeption für Bibliothekentwicklung | *Alena Tománková*
- Buchherausgabe in der Tschechischen Republik**
- 258** Bilanz der gedruckten Buchherausgabe für die Tschechische Republik im Jahr 2020 (Teil 1) | *Jaroslav Císař*
- Ausbildung**
- 262** Bibliothekprogramme in der Zeit der Distanzunterricht | *Helena Hubatková Selucká*
- 266** Die Bibliothek im Dorf (diesmal für den Verein der Selbstverwaltung) | *Marie Šedá*
- Bibliothek ohne Barrieren**
- 268** Die neue Rolle der Tonbibliotheken | *Helena Hubatková Selucká*
- Ereignisse**
- 272** Ausstellungen, die von einer Bibliothek zu anderer wandern | *Klára Smolíková*
- Bibliotheken in kleinen Dörfern**
- 274** Die Bibliothek im Marktflecken Besednice | *Libuše Vontorová*
- 276** Die Gemeindebibliothek in Bílá bekam ein Geschenk zu dem hundertjährigen Jubiläum | *Andrea Suková, Klára Bínová*
- Nachhaltige Entwicklung in Bibliotheken**
- 278** Über Bärtierchen und Leuten | *Ondřej Hudeček*
- Literatur**
- 280** Teschener Schlesien – Schwerindustrie oder Kulturregion? | *Lukáš Kowala*
- Arbeitsrechtliche Legislative in der Praxis**
- 282** Die Entschuldigte Abwesenheit vom Arbeitsplatz – andere wichtige persönliche Hindernisse | *Richard Ščerba*
- Das ist uns nicht entgangen**
- 284** Buchgebrauchwarenladen in Vsetín hat geholfen | –JaC–
- Aus der Geschichte**
- 285** Bibliotheksitze nach dem Gesetzterlassung im Jahr 1919 (Teil 1) | *Jiřina Kádnerová*
- Untersuchung**
- 288** Vorbereitung des Aufbaues und Rekonstruktion der Bibliotheken in 2021–2027 | *Vladana Pillerová*
- Bibliotheken in neuem Mantel**
- 292** Die Bibliothek in Medlánky | *Šárka Ondrušková*
- 294** Kengo Kuma – die Haltbarkeit in Harmonie mit der Natur | *Lenka Dostálová*
- Rechtsberatungsstelle**
- 296** Eine Bibliothekrekonstruktion und die Beschränkung der Dienste | *Jiří Klusoň*
- 297** **Aus der Welt** | *Roman Giebisch*
- 299** **Literarische Jahrestage** August–September | *Milan Valden*

Do čísla přispěli

Klára Bínová – Obecní knihovna Bílá ■ **PhDr. Jaroslav Císař** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Mgr. Lenka Dostálová** – Moravská zemská knihovna v Brně ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Ing. arch. Anna Beáta Hábllová, Ph.D.** – publicistka ■ **Mgr. Helena Hubatková Selucká** – SKIP ČR ■ **Mgr. Ondřej Hudeček, Ph.D.** – Městská knihovna v Praze ■ **Mgr. Lidmila Kábrtová** – publicistka ■ **PhDr. Jiřina Kádnerová** – emeritní ředitelka Středočeské vědecké knihovny v Kladně ■ **Mgr. Jiří Klusoň** – Ministerstvo kultury ■ **Bc. Lukáš Kowala** – Regionální knihovna Karviná ■ **Šárka Ondrušková** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ **Bc. Andrea Suková** – Krajská vědecká knihovna v Liberci ■ **Mgr. Hana Sychrová, DiS.** – Městská knihovna Česká Třebová ■ **Ing. Richard Ščerba, MBA** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Marie Šedá** – Národní knihovna ČR ■ **MgA. Viktor Špaček** – publicista ■ **Mgr. Radek Štěpánek** – publicista ■ **Mgr. Alena Tománková** – Městská knihovna v Praze ■ **Milan Valden** – Národní knihovna ČR ■ **Libuše Vontorová** – Knihovna městyse Besednice ■ **Mgr. Kateřina Zelová** – Městská knihovna Tábor

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři, nerad bych ve vás vyvolával útrpný úsměv, ale piší, jak opravdu cítím zrychlený čas podmíněný přípravou časopisu. Kdykoli je příprava rozšířeného letního vydání u konce, nedostavuje se u mě úleva s výhledem na čas dovolené, ale naopak zodpovědnost z přípravy dalšího ročníku a otázka, čím vás zaujmout v roce následujícím. Pokud bych měl potvrdit úspěchanost dnešního člověka, volil bych ještě větší, možná depresivnější zkratku – další rok opět protekl mezi prsty. Abych tomu úplně neuvěřil nebo tomu nepropadl, listuji si vždy vydanými čísly a ročníky a připomínám si, co stálo za přípravou tohoto kterého článku, cyklu, popisovaného projektu, která fota se stále nedařilo získat apod.

I tentokrát nabízím výčet obsahu s nadějí, že se snaha o pestrost setká se žádoucí odezvou na straně čtenářů, uživatelů, spolupracovníků, zkrátka knihovnické obce. Bez vás, milí čtenáři, a bez vaší odezvy i autorského vkladu bychom jen krátkodobě vdechli život stovkám potišťených stran bez zrcadlení živoucího knihovnického provozu.

Začínáme tím, jak profesi knihovníka a knihovnu jako instituci vidí mladí literáti zapojení do projektu *Spisovatelé do knihoven*. Následuje – po letech téměř nezadržitelného růstu – asi nejméně potěšující statistika vydávání tištěných knih u nás... V České Třebové využili „v boji“ o čtenáře nových technických prostředků, jinde knihovny nepodlehly panice a nabídky své programy a výuku i v době pandemie, jen jinak. Zvukové knihovny se nestávají jednostranně zaměřenými specializovanými sbírkami, mnohým z vás pomůže nově zřízený web věnovaný koncepci rozvoje knihoven. O to, aby o knihovnách a jejich možnostech působení věděli i pracovníci místních samospráv, právě usilují pro ně pořádaná školení. Čile k světu se mají malé knihovny v Besednici, Bílé nebo v Brně-Medlánkách. Různá místa naší země, ale stejný cíl. Knihovny se ale dokáží zapojit také do pomoci těm nejpotřebnějším, zde viz příklad ze Vsetína. I ve složitých ekonomických podmínkách se rekonstrukce knihoven snad nezastaví ani u nás, jak dokládá provedený výzkum plánů a záměrů na období 2021–27. V zahraničí novým knihovnám dokáží vdechnout život přední architekti, v daném případě Japonec Kengo Kuma. Udržitelnost rozvoje knihoven domestikovala i v Česku, což dokládá i další část pravidelné rubriky s premiérovým představením želušek na stránkách *Čtenáře*. A že jsem ještě na něco zapomněl? Nemohu než doporučit otevřít tištěnou nebo elektronickou verzi našeho časopisu.

Hezké čtení a po dovolených a čase prázdnin se postavte s novým elánem ke zvládání nových výzev. To vám přeje níže podepsaný

JAROSLAV CÍSAŘ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávk na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D.,
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová
Trachtová, Mgr. Martina Košanová,
Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvem poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 16. 7. 2021.

Číslo vyšlo 30. 7. 2021.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Poznejte rozmanitost současné české literatury (představení projektu *Spisovatelé do knihoven*)

Knihovny 21. století mají různé funkce a role. Komunitní, informační, vzdělávací, kulturní i jiné. Jejich návštěvníci mají dnes na výběr ze spousty možností, jak knihovnu využívat. Ale všechny tyto možnosti souvisejí se skutečností, že knihovny stále v první řadě nabízejí literaturu. Z toho vychází také projekt *Spisovatelé do knihoven*, který literaturu přivádí do knihoven v podobě autorských čtení deseti současných českých spisovatelů a spisovatelek.

Cílem projektu je ukázat rozmanitost a kvality stávající české literatury a zároveň představit knihovny jako otevřené prostory, které chtějí nabízet orientaci v nepřehledném množství titulů na knižním trhu. Snažíme se knihovnám nabídnout profesionálně připravený program a zároveň přesvědčit návštěvníky akcí, aby se stali pravidelnými uživateli knihovny a současně čtenáři současné české literatury, která často ve velkém množství klasické literatury, anebo i soudobé překladové literatury obtížně hledá své publikum. Během tří nekovidových let jsme ročně přichystali 100 autorských čtení – čtení deseti autorů v deseti knihovnách během deseti měsíců. V každé jednotlivé knihovně se konalo deset autorských čtení ročně, každého jednotlivého autora čekala šňůra deseti knihoven a každý jednotlivý měsíc proběhlo deset čtení.

Ročník čtvrtý je jiný, nejen svým termínovým posunem (vlivem epidemie koronaviru nezačal v září 2020, nýbrž až v lednu 2021), ale i svou formou – dosud převážně online, přes kameru, bez bezprostřední reakce diváků. Právě v tomto okamžik se ale zdá, že druhá polovina roku a zbývající čtyři čtení už budou taková, na jaká jsme byli v předchozích ročních zvyklí, tj. osobní.

A jací autoři a autorky se letos setkávají nebo budou setkávat s knihovnicí a svými čtenáři, ať už virtuálně, nebo osobně? Je to prozaička Viktorie Hanišová, prozaik a překladatel Vratislav Kadlec, básnířka a architektka Anna Beata Hábllová, prozaička Lidmila Kábrtová, prozaička a básnířka Sylva Fischerová, básník Radek Štěpánek, prozaička a scenáristka Klára Vlasáková, spisovatelka a překladatelka Bianca Bellová, básník Luboš Svoboda a básník a prozaik Viktor Špaček.

Které knihovny dosud bojovaly s nepřízní osudu a vysílaly svá autorská čtení online? Jde o knihovny ze všech koutů republiky, z malých i velkých měst: Městská knihovna Tábor, Městská knihovna Hodonín, Kulturní centrum Frýdlant nad Ostravicí, Městská knihovna Krnov, Knihovna Jiřího Mahena v Brně, Městská knihovna Nové Město na Moravě, Městská knihovna Bílovec, Městská knihovna Znojmo, Chomutovská knihovna, Městská knihovna Český Těšín a Městská knihovna Jevíčko. Poslední dvě jmenované knihovny se o autory dělí, v obou knihovnách čte pětice autorů a autorek.

Pokud vás projekt *Spisovatelé do knihoven* zaujal, pak si zkuste některé z online vysílaných autorských čtení vyhledat. Knihovny svá čtení ve velké většině publikují na svých facebookových stránkách. Stačí si vybrat knihovnu a autora (web projektu: www.spisovateledoknihoven.cz).

Chcete-li se jako knihovna do projektu zapojit, kontaktujte mne jako koordinátorku projektu na e-mailové adrese spisovateledoknihoven@gmail.com. Příprava pátého ročníku začíná už v září 2021.

KATEŘINA ZELOVÁ | katerina.zelova@mkta.cz

Pozorovatelka Lidmila Kábrtová

Knihovny měla ráda odedávna. Vlastně nebylo to odedávna, ale od doby, co se naučila číst. Nebo spíš ještě o trochu později. Mohlo jí být tak osm devět, už nevěděla přesně. Samotná schopnost přečíst si věty jako *'EMA MÁ MÍSU. V MÍSE JE MASO.'* jí sice příliš nezaujala, ale díky náhodné návštěvě venkovské knihovny záhy přišla na to, že existují i knihy mnohem zajímavější.

Starý knihovník přijížděl každou lichou sobotu. Otevřel zatuchlou místnost bývalé

venkovské měšťanky a odemkl mohutné dubové skříně, v nichž napřímeně stála jedna kniha vedle druhé, všechny ve stejném kabátci z hnědého povoskovaného balicího papíru. A na jejich hřbetech bylo čínským perem knihovnickovým zčásti ušlechtilým rozřeseným rukopisem nadepsáno jméno autora, a pokud se to vešlo, tak i název knihy.

Knihovnicka dítě překvapilo, sem chodilo jenom pár starých místních. S jejich příchodem vždy pookřál, zvedl se od zašlého stolu, který tu zbyl bůhví po kom a v jehož vyřezávaných nohách se jasně klikatily cestičky červotočů, a dokořán otevřel některou ze skříní, protože vkus svých čtenářů dobře znal. Holčička však pro něj byla záhadou. Kdyby se mohla orientovat podle pestrých obálek, bylo by to snazší a mohla by si vybrat sama. Jenže na uniformitu hnědých přebalů jen zmateně hleděla, jména autorů jí nic neříkala a knihovník tu buď dětskou literaturu vůbec neměl, nebo se v ní nevyznal. Takže postupně z jeho rukou převzala a přečetla Aloise Jiráska, Karla Václava Raise, Jindřicha Šimona Baara a Karolínu Světlou. Zvědavě přitom vždycky pozorovala jiné lidi, kteří si ze skříní vybírali sami, a marně přemítala, co jiného může v jejich knihách být a proč tyhle skříně neotevírá knihovník i pro ni... Co ale bylo pod hnědým přebalem, nikdy nezahledla.

Knihovna ve městě byla v nádherné vile bývalého továrníka Cyrila Bartoně-Dobenína. Na impozantní dvoupatrové budově ji ale nefascinovala unikátní architektura přecházející od klasicismu přes národní dekorativismus až k funkcionalismu, ale prostý fakt, že knihovna měla samostatné dětské oddělení. Doslova přimražená pak zůstala při zjištění, že knihy tu nejsou skryty v papíru, ale jedna jako druhá mají lehounký pláštík z průhledného igelitu. Chodila mezi regály, přizpůsobenými dětské výšce, a okouzleně hleděla na hřbety knih. Tolik barevnosti! Tolik autorů! Tolik nepřehledných názvů! Tolik, až si najednou vůbec nedokázala sama vybrat. Brala knihy do rukou, prohlížela pestrobarevné obálky, ilustrace i rozličné typy písma. Skončila tak bezradná, že prvních několik knih jí vybrala sama knihovnice.

Po několika návštěvách (a péči ochotné knihovnice) se už dokázala orientovat docela dobře. Dívčím románekům se po několika málo zkušenostech vyhýbala, rychle zdolala všechny ransomovky, verneovky i mayovky. Pořád hledala další a další zajímavé knihy. A přitom zvědavě pokukovala po tom, co třímají v rukou nebo v náručí, pokud bylo knih více, ostatní děti. Co když mají něco, co by se líbilo i jí? Ale jak to poznat? Oslovit si je netroufla. Ploužit se pomalu za nimi a stihnout v kradmém okamžiku přečíst nápis na obálce se také nepovedlo vždycky. A tak si alespoň prohlížela je samé. Pozorovala. Jak rychle si umí v regálech vybrat. Kudy procházejí. U jakých kategorií literatury se zastavují. Jakou mají jejich knihy tloušťku. Jestli jsou s tvrdými deskami nebo jde o paperbacky. Jestli z nich vykukuje záložka.

Zda je obálka barevná, nebo jen černobílá. Bylo toho mnoho, co šlo vidět. A ona se dívala pozorně.

Návštěvníky knihoven nepřestala pozorovat ani potom, co se naučila nevybírat si knihy naslepo, ale přicházet se seznamem. Pozorovala je i potom, když opustila dětské oddělení a přešla do dospělého. A dokonce i poté, co začala knihy sama psát.

Už dávno ji přítom nezajímalo, co *přesně* si půjčují, ale přemýšlela, kdo jsou ti lidé, které potkala v knihovně mezi regály nebo se sešli na jejím čtení. Co dělají? Nad čím přemýšlejí, kam půjdou z toho společného prostoru přeplněného knihami? Kde je jejich *doma*? Mají psa

nebo kočku? Či snad papouška? Leguána? Jsou to samotáři a mají na čtení spoustu času, nebo jsou naopak obklopeni rodinou a ke knize se dostanou jen na chvíli večer? Pokud vypadal člověk úpravně, přemýšlela, zda je stejně úpravný i jeho byt. Jestliže se objevil někdo rozevlátý, hlavou se jí hnala představa lehké bohémské ledabylosti, ačkoli věděla, že je to vlastně prachsprosté klišé a ve skutečnosti může být všechno úplně jinak. Ale pozorovat lidi a představovat si za nimi příběhy ji pořád bavilo. Někdy jí ti lidé a její představy o nich dokonce pronikli do knih a ona jejich příběh vystavěla sama, po svém. Ale to pochopitelně nikdy nikomu neřekla.

Když začala epidemie, zdálo se, že je se čtením v knihovnách konec. Že ji čeká jen ticho u počítače a výhled oknem do polí, protože žila na venkově. Na projekt *Spisovatelé do knihoven* kývla, ačkoli bylo jasné, že nikdo neví,

co bude možné a kdy... Že moderní technologie nepatří k jejím silným stránkám, raději ani nezmiňovala. Když přišel požadavek na připojení se na google meet z gymnázia, protože první čtení bylo pro školu, vyděsilo ji to. Ale možná proto, že učitelka i ředitelka znojemské knihovny si také nebyly propojením příliš jisté, protože ona byla úplně první autorkou „na dálku“, dopadlo vše dobře. Najednou seděla před třídou plnou gymnazistů. Věděla, že tam jsou, že ji vidí, protože na svém počítači zapnula kameru. Že také vidí pokoj, ve kterém obvykle sedí a píše. Byli u ní doma. Ale oni pro ni zůstávali jen nehybnými ikonami na monitoru. Jen dvěma písmeny v kroužcích rozestých po obrazovce.

Po pěti minutách se osmělila a požádala je, aby si kamery a mikrofony zapnuli i oni. Ostýchali se, jak to teenageři umějí. Ale pak na ni začal monitor pomalu mrkat, ikony se proměňovaly v živé lidi a ona se náhle ocitla v mnoha studentských pokojích. Dívka s velkým psem, kluk celý pod peřinou, jiná dívka sedící za stolem, další na zemi na koberci, jiný chlapec v pohodlném křesle... Byla v tolika domácnostech, v tolika soukromých světech! Skutečně viděla to, co si vždycky jen představovala. Prostor lidí, s nimiž se potkala přes knihy. Mohla být prvně v životě pozorovatelkou i tady.

Čtení se povedlo, studenti se po chvíli přestali stydět a po úvodní části si společně povídali se zapnutými mikrofony na počítačích natolik zaujatě, že přetáhli stanovený čas.

Přesto byla ráda, když hodina skončila a obrazovka znovu potměněla. Vesmír se přelil do známé podoby a ona se začala těšit, až zase bude moct číst v knihovně. Naživo a nablízko. A svět svých čtenářů si bude moci jen představovat. Protože to ji těšilo, to ji bavilo vůbec ze všeho nejvíc. Představy a fantazie.

Ilustrace: Lukáš Fibrich

Povídka 2

O knížkách, knihovnách a čtení Radek Štěpánek

Už jako malej jsem byl posedlej knížkama. Jakmile jsem se to naučil pořádně, což bylo asi někdy ve druhý třetí třídě, začal jsem číst, co se mi zachtělo. Když teď listuju čtenářským deníkem, kterej jsme si povinně museli na prvním stupni základky vést, najdu tam leda pohádky Hanse Christiana Andersena – moje nejoblíbenější byla ta s názvem Křesadlo. Pak příběhy Ferdy Mravence a Brouka Pytlíka, anebo později Metráčka a zápis o tom, jak nějaký děti lezou nějakému dospělmu do hlavy, to je asi Křeček v noční košili. Všímám si taky, že většinu obrázků mi kreslil taťka, protože já kreslit nikdy neuměl. Možná, že mi ty zápisky sám i psal, protože v té době jsem chtěl sám číst něco úplně jinýho. Pamatuju si taky, že jsme s taťkou už tenkrát chodili i do městský knihovny. Hlavně proto, že když tam byla knihovnice paní Košinová, vždycky srandovně zapletla ruce a chytila se jednou dlaní za nos, aby napodobila slona. Pak zatroubila, a já se smál na celý kolo. Asi mi tak mimovolně vstúpila do hlavy, že knížky a příroda jdou dohromady, a tahle myšlenka už mě pak nikdy úplně nepustila.

„Radku, z tebe něco bude,“ říkala mi vždycky ráno družinářka paní Vlachynská, když mě před vchodem do školy viděla postávat s knížkou v podpaží. Nejradši jsem měl tenkrát Lovce mamutů, Hrdinu Nika nebo Bronzový poklad, ale pamatuju si, že poprvé mi to řekla, když jsem si s sebou přinesl Lovy v Karpatech od doktora Julia Komárka. Uznávám teď zpětně, že by mě dítě ve druhý třídě s takovou knížkou taky překvapilo. Jenže taťka měl doma skvělou knihovnu, kde měl i dost příběhů, který mi připadaly dobrodružný už jako dítěti. Třeba Plutonie. Taky jste někdo doufal, že ta země pod zemským povrchem, kde svítí slunce Pluton, pod nímž se vedle mamutů proháněj i dinosauři a obří mravenci s pravěkýma lidma, opravdu existuje?

Když jsem Plutonii dočetl poprvý, opravdu jsem si přál, aby to všechno byla pravda, aby svět pořád skrýval záhady a neměl konec. Celý moje dospívání pak bylo jedním velkým zklamáním, při kterým se tajemná planeta scvrkávala jako kus filé na rozpálený pánvi a všechno tajemství z ní vytékalo jako ten divnej bílej šlem.

Za pár let jsem v taťkovo knihovně přečetl, co se dalo. Jenže jsem taky objevil, že má městská knihovna svou pobočku přímo u nás ve škole. Paní knihovnice tam každé tejdne na pár hodin zašla a mám pocit, že jsem patřil asi k nejvěrnějším zákazníkům. Občas jsem s tím měl i starosti, jak jsem byl nepořádněj, kolikrát mi na vypůjčený knížky vytekl jogurt nebo se mi tam rozmačkal banán, všechno, co jsem dostával od mamky ke svačině. Vracel jsem pak knížky plný dost ošklivejch skvrn a poničení musel i doplatit. Tou dobou jsem si nejčastěj pučoval časopisy Kometa, protože jsme s klukama stavěli bunkry, a v tom časáku bejvalo hodně inspirace, pak jednu knížku o dvou dětech, který se svojí babičkou uvízly někde ve švýcarským údolí v jeskyni a musely se na nějakou dobu proměnit v pravěký lovce, aby přežily – ale třeba už taky knížky Okouzlen brouky a hady nebo příručku o tom, jak sbírat a preparovat hmyz.

Nastávalo totiž moje entomologický období, to pak vystřídal období sadaře, rybáře, řezníka a pak myslivce a lesníka. Tím vším jsem chtěl bejt, zatímco jsem po škole chodil s odbornýma publikacema o příslušnejch oborech, který jsem nosil i na oběd, zastrčený pod tričkem, aby se mi jiný děti nesmály; a ony se mi samozřejmě právě kvůli tomu smály ještě víc. Taky jsem s knížkama chodil na fotbalový tréninky, protože kromě nich jsem miloval i dávání gólů.

Ne že by to spoluhráči chápali. Na tohle období nemám úplně ty nejradostnější vzpomínky, nejlepší na něm je, že jsem ho nějak přežil.

Další knihovnou mého života byl kamrlík pana Kadlece, kterému jsme říkali Kád'a. Byl to fajn veselej chlápek a vedl vlastní knihovnu na prachatickém gymnáziu. Kupodivu měl poměrně obsáhlou nabídku, a tak jsem si od něj pučoval všechno, co potřeboval člověk, který po tom všem tápání od fotbalu přes tenis až po máchání rybářským prutem a vzduchovkou v sobě objevil básníka. Do městské knihovny už jsem nechodil, to radši s kamarádama po škole na pivo, kde jsme revoltovali proti systému a filozofovali o Kafkovi a Wildovi.

Kupodivu, ani na veřejce jsem nebyl s knihovnama úplně přítel, ač si mnozí mysleli, že aby člověk vystudoval, je třeba bejt v knihovně pečenej vařenej. Mně hlavně vadilo to, že žádnou knížku, kterou jsem si opravdu potřeboval pučit, jsem si pučit nemoh, protože všechny výstisky už byly rozpučovaný mezi ostatní studenty a v regálech vždycky zbejvala maximálně poslední na prezenční prohlídnutí. Jenže já na vyseďávání v knihovně tenkrát čas fakt neměl. A tak, místo abych na vysoký svůj vztah ke knihovnam utužil, úplně jsem ho ukončil.

Místo knihoven jsem začal navštěvovat antikvariáty a začal si budovat svou vlastní knihovnu. Z obcházení krámů plných starých knížek se stal každodenní rituál, když jsem byl v Brně, procházel jsem pravidelně všechny antikvy v centru a sháněl hlavně knížky, které vyšly před pár roky, vzhledem k omezenému nákladu byly ale v době, kdy jsem se o nich vůbec dozvěděl, už beznadějně vyprodány. Internetové antikvariáty tenkrát ještě vůbec neexistovaly, takže nezbejvalo než chodit a čekat. Moje knihovna se hezky rozrůstala a vlastně pořád roste. Když člověk pracuje v nakladatelství, možná by se mohlo zdát, že se těch knížek časem přejí, ale to já ne. Vždycky jsem rád, když do regálů můžu zařadit něco, co mě zajímá, a pak to s chutí přečíst. Jak knížek pořád přibývá, myslím, že půlka z nich je v knihovně pořád nepřečtená. V těch stovkách a tisících je ale počet přečtených titulů už asi docela slušný číslo.

Na veřejný knihovny bych popravdě možná málem zapomněl. Jenže minulej rok mě shodou okolností pozval na jedno čtení můj bejvalej učitel a vedoucí diplomky Pavel Klvač, který teď řediteluje ve vyškovské knihovně Karla Dvořáčka. Přijel jsem tam, a i když jsem čet básně, který asi zajímá málokoho, a byla doba pandemie, v knihovně bylo docela dost lidí a úplně jinejch, než jaký potkávám běžně na autorských čteních.

Uvědomil jsem si, že pokud někdo chce dostat poezii k širšímu publiku, což bych osobně chtěl, musí si vzít knihovny na pomoc. A tak jsem si přál udělat v budoucnu nějaký turné po knihovnách. Věděl jsem, že spisovatelé do knihoven jezdí, netušil jsem ale, že se mi přání na nějaké takové turné splní hned za pár tejdnu a že se budu moct takový prestižní události zúčastnit. Měl jsem asi ještě větší radost, než kdybych vyhrál nějakou literární cenu. Jako kdybych to tím svým přáním přivolal!

Ve skutečnosti to sice žádný turné není, protože většinou sedím jen za počítačem a zírám do obrazovky a ani nevidím, jestli se vůbec někdo kouká. Fakt ale je, že díky projektu můžu oslovit lidi napříč celou republikou, a tak vždycky doufám, že tam někde za tím mým vlastním odrazem ve skle prostě někde někdo je. Díky online přenosům se můžou přihlásit i lidi z větších dálek, který by pod vybraný knihovny ani nespádali. Doba pandemie přináší velký bolesti a starosti, ale i některý nepřehlédnutelný výhody a nový pohledy na věc. Na celkový hodnocení toho, co pro nás znamená, je ještě příliš brzy.

Ilustrace: Lukáš Fibrich

Povídka 3

K₁ N₁ I₁ H₂ O₁ V₁ N₁ A₁ Anna Beata Háblová

Nic nenasvědčovalo tomu, že by ten den mělo být všechno úplně jinak. Přišla na nádraží, koupila si lístek Praha–Tábor a sedla si do vlaku.

Chvíli si četla a chvíli přemýšlela nad tím, na co by se jí asi lidé z publika mohli ptát. Plánovala číst povídku o vztahu matky s dcerou – nic výjimečného. Text byl ještě čerstvý, nepublikovaný. Chtěla si ho na posлуchačích vyzkoušet. Jestli se lidé budou smát bizarním dialogům, jestli ztichnou při gradování napětí nebo jestli zašumí dojetím, když bude krystalizovat smutná pointa.

Za okýnkem se sunula krajina a střídala se se zastávkou. Mnichovice, Senohraby, Pyšely, Benešov. Za Voticemi usnula.

Zdál se jí sen, jak sedí ve vlaku a jede na své čtení do Tábora. Slunce jí svítí do tváře, proto sáhne po závěsu. V paprscích světla se prožene vír prachu, ale závěs se nepohne ani o píď. Přesedne si. Místa je tu dost, vlak je celkem prázdný. Kolem projde jen průvodčí vyžadující jízdenku, ona se dlouze prohrabuje gulášem věcí v tašce, než najde peněženku. Průvodčí mezitím odpíská další stanici a zase se k ní vrátí.

V Táboře s ní nikdo nevystoupí, a tak se nemá koho zeptat, kudy do knihovny. Aspoň vyzkouší svoji intuici, vždyť už to tu zná. Před nádražím se rozkládá něco mezi náměstím a parkem, projde jím a pak se vydá trochu doprava. Tábor se jí vždycky líbil. Jezdívávala sem s tátou jako malá holka. V paměti jí utkvěla točená zmrzlina na velkolepém náměstí a jakési hradby.

Míjí třípodlažní domky s obchůdky v přízemí. Mine i náměstí s budovou, která svým majestátním průčelím připomíná soud, ale ve skutečnosti je to zemědělská škola. A tam si vzpomene, že musí školu obejít, protože na protější straně najde vstupní dveře vykračující do ulice rohem, nad kterým se z písmen připomínajících hru Scrabble skládá slovo KNIHOVNA. Když ale ulicí prochází, nic takového tam není. Jen malá cedulka u prosklených dveří s popiskou: Vstup.

Vejde dovnitř. Uvidí knihovnici, brunetu s dlouhými pažemi. Chce se jí zeptat, jestli je tady správně na autorském čtení, ta ji ale předběhne. „To je dost, žes přišla! Deš mě vystřídat,“ sykne. Nad knihovnicí se sklání paní s proutěným košíkem, do kterého si rovná čerstvě vypůjčené knihy. Knihovna je jinak prázdná, jen vzadu v čtenářském koutku sedí starší muž a čte noviny.

Nedochází tady k omylu? Chce položit otázku, ale knihovnice zase spustí první. „Támhlely sou na roztrhání,“ ukáže dozadu na velký pojízdný koš plný knih. „Přišlaš pozdě, Jančo, tak to halt budeš dělat do noci. Takže tady pak zamkni a zakóduj, ju?“ vsune jí do ruky klíče a odběhne si pro kábat a tašku.

Takže jí tu přece jen znají? Takhle jí říkal jen táta: „Jančo. Jančo, nebul. Jančo, dyť se nic nestalo. Jančo, nejanči.“ Možná je to místní zvyk, zapojit autory do práce. Být familiární. Aby se cítila jako doma.

Sedne si k počítači, ale tápe. Kdyby chtěl někdo něco půjčit, vůbec by nevěděla, na jakou položku kliknout. Jak knihy projet scannerem, aby pak u dveří s bezpečnostním rámem nepípaly. Naštěstí tu ale nikdo není. Jen ten pán, který asi čte, ale přitom vypadá, jako by spal. Aspoň tedy roztrhává tu hromadu knih do regálů. To přece nemůže být taková věda. Každá kniha má kód, a ten ji navede na správné místo. Jenže uplyne hodina a ona uloží jen pět

svazků. Kódy totiž pořád dokola kontroluje. Co kdyby nějakou knihu špatně zařadila. Znamenalo by to, že by ji tím hodila do černé díry chaosu. Nikdo by ji už nikdy nenašel. Umístěním do špatného regálu jako by nebyla. Přestala by existovat.

Čtení už mělo dávno začít, ale ona tady pořád trčí jako záložka z knihy. Nikdo za ní nepřišel, aby ji odtud vysvobodil, nikdo jí nenabídl kafe nebo čaj. Jak se to stane, že člověk přistoupí na takovou hru? Že se tak přirozeně přizpůsobí nenadálé situaci? Že se s tím smíří? Mohla přece něco říct. Proč se neohradila?

Uplyne další hodina a koš je pořád docela plný. Už jí to jde ale o dost rychleji. Sem tam se ještě do nějaké knihy začte, ale spíš ze zvědavosti. Většina z nich jsou braky nebo kuchařky. Když už nějaká literatura za něco stojí, většinou patří do archivu ve vedlejší místnosti. Tam na hřbetech leží tlustá vrstva prachu. Pokaždé, když tam s nějakou pohne, cítí, jak se jí částičky prachu dostávají do dýchacích cest.

Čtoucí muž se probere z letargie, těžkopádně vstane, pobere hůl a odkulhá. Mezi dveřmi procedí něco, co se podobá rozloučení. Jana drží v ruce další knihu na zařazení: *Proměna a jiné povídky*. Má ji zařadit do archivu, nebo do běžného regálu? Představí si ten příběh. Obchodního cestujícího, jak se schovává pod sedačkou, aby ho jeho sestra neviděla. Existuje hrůzostrašnější povídka než tahle? Janě jako by něco došlo, zachvátí ji pálivé horko a panika. Lomcuje to s ní. Ruka se jí chvěje. Kam strčit tuhle knihu? Do regálu s písmenem K, kam jinam. Pak to v ní ale cukne. Rychlým pohybem vsune knihu na konec regálu s písmenem Z.

Vlak zacukal. Probudila se. Slunce jí nepříjemně svítilo do očí. Sáhla po závěsu, ale nepohnul se ani o chlup. Přesednout si nebylo kam, vlak byl úplně narvaný. Kolem prošel průvodčí, ale nevěšil si jí. Byla ráda, aspoň nemusela hledat lístek. V Táboře s ní vystoupila skupinka pubertáků a pak jedna paní s kočárkem. Té se zeptala na cestu do knihovny. Paní jí řekla, že musí projít parkem a pak pokračovat mírně doprava. Až bude míjet zemědělkou, ať zabočí do Jiráskovy ulice, tam už to najde.

Šla podle instrukcí, po cestě si ještě koupila kafe do ruky. Kdo ví, třeba jí ho v knihovně neudělají, pomyslela si. V ulici Jiráskova ji už zdálky vítal vstup vystrčený do ulice a nad ním velkým nápisem KNIHOVNA a HVĚZDÁRNA. K, N a I za jeden bod, H za dva body. Vešla dovnitř. U počítače nikdo neseděl, protože hnědovlasá knihovnice pobíhala po místnosti a svýma dlouhýma rukama nervózně máchala kolem sebe. „To se mi teda ještě nestalo, že bych nějakou knihu nenašla!“ omlouvala se ženě s košíkem, která stála opodál a kontrolovala si seznam knih, které potřebovala půjčit pro syna do školy. „Máme tu od něj *Zámek, Dopisy Felicii*, ale *Proměnu* žádnou!“ sténala knihovnice.

Petra stála u dveří, nikdo si jí nevěšil. Byla klidná, smířená. Usrkla pěnu z kafe, a pak se shýbnula ke spodní polici posledního regálu. S ledovou netečností vysunula knihu s odporným broukem na obálce, která tam byla založená, hned vedle svazku *Mučivého tajemství* od Zweiga.

Sníh Viktor Špaček

Víření a větření. Zmatené, nešťastné vločky v náporech vzduchu, už už by klesaly dolů, potom však prostorem opět projde tělo neviditelného obra a ony se vrhnou za ním. Sněžení může být různé. Za okny knihovny v N. je vztekly neklid, jako když ti úzkostné sny nedají spát.

Vzpomínám na jednu chvíli před šedesáti lety. Byla jsem tehdy brýlaté nic s očima v knížce, chodila jsem na gymnázium a byla jsem nešťastná. Peklo jsou ti druzí, zvláště když mají v ruce vystřikující pomerančovou kůru a za zády hlouček sprážených chechtalů. Jenom pocity vlastní nicotnosti mezi spolužáky mě však tehdy netrápily; bylo tu ještě cosi dalšího, cosi nepojmenovaného a nepojmenovatelného. Vířilo to a větřilo, hučelo to jako příliš velká meluzína v příliš úzkém komíně – a pak, v jeden jediný okamžik, to najednou utichlo.

Dávala jsem se tehdy z okna na padající sníh. A najednou mi došlo, *pro co jsem v životě určená*. Prostor za oknem přestal vřít, vločky se srovnaly jedna k druhé a snášely se dolů, úhledně jako pastelové kvítky na válečku na stěně babiččiny předsíně.

Uvnitř teplo a za oknem klidně sněží: pocit té nejjednodušší spokojenosti a bezpečí.

Tak dlouho jsem to nezažila.

Desítky let jsem nedokázala dokončit jedinou povídkou.

Můj syn Vladan nikdy nevzal do ruky jedinou mou knihu. Snad z pubertální vzpoury, snad proto, že je prostě jiný. Na ČT art moderuje pořady s desítkami umělců, moje tvorba ho však nezajímá. Proč bych měla psát, říkám si, dnešní mladí mi nerozumí – a vidím jeho tvář. Nemám pro koho přemýšlet, a tak tedy nepřemýšlím, a bez přemýšlení nejsem nic. Až epidemie jednou pomine a já sundám ten respirátor, bude mou hlavou vidět zeď za mnou jako ve filmu *Neviditelný*.

Řady plastových židlí, prázdné kvůli covidu. Sedím osaměle na pódiu, čekám na moderátora, který má nahrát rozhovor se spisovatelkou, a tumpachově popíjím sodovku. Zvuky kolem vnímám, jako bych byla pod hladinou. Snažím se tvářit důstojně, jsem ale zelená jak sedma. Takový bude můj poslední filmový obraz, který na světě po sobě zanechám.

Otevrou se dveře, dovnitř nakoukne hlava, na chodbě se ozve hovor a hlava zase zmizí. Vladan. Vždyť to byl Vladan. To byl přece můj syn!

Radost a ohromení, zmatené myšlenky. Je to snad nějaké překvapení? Vladan si to tu nějak dojednal a chce mé čtení moderovat sám? Vzpomněl si na mámu? Bude na mě před knihovnou čekat celá moje rodina?

Vůbec nevím, jak se mám tvářit, jsem úplně poblázněná a šťastná. Vyskočím, zakývám rukama, zase se posadím – a napjatě čekám.

Dveře se otevrou podruhé. Zaměstnaně ke mně spěchá, v tváři pracovní dopoledne. Pozdraví „dobrý den“ a zeptá se, jakou jsem měla cestu. Neodpovím, jenom na něj třešším oči. Zarazí se, jednu rozpačitou chvíli opětuje můj pohled, potom se ke mně otočí zády a s rutiní agilností se začne věnovat stojanu s kamerou.

Ne, tento mladík Vladan není, je mu jenom neuvěřitelně podobný (i když je tak o deset let mladší). Tytéž oči, tentýž hipsterský plnovous, stejný vínový svetr s vykukujícím límečkem košile. Jmenuje se Szabó, přízvuk má ale jako Pražák. Užívá si, jak je mladý a hezký, přátelsky se na mě usmívá. Jak pobíhá kolem pódia, na hubeném zadku mu plandají černé kalhoty.

Když o té absurdní záměně později přemýšlím, zdá se mi vlastně naprosto logická. Svědčí o mých potlačených přáních a o tom, kolik myšlenek Vladanovi mimoděk věnuju.

Už už bych se zase oddala svým mrákotám, s čiperným Szabóem se však v místnosti vyměnil vzduch. Pohání mě, ať se do toho dáme, čas nás sice netlačí, moderátor ale rád pracuje rychle; zřejmě je to životní rytmus, který mu dělá dobře. Knihovnice přitlačí nákupní vozík s mými knihami. Už dlouho jsem se takhle pohromadě neviděla, většinou jsem roztroušená po všech koutech naší staré zaprášené knihovny. Snad je to nadšením moderátora, snad pocitem vlastní důležitosti, mnohaleté prázdno v mysli se zachvěje. Jak Szabó vyndává z vozíku nové a nové knihy a rovná je do komínku, zvedá se mi hlava, jako by mi je podkládal pod bradu.

ilustrace: Lukáš Fibrich

Tak.
Budeme začínat.
Kamera běží.

Szabó zamává ve vzduchu mojí prvotinou a spustí tenorkem, až se mu veverčí zuby míhají.

„Ten samý text jste v jedné knize použila jako prózu a v jiné jako báseň, jenom jste ho rozdělila do veršů. Je to teda próza, nebo poezie?“ ptá se mladík a já jsem potěšená, že se mými texty ještě vůbec někdo zabývá.

„Své postavy nazýváte tu jménem, tu jenom začátečním písmenem, tu je nepojmenováváte vůbec,“ konstatuje Szabó a mě překvapí, do jakých detailů zná mé knihy.

„Psal jsem na vás diplomku,“ říká mladík. „Četl jsem od vás všechno. Tolik pro mě toto setkání znamená,“ řekne muž s Vladanovým obličejem.

Je toho až příliš.

Najednou zjišťuju, že se směju. Slabé slovo: řehtám se, div mi nevypadnou zuby. Rozváž-

ním se, rozhazuju rukama, dvakrát srazím láhev s vodou a ještě ve vzduchu ji chytanu. Jsem bystrá a odpočatá, tíha v mé hlavě se rozplyne, jako když se roztrhnou mraky. Jako by „do mě něco vjelo“, jak se říká, to něco jsem ovšem já. Lehkovážně, se sodovkou v ruce, klidně přejdu z jednoho pokoje své osobnosti do druhého (vida, ty dveře zazděné vlastně nebyly) a jen tak mimoděk, po letech, se stanu sama sebou. Dobře, že mě nahrají takto; toto jsem skutečně já.

Pětačtyřicet minut uplyne jako minut pět. Sedíme proti sobě a mlčky se na sebe usmíváme. Mladík se zvedne a jde vypnout kameru. Zarazí se, vyděšeně se po mně ohlédně. Na záznamu není nic. Moc se omlouvám, nevím, jak je to možné, ale – prostě se to nenahrálo.

Některé okamžiky mají velkorysost, kterou by v sobě člověk nehledal. Cítím se úplně klidná. Nějak... nějak vůbec nevím, proč by mi to mělo vadit.

„Z toho si vůbec nic nedělej, V... nedělejte, pane Szabó.“ Moderátor neví, čemu se směju, cítí však ulehčení a zasměje se také. Žertovně nad kamerou zacvičí rukama. Nenahrálo se to.

„Celé to bylo jako špatný vtíp,“ sdělím večer svému muži a nebude to pravda. Byl to totiž vtíp dobrý. Anekdota, kterou si řeknou dva kolegové, pracující (či spíše žijící) spolu dvacet let, kteří se mají rádi, i když si to nikdy neřekli. Vydařený fór, vyřčený za obyčejného únorového pracovního dopoledne, kdy si člověk užívá té nejjednodušší a nejučinnější spokojenosti, kdy je uvnitř knihovny teplo – a venku klidně sněží.

Služby Městské knihovny Česká Třebová v čase pandemie

V následujícím textu bych vás ráda seznámila s podrobnostmi, jak jsme realizovali výpůjční služby v době nuceného uzavření knihovny. Kromě bezkontaktního rozvozu knih a výdejního okénka jsme vyřešili také bezkontaktní platby a přenesení čtenářského průkazu do chytrého telefonu.

Rozvoz knih

V březnu 2020 epidemie koronaviru otočila běžný provoz knihovny naruby. Přestali jsme být místem setkávání. Vládní nařízení vyžadovala bezkontaktní výpůjčky a omezení pohybu osob. Tehdy jsme inovovali běžnou donáškovou službu pro seniory, která u nás funguje již několik let, a domluvili jsme spolupráci s několika dobrovolníky z řad místních skautů. Knihovna fungovala podobně jako e-shop s velkým skladem; vytvořili jsme systém na přijímání a zpracování objednávek od čtenářů a vymysleli způsob distribuce knih k lidem. Příjemné jarní počasí přálo procházkám či jízdě na kole, kterou si skauti urychlili cestu ke čtenářům. Uvědomovali jsme si, že potřeba číst získala v této náročné době na intenzitě, protože byl omezen blízký kontakt mezi lidmi a knihy pomáhaly uniknout před ponurou atmosférou.

Při podzimním vynuceném uzavření knihoven jsme tento systém výpůjčních služeb vylepšili, abychom mohli dlouhodobě obsluhovat co nejvíce čtenářů. Zapojili jsme služební automobil, stanovili jsme jako rozvozový den úterý a čtvrtek v časech 9 až 11 hodin a 16 až 18 hodin. Rozvoz prováděli už pouze zaměstnanci knihovny. Pro vytvoření nejlepší trasy rozvozu jsme používali aplikaci Road Control Delivery od společnosti Position, s. r. o., která nám společně s navigací umožnila systematicky se přesouvat od jednoho čtenáře ke druhému. Aplikace nám výrazně ušetřila čas, pohonné hmoty a učinila rozvážku efektivní.

Objednání knih zvládly všechny věkové kategorie. K dispozici byl formulář na webových stránkách knihovny, který vyžadoval jméno čtenáře, rok narození, výběr data a času dovozu, názvy žádaných titulů. Nechyběl prostor pro poznámky, např. „nefunguje zvonek“, „pozor pes“ či vzkaz, že se jedná o novostavbu, která dosud nemá přiděleno číslo popisné. Přijímali jsme také telefonické objednávky a radili jsme, jak použít formulář na webu, vyhledávat v katalogu či vrátit knihy do biblioboxu.

Pro rozvoz jsme vyžádané knihy, časopisy i audioknihy dávali do igelitových tašek, které jsme položili u domovních dveří čtenářů. Po zazvonění na zvonek jsme se vzdálili a vyčkali na převzetí zásilky. Díky služebnímu automobilu jsme mohli navýšit počet výpůjček na jednu objednávku.

V některých dnech byl rozvoz ztížený povětrnostní situací, a tak se párkrát stalo, že jsme kvůli sněhové kalamitě nevyjeli několik kopců. Poslední metry k domu čtenáře jsme museli dojít pěšky. Vždy jsme ale doručili všechny objednávky.

Podle evidence objednávek a plánování rozvozu se více využíval dopolední čas, kdy byli doma nejen senioři, ale také děti a jejich rodiče. Větší množství objednávek z webového formuláře jsme obdrželi i přes víkend, kdy čtenáři zřejmě měli čas a chuť vybírat z on-line katalogu nebo přečetli dosavadní výpůjčky, a proto byl vždy více vytižený úterní rozvoz. Za dobu rozvozu jsme vyřídili téměř 900 objednávek a našim čtenářům rozvezli 4770 knih. Ve špičce jsme

Takto vypadá čtenářský průkaz v telefonu

v jednom dni rozvezli i 265 knih na 46 zastávek. Při srovnání s běžným provozem to nejsou sice nijak oslnivá čísla, ale je dobré zdůraznit, že rozvoz probíhal převážně v období, kdy jiný způsob distribuce nebyl možný (nebylo povoleno ani výdejní okénko). Zároveň bylo předání v maximální možné míře bezpečné jak pro naše zaměstnance, tak pro čtenáře.

Vracení výpůjček probíhalo výhradně přes naše dva biblioboxy, které fungují už několik let. Čtenáři je běžně používají, v době covidové však plnily zásadní roli. Díky nim jsme nemuseli opakovaně plošně prodlovat výpůjčky a oběh dokumentů se nezastavil. Při rozvozech a v okénku bylo tedy vždy co půjčovat. Objem vrácených výpůjček byl značný, a tak jsme zajišťovali i opakované výběry z biblioboxů o víkendech.

Výdejní okénko

Přestože rozvoz knih fungoval dobře, uvítali jsme, když byla povolena výdejní okénka pro knihovny. Zvýšil se zájem čtenářů, někteří si chtěli pro knihy přijít sami a nebyť vázání na konkrétní den a čas doručení.

Objednání knih, audioknih, časopisů, ale i deskových her bylo možné opět přes jednoduchý formulář na stránkách knihovny nebo telefonicky. Jakmile jsme vše nachystali, poslali jsme čtenáři SMS zprávu s číslem objednávky. Připravenou objednávku si poté mohli čtenáři přijít vyzvednout ke knihovně každý všední den. Pro výdej stačilo zazvonit na zvonek u dveří a sdělit číslo objednávky. Předání tak trvalo většinou maximálně desítky sekund. Výdejní okénko fungovalo ve vchodových dveřích knihovny, kde

jsme čtenářům předávali předem objednané knihy na knihovnickém vozíku.

Bezhotovostní platby

V době uzavření knihovny jsme poskytovali výpůjční služby formou dovozu knih domů a výdejního okénka. Dovoz byl navržen tak, aby byl skutečně bezkontaktní, a i u výdejního okénka jsme čtenářům pouze rychle předávali předem objednané tituly.

Ale výběr poplatků? Předávání peněz z ruky do ruky, brát si s sebou na rozvoz peníze na vracení, tomu jsme se chtěli vyhnout. Začali jsme proto pracovat i na způsobu bezhotovostních plateb. Nejdříve jsme nabídli čtenářům možnost platit registraci na bankovní účet knihovny. Čtenářům jsme nejčastěji poté, co si vytvořili objednávku knih, poslali e-mailem či SMS zprávou potřebné údaje pro platbu (číslo účtu, částku podle kategorie čtenáře, jako variabilní symbol číslo čtenáře z knihovního systému Koha). Pro vyšší komfort jsme později přidali do e-mailu QR kód s platebními údaji. Ve spojení s mobilním telefonem a elektronickým bankovníctvím pak byla platba opravdu rychlá, snadná a nelze v ní udělat chybu, protože odpadá přepisování údajů.

To, co dobře sloužilo v době uzavření knihovny a umožnilo nám „nepřijít“ o aktivní čtenáře a peníze, funguje i při běžném provozu a přináší to další možnosti. Jednou z nich je funkce knihovního systému Koha, která umí automaticky posílat e-mailové výzvy čtenářům, kterým končí v následujícím období registrace. Časový úsek lze nastavit. Automaticky generovaná zpráva čtenářům pak může obsahovat i údaje k platbě včetně QR kódu.

Platby kartou v knihovně

V obchodech a restauracích považujeme platbu kartou za standard. Někteří si odvykli nosit u sebe hotovost úplně, a tak jsme v knihovně často museli říkat: „Tak tady zůstane dluh třicet korun do příště“ nebo „Kartou to snad časem půjde i u nás“. Naopak jsme slýchali: „Tak já si skočím vybrat do bankomatu.“

Máme radost, že i tuto možnost nyní můžeme našim čtenářům nabídnout. Terminály jsou

Roztříděné objednávky na rozvoz

vybaveny mobilní konektivitou, takže je možné terminál vzít i na venkovní akce nebo je využít při rozvozu či ve výdejním okénku. Akceptujeme čipové i bezkontaktní karty a platby přes Google Pay a Apple Pay. Platba v hotovosti za služby knihovny zůstala zachována. Nicméně platby kartou jsou dost využívané, představují nyní cca 10–15 % plateb a tento podíl postupně roste.

Čtenářský průkaz do knihovny v chytrém telefonu

Blíží se konec zapomenutých čtenářských průkazů v knihovně nebo v knížce? Členské a různé slevové karty obchodů nám často zabírají místo v peněženke, a někteří si je proto raději nahrávají do aplikace v chytrém telefonu. Proč by to nemohlo být stejné s průkazem do knihovny? Mohlo!

Zřejmě jako první a zatím jediná knihovna v České republice jsme to úspěšně zrealizovali.

Největší zásluhu na tom má náš vedoucí rozvoje elektronických služeb Michal Denár. Jako vhodné řešení jsme zvolili aplikaci Stocard, která je dostupná zdarma na Google Play nebo Apple AppStore. Městskou knihovnu Česká Třebová tak už několik měsíců naleznete mezi dosavadními obchody v aplikaci Stocard, což usnadňuje našim čtenářům přidání čtenářského průkazu.

Dalším krokem byl nákup speciálních CCD čteček, které snímají displej telefonu. Běžnou lase-

rovou čtečku, kterou používáme ke skenování papírových čárových kódů pro půjčování a vracení, nelze využít. Díky CCD čtečkám je služba dostupná na všech odděleních. Fyzický čtenářský průkaz vystavujeme vždy i nadále. Z důvodu bezproblémového obslužení a zamezení podvodům není možné akceptovat jinou než námi vyzkoušenou aplikaci nebo dokonce pouhou fotografii karty. Dnes k nám může přijít čtenář s chytrým telefonem, ve kterém má čtenářský průkaz i platební kartu. Pohodlné řešení pro rok 2021.

Koronavirová pandemie nám mnohé vzala, ale pokud máme najít něco pozitivního, tak nám umožnila zase o něco technologicky vyrůst a ukázat čtenářům, že knihovna je odolná a dynamicky se učící se instituce, která se umí vyrovnat s překážkami.

Ztrátu osobního kontaktu se čtenáři jsme kompenzovali výše uvedenými službami. Další čas a energii jsme také věnovali přípravě projektů jako je *Knížkohraní s Edou a Zážitkovým batůžkům* (pozn. red.: blíže viz příspěvek ve *Čtenáři* č. 6/2021, s. 228–229), ale i jiným, které se budou moci naplno rozběhnout, jakmile se naše životy vrátí do normálu.

HANA SYCHROVÁ

hana.sychrova@moderniknihovna.cz

Foto: archiv MĚK Česká Třebová

Web Koncepce rozvoje knihoven

Rozcestník informací k nové *Koncepci rozvoje knihoven*, který naleznete na webu *koncepce.knihovna.cz*, se dočkal nové podoby. Úpravou prošla jak jeho grafika, tak i obsah. Nová struktura webu se zaměřuje na konkrétní potřeby a nástroje, jež mohou pro svou práci využít nejen knihovníci, ale též metodici a ředitelé knihoven.

Obr.–koláž: Alena Tománková

Redesign proběhl v rámci projektu *Koncepce rozvoje knihoven: do knihoven a pro knihovny*, realizovaného v roce 2020 pod záštitou Městské knihovny v Praze z grantového programu VISK 1. Novou podobu vytvořil Vojtěch Janoušek, tedy stejná osoba, která stojí za grafikou brožury shrnující obsah *Koncepce*. Brožura a webová stránka tak vizuálně korespondují a vzájemně na sebe odkazují.

Jak to všechno začalo

V průběhu roku 2020 měly probíhat workshopy k nové *Koncepci rozvoje knihoven 2021–2027*

(s výhledem do roku 2030) ve všech krajských městech. Kvůli pandemii a souvisejícím omezením jsme byli nuceni jejich počet významně redukovat a projekt přesunout především do online prostředí. Proběhla tak zkrácená série participativních workshopů s knihovnicemi a knihovníky z celé České republiky, která vyvrcholila workshopem na online konferenci *Knihovny současnosti*. Kolegyně a kolegové pracující na různých pozicích se společně snažili přijít na to, co by knihovnám nejvíce pomohlo, aby rychleji dosáhly cílů nové *Koncepce rozvoje knihoven*.

Při tom vyšlo najevo, že v českém knihovnictví už je velké množství know-how a zkušeností. Pracovníci knihoven si navzájem rádi pomáhají a sdílejí nápady, ty jsou ale často rozesety na mnoha různých místech či webových platformách. Nová podoba „konceptního“ webu chce být právě tím místem, kde se budou tyto nápady a zkušenosti scházet a kam kolegové zamíří, když je budou potřebovat. Pokud se to podaří zajistit, může tento web pomoci posouvat vpřed celé české knihovnictví.

V rámci workshopů vznikl soupis nejčastějších dotazů a potřeb, které by knihovnice a knihovníci mohli mít, a také množství konkrétních rad a doporučení, které posloužily jako základ pro vytvoření rozcestníku. Díky němu se nabízí rychlá cesta ke konkrétnímu nástroji, jež může pomoci naplnit určitou potřebu. Rady zde najdou například ředitelé, kteří chtějí *Koncepci* využít jako podklad pro vytvoření strategie rozvoje své knihovny, nebo také knihovníci, kteří hledají nápady na nové akce v knihovně, případně tipy, kde na ně získat finance.

Potřeby jsou pro větší přehlednost rozděleny podle typických pozic (tzv. person): ředitel/ka, zaměstnanec/zaměstnankyně, metodik/metodička, neprofesionální knihovna a tahouni (lidé, kteří svými nápady a elánem posouvají knihovnictví dopředu).

Tato část je nyní hotová a vyplněná základními informacemi, jež se podařilo získat během workshopů, vlastního výzkumu či díky kolegům, kteří již přispěli svými tipy a radami. Některá místa webu jsou však stále prázdná a stránka hlásí, že daný nástroj neexistuje nebo konkrétní podoba potřeby ještě není zpracovaná.

Pomozte zaplnit bílá místa

Vyplněním připojeného formuláře nám dáte vědět, že o obsah stojíte. Je to pro nás signál, že se máme tématu věnovat a třeba i oslovit odborníky, kteří umí poradit. Výstup tak doplní nejen bílá místa na webu, ale může být užitečný i pro ostatní. Rozcestník se díky tomu bude postupně

plnit užitečným obsahem – od knihoven pro knihovny, slibuje Eliška Bartošová, která v projektu vedla workshopy a významně se podílela na obsahové podobě webu.

Projekt i v letošním roce pokračuje dál – také pod finanční patronací grantu Ministerstva kultury a koordinací Městské knihovny v Praze. Web i brožura jsou na světě, a tak jsme se rozhodli zaměřit se právě na obsahovou stránku. Během workshopů i tvorby samotné brožury se ukázaly jako nesmírně důležité ukázky dobré praxe, které mnoha kolegům poslouží jako příklady toho, co všechno mohou ve své knihovně vyzkoušet.

Webová stránka, která by se věnovala ukázkám z praxe českého knihovnictví, již existuje a je funkční – *codokaze.knihovna.cz*. Vznikla v rámci projektu *Sociální inovace v knihovnách*, financovaného z Evropského sociálního fondu (ESF), který řešil KISK FF MU v letech 2017–2020. Odsud jsme čerpali informace při tvorbě brožury a při tom zjistili, že uvedené záznamy mají rozdílnou úroveň zpracování a některé velmi podnětné projekty chybí úplně. Rozhodli jsme se proto letošní projekt rozvinout právě tímto směrem.

V letošním roce chceme posílit a aktualizovat web *codokaze.knihovna.cz* a pokračovat v rozšiřování toho „konceptního“. Znáte-li nebo jste-li sami odborníky v některém z bílých míst obou webů, chcete-li se podělit o své know how a zkušenosti, ale nemáte pro to prostor a příležitost – dejte nám vědět. V rámci letošního projektu můžeme vytvářet jak textové návody a šablony, tak blogové příspěvky, rozhovory, podcasty nebo audiovizuální pořady.

Nestyďte se využít tlačítko „Přidejte se!“ na webu *codokaze.knihovna.cz*, formuláře z webu *koncepce.knihovna.cz* nebo e-mail *koncepce@knihovna.cz*. Zde všude přijímáme vaše nápady, náměty a informace. Děkujeme za vaše podněty, dotazy i připomínky, těšíme se na ně!

Za celý tým

ALENA TOMÁNKOVÁ

| alena.tomankova@mlp.cz

Bilance vydávání tištěných knih v ČR v roce 2020

Text sumarizuje základní oficiální fakta o tištěné knižní produkci České republiky v roce 2020, kterými se země prezentuje v UNESCO. Je rovněž svědectvím toho, jak negativně vládní opatření proti pandemii koronaviru ovlivnila subtilní oblast knižní kultury v loňském roce (uzavření knihkupectví). Prakticky všechny ukazatele vykazují pokles, někdy až velmi značný. Bohužel, mnohé nasvědčují tomu, že tento stav bude mít zřejmě citelné pokračování i v tomto roce... První část obsahuje souhrnné údaje o produkci knih a registrovaných privátních vydavatelích.

- **Podle odevzdaných povinných výtisků Národní knihovně ČR, kde sledují českou národní knižní produkci, vyšlo v roce 2020 v Česku celkem 14 117 titulů knih, což je oproti předchozímu roku pokles téměř o pětinu, tj. na úroveň 81,46 %.**
- **Oproti roku 2019 se také snížil počet aktivních vydavatelů o zhruba 200.**

Negativní vliv opatření proti pandemii

Podle dostupných údajů nelze stav českého knižního trhu, tj. objem produkce a jeho strukturu, počet vydaných překladů apod., za minulý rok nazvat, jako tomu bylo v předchozích letech, stavem setrvalým, ale spíše pochmurným a citelným poklesem. Vydavatelé šlápli na brzdu hned na jaře po prvním vyhlášení nouzového stavu a zavření knihkupectví. V oblasti nákupu autorských práv k překladům poté začalo docházet k redukci, což se zřejmě vlivem jisté setrvačnosti projeví zejména ve vydavatelské bilanci letošního roku. V roce 2020 počet vydaných titulů poklesl zhruba o pětinu a stejně tomu bylo i v případě počtu vydaných překladů. Kdo neměl nějak vyřešený online prodej, dostal se do problémů. Oproti roku 2019 se také snížil počet aktivních vydavatelů o zhruba 200. Vlivem uzavření škol došlo k očekávanému snížení objemu vydaných titulů učebnic a skript ve srovnání s předchozími lety téměř o 40 %. Ještě o poznání citelněji se snížil počet vydaných titulů dětských knih, a to o více než polovinu!

Největší nakladatelské domy sice svou pozici udržely, ale většinou se značným poklesem ob-

jemu vydané titulové produkce (viz Tabulka III). Z hlediska obchodních ukazatelů, které vydavatelské subjekty ale většinou nerady zveřejňují, mi někteří zástupci vydavatelů, kteří si však nepřáli být konkrétně citováni, potvrdili pokles v rozmezí zhruba 15–25 % i víc... Důvodem je uzavření „kamenných“ knihkupectví. Nárůst internetových prodejů zřejmě tento pokles plně nenahradil.

Protiepidemická opatření se nevyhnula ani ostatním článkům řetězce knižního oboru, a to zvláště výrobě a prodeji knih. Silní to nejspíše přežijí a možná i posílí, slabí se dostanou nad propast a nelze vyloučit, že neodvratně odpadnou. Loni skončily i dvě velké tiskárny zaměřené na produkci knih. Hned na jaře brněnská Centa (v roce 2018 vykázala obrát v objemu 69 miliónů korun), na konci roku ji následovala Těšínská tiskárna (za rok 2019 měla obrát 250 miliónů korun). I když byla koncentrace nakladatelského sektoru v naší zemi v zásadě završena, největší subjekty vydavatelského sektoru si oproti jiným knižně vyspělým zemím stále zachovávají určitou specifickou v tom, že nezřídka disponují rovněž vlastní knižní distribucí

a sítí knihkupeckých prodejen. Navzdory narůstajícímu počtu titulů v podobě e-knih a audioknih ale tento segment knižního trhu v ČR netvoří významný podíl na jeho celkovém objemu (řádově se jedná pouze o jednotky procent). Tištěná knižní produkce je stále určující.

Produkce tištěných knih

Podle odevzdaných povinných výtisků Národní knihovně ČR, kde sledují českou národní knižní produkci, vyšlo v roce 2020 v Česku celkem 14 117 titulů knih, což je oproti předchozímu roku pokles téměř o pětinu, tj. na úroveň 81,46 % (viz Tabulka I).

Objektivně je však třeba uvést jednu nepříznivou a stále objektivně přetrvávající skutečnost, že shodný rok vydání a zpracování loni vykazovalo 9 234 titulů, tj. 65,41 % z celkového objemu knižní produkce, což se zhruba shoduje s podklady z předešlého roku 2019 (11 641 titulů – 67,16 %). Tento trend bohužel platí několik posledních let (a rovněž podíl objemu produkce nevykazuje výraznější odchylek). Je to zapříčiněno několika důvody. Jednak se daný titul z nejrůznějších příčin nedostal většinou koncem příslušného roku na vysoce konkurenční předvánoční knižní trh (např. rozhodnutí nakladatele na základě preference předpokládané úspěšnosti titulu na předvánočním trhu, nedokončená výroba knihy, dodatečné textové změny a doplňky apod.), jednak nakladatelé preferují před Vánocemi zavázení především prodejních míst a povinné výtisky pak odevzdávají en bloc ve velkých dávkách. Národní knihovna ČR potom z kapacitních důvodů nestihá zpracování tak velkého objemu knižní produkce.

Vydávání knih je v Česku v porovnání s některými jinými státy EU stále výrazně rozloženo mezi relativně velký počet vydavatelských subjektů. Tentokrát narostl počet titulů knižní produkce, kde byl uveden údaj o ceně. Jednalo se o celkem 3 471 titulů, tj. 24,59 % z celkového počtu vydaných titulů knih (2019: 3 920 titulů, tj. 22,61 %); v předchozích letech tento podíl činil necelou pětinu. Z těchto údajů vyplývá průměrná cena knihy v roce 2020 necelých 300 korun (291,89).

Svaz českých knihkupců a nakladatelů se zatím neodvažuje ani odhadnout propad celkového obratu knižního trhu v ČR za loňský rok vzhle-

dem k nejasně ekonomické bilanci řady firem. Naše země patřila k jedné z mála výjimek v rámci EU, kde knihkupectví postihl absolutní lockdown. Zvláště tvrdě prý dopadl na malá knihkupectví v regionech, odkud přicházejí signály o ukončení činnosti řady z nich...

Tabulka I

Počet vydaných titulů knih a překladů v ČR v letech 2015–2020

rok	celkem	z toho překladových děl	
		absolutně	v %
2015	18 282	6 240	34
2016	17 815	6 391	36
2017	16 422	5 835	36
2018	16 676	6 596	40
2019	17 330	6 722	39
2020	14 117	5 376	38

zdroj: Národní knihovna ČR

Na knihkupecké pulty se reálně dostane zhruba polovina vydané produkce, protože zbytek tvoří tituly tzv. šedé literatury, tj. skripta, různé účelové tiskoviny a jiná mimotřížní literatura. Na celkové knižní produkci České republiky se alespoň jedním vydaným titulem neperiodické publikace loni podílelo 1 880 vydavatelských subjektů, což je ve srovnání s předchozím rokem snížení zhruba o desetinu, jak jsem již zmínil v úvodu (viz Tabulka II).

Reálný počet aktivních vydavatelů knih bude však opět o něco vyšší, protože v roce 2020 vyšlo 1 185 knižních titulů, tj. více než 8 % z celkového objemu knižní produkce, které nebyly označeny mezinárodním identifikátorem ISBN. V tomto směru tedy zaznamenáváme v porovnání s rokem 2019 určitou stagnaci ve zlepšování tohoto ukazatele i ve srovnání s předchozími lety; v roce 2018 měl hodnotu 9 %. V Národní knihovně ČR se takovým knižním titulům přidělují identifikátory náhradní. Uvádění čísla ISBN na knize sice není povinné, ale tento identifikátor usnadňuje její cestu za čtenáři (odvozuje se z něho čárové kódy EAN, zjednodušuje to skladovou evidenci a přehled o pohybu zboží, usnadňuje ukládání údajů o knize do různých databází a evidencí a jejich vyhledávání na internetu apod.).

Registrovaní vydavatelé

Loni bylo v ČR nově registrováno 194 vydavatel-
ských subjektů. Podle pravidel systému ISBN bylo
v České republice k 31. 12. 2020 uděleno celkem
7 608 oprávnění k vydavatelské činnosti (viz Ta-
bulka II). Kvantitativní nárůst tohoto ukazatele je
po sametové revoluci v roce 1989 doslova ohro-
mující. V roce 1990 vykazovala česká Národní
agentura ISBN 650 vydavatel-
ských subjektů, ale již za deset let se jejich počet zvýšil na 2 898,
což je téměř pětinašobek! Podle odhadu Národní
agentury ISBN dnes v Česku aktivně vydává
zhruba třetina evidovaných vydavatel-
ských subjektů, třetina aktivní vydavatel-
skou činnost v současnosti nevyvíjí nebo ji z různých důvodů
dočasně pozastavila; zbývající třetina svou čin-
nost již ukončila. Podle mezinárodní metodiky
ISBN se žádný z evidovaných vydavatel-
ských subjektů nevyřazuje. Tyto kvantitativní ukaza-
tele tedy umožňují, abychom získali ucelený přehled
o dynamice vývoje a pohybu v této profesní
oblasti v naší zemi po změně společensko-eko-
nomických poměrů po listopadu 1989.

Tabulka II
**Počet registrovaných a aktivních vydavatelů v ČR
v letech 2015–2020** (s přiděleným ISBN)

Pozn.: vždy k 31. 12. daného roku

	registrovaní vydavatelé	aktivní vydavatelé
2015	6 389	2 296
2016	6 712	2 211
2017	6 986	2 151
2018	7 225	2 058
2019	7 414	2 087
2020	7 608	1 880

zdroj: Národní agentura ISBN

Počet privátních vydavatel-
ských subjektů, které v roce 2020 připravily na trh minimálně
100 knižních titulů, loni ve srovnání s rokem 2019
poklesl o čtvrtinu (viz Tabulka III; pro srovnání
včetně kvantifikace jejich produkce za před-
chozí rok). Zúžená špička vydavatelů vysokých
škol, univerzit a ústředních státních institucí
podle stejného kritéria stagnuje. Takového
objemu produkce dosáhly pouze tři vydavatel-
ské subjekty (viz Tabulka IV, 2. část, č. 9/2021) –
stejně jako tomu bylo předloni. Od roku 2014, kdy

tohoto kritéria dosáhlo 15 subjektů, zůstal ale
jejich počet zredukovaný na pětinu. Vzhledem ke
specifiku činnosti vysokoškolských vydavatelů
a vydavatel-
ských útvarů státních institucí z toho
však nelze dovozovat více, než že k saturování
reálné potřeby jejich mateřských institucí to
postačovalo. Navíc je třeba v případě vysoko-
školských vydavatelů kalkulovat s uzavřením
škol v loňském roce.

Z hlediska objemu knižní produkce došlo loni
také ke snížení podílu tzv. velkých a středních
vydavatelů (roční objem produkce v rozmezí
20–99 vydaných titulů knih), kteří se věnovali
soustavně nakladatelské činnosti (privátních
i vysokých škol a státních institucí). Loni jich
bylo evidováno 138 ve srovnání se 172 vydavatel-
i za rok 2019; zhruba 40 z nich vykázalo knižní
produkcí v rozmezí 50–97 vydaných titulů a ne-
celá stovka (98) připravila 20–49 titulů.

Z Tabulek III a IV (v č. 9/2021) vyplývá, že z hle-
diska objemu vydaných titulů neperiodických
publikací tentokrát vydavatel-
ská špička ČR, tj. pouze 16 privátních vydavatel-
ských subjektů a tři z univerzitní sféry s roční produkci sta-
a více titulů (celkem 23 v roce 2019), připravilo
třetinu celkové knižní produkce České republiky
(34,13 % ve srovnání s 36,3 % za rok 2019).
Celkem se jedná (v závorce jsou pro srovnání
uvedeny údaje za rok 2019) o 4 818 (6 288) titulů;
z toho 4 328 (5 722) titulů vydali privátní vyda-
vatelé a 490 (566) vydavatelé vysokých škol
a univerzit.

Privátní vydavatelé

Dominantním vydavatel-
ským centrem Česka je
stále Praha následovaná Brnem; v případě vyda-
vatelů vysokých škol je škála vydavatel-
ských center pestřejší a více rozložena po teritoriu ČR
do míst s vysokoškolským vzděláváním. Mezi
největší patří také ta z Moravy a ze Slezska.

V Tabulce III jsou uvedeni největší privátní
vydavatelé v ČR podle počtu vydaných titulů
neperiodických publikací v uplynulém roce. Toto
poněkud mechanicky stanovené kritérium umož-
ňuje učinit si alespoň orientační představu o ve-
likosti a obratu daných firem, ale samozřejmě
nic nevyovídá o kvalitě a redakční náročnosti
připravované knižní produkce, jejich ziscích a ze-
jména o reálném postavení a podílu na českém
knižním trhu.

S výjimkou šesti knižních vydavatelství (Grada
Publishing, Mladá fronta, Crew, Sun, Nová škola
a BB art) se ve všech ostatních případech jedná
o pokles počtu vydaných knižních titulů. K po-
klesu titulové produkce došlo i u vůdčích vyda-
vatelských skupin Albatros Media, a. s., s jejími
přidruženými značkami (celkem 15) a Euromedia
Group, a. s., (celkem 11 přidružených značek),
i když své vedoucí postavení udržely a svým
způsobem posílily. V roce 2020 v jejich případě
nedošlo k akvizici dalších vydavatel-
ských značek nebo k převzetí významných specializova-
ných internetových prodejců e-knih, jako tomu
bylo v předchozím období.

Tabulka III
**Největší privátní vydavatelé knih na území ČR
podle počtu vydaných titulů**

	2020	2019
1. Albatros Media, Praha*	1 093	1 563
2. Euromedia Group, Praha**	707	828
3. Grada Publishing, Praha	365	350
4. Moravská Bastei MOBA, Brno	329	343
5. Mladá fronta, Praha	227	165
6. Crew, Praha	221	209
7. Sun, Praha	196	117
8. Václav Svojtka & Co, Praha	164	183
9. Argo, Praha	153	234
10. Dobrovský + Pavel Dobrovský – Beta, Praha	144	355
11. Host, Brno	137	140
12.–13. Nová forma, Týn n. Vltavou	129	138
12.–13. Nová škola, Brno	129	118
14. Wolters Kluwer ČR, Praha	119	146
15. BB art, Praha	115	96
16. Academia, Praha	100	129

zdroj: Národní knihovna ČR a Národní agentura ISBN

Pozn.: Do tabulky jsou zařazeny privátní vydavatel-
ské subjekty, které v roce 2020 vykázaly knižní produkci
ve výši 100 a více titulů neperiodických publikací
(bez reedice a nových vydání již dříve vydaných titulů).

Poděkování za pomoc a spolupráci Radomíře Burgertové, Heleně Čudové, Petře Diestlerové,
Antonínu Jeřábkoví, Václavu Kadlecovi, Bohdanu Roulemu, Barboře Staňkové a Olze Zeinertové.

Dokončení příště: údaje o produkci státních vydavatelů i vydavatelů vysokých škol
a univerzit, struktuře knižní produkce a vydávání překladů.

* Produkce Albatros Media, a. s., je uvedena souhrnně.
Jednotlivé značky vykazují za uplynulý rok následující
bilanci (pro srovnání jsou uvedeny údaje i za předchozí
rok 2019):

	2020	2019
Albatros ČR	194	228
BizBooks ČR	19	28
Computer Press ČR	16	24
CooBoo ČR	70	78
CPress ČR	212	280
Domino	21	14
Edika ČR	66	87
Egmont ČR	99	251
Fragment	163	226
Kniha Zlín ČR	38	63
Management Press ČR	4	5
Motto ČR	71	83
Panteon	1	1
Vyšehrad	52	74
XYZ ČR	67	102

zdroj: Albatros Media

** Produkce Euromedia Group, a. s., je uvedena
souhrnně. Jednotlivé značky vykazují za uplynulý rok
následující bilanci (pro srovnání jsou uvedeny údaje
i za předchozí rok 2019):

	2020	2019
Brána	54	55
Esence	74	100
Ikar	134	160
Kalibr	75	93
Laser	24	39
Listen	8	5
Odeon	30	35
Pikola	105	134
Pragma	51	64
Universum	67	98
YOLI	22	28

zdroj: Euromedia Group

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Programy knihoven v době distanční výuky

Opatření vlády v době covid-karantény omezilo život lidem v osobní i pracovní sféře napříč všemi oblastmi. Neexistuje obor, kde by se změny neprojevaly a který nebude z dlouhodobého hlediska čelit následkům opatření, která mění společnost i trh. Patří mezi ně i knihovny. Jejich služby, závislé na návštěvnících knihoven, se snaží přenést něco ze svého „know-how“ do online světa stejně jako ostatní instituce.

Zlata Houšková nedávno zveřejnila v Konferenci Andersen svůj osobní průzkum, ve kterém zjišťovala, jaké nové aktivity realizují knihovny ve virtuálním prostoru. Podněty, které přišly a které pak postupně uveřejnila, jsou bezesporu inspirativní a zajímavé. Otevírají řadu otázek:

- Můžeme ze současné situace něco získat pro knihovny?
- Jaký typ programů má v online prostředí šanci obstát?
- Mají vzdělávací aktivity knihoven vstoupit do online prostoru?
- Jak se liší vzdělávací program (beseda) v tradičním pojetí a online?

Ve svém příspěvku jsem se pokusila hledat odpovědi na tyto otázky. Nejsou ale jednoznačné. Seskládala jsem argumenty z praxe kolegů a kolegyň i z vlastních zkušeností jako vyučující, studentky i rodiče v online prostředí. Online vzdělávání/setkávání totiž v sobě zahrnuje několik složek: účastníky (děti, rodiče, vyučující), obsah, technické zázemí. To všechno v nás může vzbuzovat obavy, a proto není na škodu si jednotlivé složky přiblížit.

Co potřebujeme vědět o účastnících

Národní knihovna ČR ve spolupráci s Ústavem pro českou literaturu ČR a společností Nielsen Atmosphere realizovala výzkum Čtení v čase ko-

ronavirové pandemie¹, který ukázal, že se u české internetové populace 15+ výrazně zvýšily mediální aktivity (nejvíce u generace 15–24 let), ale čtenářství knihovny zásadně neovlivnila (pozn. red.: představení výsledků viz *Čtenář*, 2021, č. 6, s. 214–216). Mezi tyto mediální aktivity patří sledování filmů a seriálů, četba textů na internetu, využívání sociálních sítí, sledování zpravodajství a sledování televize.

I ve školství se objevila za poslední rok řada výzkumů, studií, vedených pedagogickými fakultami vysokých škol nebo přímo MŠMT, které hledají odpovědi na otázky související s tím, jak se mění žáci, učitelé, rodiče a jaké jsou jejich nové potřeby. Pokusila jsem se vybrat zajímavé podněty, které by měly knihovny zohlednit při tvorbě svých programů. Odkazy na jednotlivé průzkumy najdete v samostatném bloku.

Žáci na prvních stupních oceňují to, že výuka může probíhat v menších skupinách (v některých školách bývají rozdělení na poloviny) a že se do výuky dostávají více technologie, v běžné výuce by takové možnosti neměli. Oceňují, že mají více času, který mohou trávit s rodinou, ale kontakt se spolužáky jim velmi chybí.

Na druhém stupni oceňují žáci možnost vlastní organizace času z pohodlí domova a snížení míry stresu z písemných prací či veřejného vystoupení před žáky naživo. Přiznávají si, že je ale

pro ně někdy těžké najít v obsahu výuky to důležité a neumí si vlastní vzdělávání dobře nastavit (dávají pozor, ale nejsou aktivní, jejich soustředění je roztržité). I zde výrazně chybí kolektiv spolužáků i osobní setkání s pedagogy. Technologie teď využívají nejen pro zábavu, ale i pro své vlastní vzdělávání, seznamují se s novými možnostmi internetu (např. virtuální výlety, online nástěnky).

Výzkumy zahrnují také přístup žáků a rodičů k výkonu přednášejícího. Vnímají, že je nutné, aby se vyučující ve svých technologických dovednostech posouval. Problémy, které měli vyučující v první vlně koronavirové epidemie, tolerovali, ale nyní, ve čtvrté vlně, jsou k nim kritičtější. Objevuje se také názor, že dobrý pedagog bude dobrým i v online prostředí, musí se ale dále vzdělávat a nové poznatky do výuky aplikovat, dokázat si poradit s technickými problémy.

Rodiče vnímají, že u žáků klesá motivace ke vzdělávání. Výrazně se také ukázaly rozdíly mezi kvalitou vzdělávání – nižší byla u dětí z chudších rodin, rodičů s nižším vzděláním a u dětí ze škol s horšími výsledky. Velkým problémem je právě sociální izolace. Všem chybí kontakt s vrstevníky, sportovní vyžití v kroužcích, kultura.

Zajímavé výzkumy k tématu

FEDERIČOVÁ, Miroslava a Václav KORBEL. *Pandemie covid-19 a sociálně-ekonomické nerovnosti ve vzdělávání* [online]. Květen 2020 [2021-03-28]. Dostupné z: https://idea.cerge-ei.cz/images/COVID/IDEA_Nerovnosti_ve_vzdelavani_COVID-19_kveten2020_18.pdf.

ROKOS, Lukáš a Michal VANČURA. Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. In: *Pedagogická orientace*, 2020, roč. 30, číslo 2, str. 122–155 [online]. 17. září 2020 [2021-03-28]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1SqPFWFSpYrIBordFLcDwcdHha4brz4Sb/view>.

PROKOP, Daniel. Distanční vzdělávání očima rodičů: vývoj, bariéry, motivace a wellbeing dětí. In: *Pedagogické.info* [online]. 25. ledna 2021

[2021-03-28]. Dostupné z: <http://www.pedagogicke.info/2021/01/daniel-prokop-distancni-vzdelavani.html?q=v%C3%BDzkum>.

Distanční vzdělávání na jaře a podzim 2020: pohled rodičů: report z longitudinálního výzkumu Život během pandemie [online]. Učitel naživo a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. [2021-03-28]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/10LWBdLMSyWFHh0DKfKMGc2FSIVU2leKz/view>.

Co potřebujeme vědět o obsahu

Z výše zmíněného vyplývá, že je patrná určitá přesycenost online prostředím, a to jak u rodičů, tak samotných žáků. Z tohoto důvodu bych doporučila zaměřit programy knihoven na čas běžné distanční výuky, a obohatit tak práci vyučujícího, nebo naopak do podvečerních hodin. Je možné jít i cestou předtočených videí, která si mohou účastníci pustit např. na webu knihovny. Některé knihovny se již touto cestou vydaly. Nesmíme ale zapomenout na nutný osobní kontakt. Mít možnost během programu komunikovat s žáky, zapojovat do společného obsahu i vyučujícího (např. rozhovory o přečtených knihách, vánočních knižních dárcích, ale i běžných věcech). V době školní výuky jsou programy často limitované časovou dotací vyučovací hodiny (45 minut), lze ale umožnit žákům, aby se připojili dříve, nebo naopak byli připojeni déle a využili „volný čas“ k dalším rozhovorům. Distanční výuka se realizuje i v mateřských školách a i zde se snaží pedagogové umožnit dětem povídat si „jen“ mezi sebou, někdy i bez přítomnosti pedagoga. Nejde tedy jen o propojení formou rozhovorů a diskuzí, je možné se „propojit“ přes předměty, které má každý doma (například si přinést do výuky knihu, předmět denní potřeby, mince a zapojit je do programu) nebo přes různé online nástroje (viz dále v části o technickém zázemí).

Zajímavým příkladem, jak zapojit uživatele a zůstat s nimi v kontaktu, je aktivita České filharmonie, která na svém facebookovém profilu vyzvala děti, aby nakreslily hudebníkům obecnostvo, které jim nyní v hledišti chybí.² Následně vyzvala na Facebooku sledující k vyjádření, jak

¹ Výsledky průzkumu čtenářství obyvatel ČR 2021 „Čtenářství v době pandemie“. Národní knihovna ČR. Knihovnický institut [online]. 9. 3. 2021 [2021-03-28]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/docs/tiskova-zprava-ctenarstvi-v-dobe-pandemie>; záznam tiskové konference: <https://www.youtube.com/watch?v=1hZCBHkDu0>.

² Česká filharmonie. In: *Facebook* [online]. 22. února 2021 [2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/ceskafilharmonie/posts/3934070176632566>.

s nimi má naložit. Velkou výhodou je, když při programu využijete nástroj nebo online vzdělávací prostředí, které žákům umožní pracovat ve skupinách nebo společně něco vytvářet, sdílet, vzájemně si hodnotit, komentovat.

Z výzkumů o žácích a jejich současných vzdělávacích potřebách také vyplývá, že by zajímavým tématem pro výuku mohla být témata související s time managementem, kreativitou, prokrastinací, učebními strategiemi. Knihovny se jim zatím příliš často nevěnují, ale poptávka po tomto obsahu bude sílit. Sama jsem mentovala studentský program pro žáky čtvrtých ročníků na téma time management – studentky připravily program přístupnou formou. Kladně jej hodnotili jak žáci, tak pedagog, který se výuky účastnil.

Vždy je důležitá zpětná vazba, v online prostředí o to víc, že často nemáte možnost účastníky přímo vidět (často nepoužívají kamery), nemají možnost po programu za vámi přijít a podělit se individuálně o své zkušenosti, názory, vznést dotaz. Zpětnou vazbu je nutné získávat od všech účastníků-žáků, a to jak zpětnou vazbu založenou na pocitu a spokojenosti s programem, tak na znalosti z programu získané (můžeme nalézt slabá místa programu i mezery v dovednostech žáků, které můžeme zaplnit), ale i zpětnou vazbu od pedagoga.

Pedagogové sehrávají při programech knihoven v distanční výuce mnohem výraznější úlohu, než na jakou jsme byli zvyklí. Více nastavujeme programy aktuálnosti a potřebám výuky, více (zřetelněji) se obsah programu odráží v další výuce, společně můžeme téma rozvíjet. Navíc můžeme využívat zkušenosti pedagogů z online výuky, nebo naopak přinášet žákům do online výuky nové nástroje. Zde však platí pravidlo přiměřenosti. Osobně se mi osvědčilo ponechat na seznámení s každým novým nástrojem dostatečný čas a nechat žákům prostor pro jeho kreativní uchopení, až pak s ním pracovat cíleně.

Role pedagogů je zde hodně důležitá také proto, že za sebou mají velkou cestu distančním vzděláváním; od začátku se museli přizpůsobit a začít učit své žáky online, museli překonat obavy, technické problémy. O své zkušenosti se navíc podělili s ostatními kolegy a kolegyněmi a vzniklo velké množství videí, která jsou dostupná všem, které problematika zajímá. Je to

výborná inspirace i pro práci na programech knihoven.

Doporučuji sledovat následující

System podpory profesního rozvoje učitelů a ředitelů. *Jak učit online* [online]. [2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.projektsypo.cz/webinare-na-podporu-distancni-vyuky-ve-skolach.html>.

Videotéka webinářů [online]. *Učíme online* [2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/aktivity/ucime-nanecisto/videoteka/>.

15 praktických rad, jak na vyučování přes videokonference [online]. *Učitel naživo*, 16. října 2020 [2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.ucitelnazivo.cz/blog/15-praktickych-rad-jak-na-vyucovani-pres-videokonference>.

Co potřebujeme vědět o technickém zázemí

Možností, jaké prostředí zvolit pro online realizaci knihovnických programů, je hodně. Řada funkcí, které nabízejí jednotlivé platformy, je stejná, některé se vážou na registraci nebo stažení desktopové aplikace do počítače (často se váže na určitý operační systém), některé jsou ale zdarma online a není potřeba ani registrace. To platí jak pro uživatele (účastníky programu), tak pro organizátory. Ve většině případů stačí účastníkům jen odkaz na připojení a informace o dni a čase, kdy setkání proběhne. Nedoporučuji posílat tyto údaje příliš dopředu, mohou zapadnout.

V případě programu pro školní kolektiv budete odkaz posílat jen pedagogovi dané třídy, který ho z bezpečnostních důvodů rozešle nebo jinak zveřejní žákům. Žáci se pak k odkazu připojí online a nemusí si nic stahovat do vlastního počítače, jen budou mít určitým způsobem omezené funkce dané platformy, ale pro základní fungování a realizaci programu to stačí.

Může se ale stát, že pokud budete připravovat program pro školu, budete pracovat s platformou, kterou používá škola, a pedagog vás do výuky pozve jako „hosta“. Opět bude platit, že stejně jako žáci uvedení v předchozím odstavci budete mít v daném prostředí určitým způsobem

Foto: databáze free obrázků Pixabay

o omezenou funkcionalitu, ale pro realizaci programu budou základní funkce k dispozici. Mezi základní funkce, které využijete při realizaci programu, patří: chat, možnost přihlásit se k diskusi, tabule na kreslení (whiteboard), sdílení obrazovky (můžete sdílet prezentaci, svoji plochu počítače apod.).

Existuje i řada online aplikací, které můžete využít pro společnou práci s účastníky programu, podporovat tak jejich mediální gramotnost. Tyto aplikace můžeme využít různě. Od evokace až po reflexi programu. Záleží na tom, jaký cíl chcete prostřednictvím dané aplikace naplnit. Můžete tvořit anonymní krátké dotazníky, kvízy, společně tvořit text nebo nějakou databázi informací, cestovat po zeměkouli. Velkou výhodou těchto nástrojů je možnost okamžitého vyhodnocení výsledků a stažení konečného výsledku v nějakém tradičním formátu (JPEG, PDF...).

S aplikacemi ale doporučuji pracovat přiměřeně. Osvědčil se mi model max. jedné nové aplikace v rámci programu. Pokud uživatelé danou aplikaci neznají, je dobré ji v programu představit a dát jim prostor, aby si ji sami vyzkoušeli, jak chtějí (vložit a smazat text, nakreslit obrázek, vložit obrázek nebo video...). Při vkládání jakéhokoliv obsahu z internetu je vhodné upozornit účastníky programu na citační etiku.

I v této oblasti najdete na internetu řadu zdrojů (často od učitelů) a záleží jen na vás, kterými aplikacemi se rozhodnete inspirovat a používat je:

Co jsem vyzkoušela ve škole a okolním vesmíru [online]. [2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.cojsemvyzkoušela.cz/>.

Zajímavé on-line aplikace na jednom místě [online]. *Guru ve škole*, c2021 [2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.guruveskole.cz/>.

Kromě toho je ale internet plný i různých videonávodů, jak se dá technické prostředí různých online platform nastavit a jak se naučit používat různé online aplikace. Nemusíte jít cestou vlastních objevů, ale hledat mezi aplikacemi, které

patří mezi nejoblíbenější: Top 200 Tools for Learning – <https://www.toptools4learning.com/>³.

Určitě ale můžete zvolit i tradiční cestu a pracovat při online programu s knihou jako artefaktem a „hlavní postavou/hlavním příběhem“ programu. Můžete účastníkům ukázat knihu na kameru, otevřít ji, číst z ní, ale i zde platí, že je nutné dodržovat autorskoprávní aspekty, tj. se souhlasem autora (nebo jiného držitele autorských práv).

Pokud se chce zorientovat v tom, jaké platformy nabízí internet a které se nejčastěji používají, můžete sledovat sdílenou open-source tabulku:

Porovnání komunikačních platform – (open-source tabulka) https://docs.google.com/spreadsheets/d/1KVKFFS-3shmvryQS_hGwXy05oMapsFoi1W42fMBHh1g/edit#gid=0.

Závěr

Nepochybně přináší toto téma více otázek než odpovědí. Jedno je ale všechny spojuje. Realizace programu v online prostředí je nyní jediná cesta, jak zapojit čtenáře, návštěvníky, děti do života knihovny. Jak vzdělávat sebe i ostatní, jak hledat svou osobní vzdělávací cestu, jak se přiblížit pedagogům a tomu, co učí a v čem budou rádi za podporu. Je to velká výzva. Dobrodružství. A byla by škoda jej nezažít a výzvu nepřijmout.

HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ

hubatkovaselucka@gmail.com

³ *Top Tools for Learning 2020: Results of the 14th Annual Survey published 1 September 2020* [online]. 1. září 2020 [2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.toptools4learning.com/>.

Knihovna v obci

(tentokrát pro Sdružení místních samospráv)

V průběhu měsíců února až dubna letošního roku probíhaly vzdělávací stáže pro Sdružení místních samospráv. Co si pod tím můžeme představit? Vedení tohoto sdružení oslovilo Knihovnický institut Národní knihovny ČR, zda by nemohl připravit blok přednášek o knihovnách a knihovnictví, který by byl určen starostům, zastupitelům a pracovníkům obcí I. typu.¹ Téma byla zvoleno zcela jednoznačně – **Knihovna v obci**.

Takové stáže jsme nedělali poprvé. V roce 2018 probíhal obdobný blok přednášek pod názvem *Jak nastartovat obecní knihovnu*. Ty proběhly jen v několika krajích, například v Olomouckém, Moravskoslezském, na Vysočině, v Jihomoravském a v Ústeckém kraji.

Letošní stáže byly stejně jako mnohé další akce poznamenány koronavirem, proto všechno probíhalo online. Na druhou stranu jsme to uchoopili jako výzvu! Měli jsme možnost oslovit účastníky napříč Českou republikou – a z různých míst naší republiky jsme se do stáží také připojovali. Akce probíhala v rámci projektu Vzdělávání zástupců a zaměstnanců obcí I. typu 2018–21, reg. č. CZ.03.4.74/0.0/0.0/15_0010271, který je spolufinancován z EU.

Příprava

Příprava na stáže nebyla jednoduchá – bylo nutné připravit texty pro e-learning, prezentace k přednáškám, pracovní listy a také závěrečný test. E-learningové „opory“ slouží účastníkům stáží jako doplnění informací a soubor materiálů, ke kterým se mohou vracet. Nabízejí se také zájemcům, kteří se nemohou prezenčních nebo online stáží zúčastnit – ať už se jedná o neuvolněné starosty, zastupitele nebo knihovníky a další pracovníky obce. Navíc se tyto opory nabízejí i účastníkům jiných vzdělávacích aktivit

(Univerzita starosty, Kurzy šité na míru, Škola místních samospráv aj.).

Formát stáží je jednou z forem vzdělávání, které se odehrávají jak přítomností na přednáškách, tak i soukromým studiem e-learningových podkladů. Obě formy studia jsou zakončeny testem, obsahujícím dvanáct otázek.

Online prezentace

Probíhaly vždy ve dvou dnech (úterý a čtvrtek) a celkově šlo o sedm hodin výuky. Připojovali jsme se pomocí aplikace MS Teams, otázky nám účastníci mohli posílat do chatu, případně nás oslovovali přímo. Pravda je, že na takové „instantní“ přednášky jsme si v posledních měsících postupně zvykli. Nic se ale nevyrovná přednáškám naživo, kdy můžeme ihned reagovat a rovnou s účastníky během přednášek komunikovat.

Obsah stáží byl velmi pestrý. Snažili jsme se postihnout témata, která jsou pro starosty, zastupitele i pracovníky obcí (včetně knihovníků) důležitá, zajímavá a nosná. Také jsme si přáli, aby všichni zapomněli na klasické klišé – *knihovny jen půjčují knihy a nic se tam neděje*.

Obsahová náplň

Co jsme pro posluchače připravili? Jako první přednášející vystoupil Vít Richter – zahájení věnoval představení Knihovnického institutu, a to

proto, aby posluchači získali představu, jaký je obsah naší práce, kterým tématům se věnujeme a také že patříme mezi poradenská centra pro knihovny i starosty. *Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2021–2027 (s výhledem do roku 2030)* byla dalším tématem; účastníci stáže se dozvěděli, kam směřuje české knihovnictví a jaké trendy jsou pro náš obor významné. Svůj blok ukončil Vít Richter přednáškou s názvem *Mimozdrojové financování*. Představil grantové a dotační možnosti, na které mohou knihovny dosáhnout.

Marie Šedá představila novou příručku s názvem *Knihovna v obci?* (pozn. red.: blíže viz *Čtenář*, 2021, č. 3, s. 106–107). Jedná se o publikaci určenou prioritně starostům, místostarostům a zaměstnancům obcí; využít ji mohou také knihovníci a rovněž kulturní aktéři v obcích. Příručka je komplexním materiálem, zachycujícím celé spektrum informací o tom, jak a s jakou pomocí rozvíjet činnost knihoven v obcích. Marie Šedá se ve své další přednášce věnovala *Elektronickým službám a koronaviru* – na mnoha praktických ukázkách seznámila posluchače se širokou škálou aktivit našich knihoven.

Díky Lucii Macháčkové, mj. komisařky Knihovny roku, byly účastníkům stáže představeny zajímavé a moderní knihovny v malých obcích. Na základě jejích zkušeností získali posluchači mnoho informací a inspirace o aktivitách i prostředí menších knihoven. Její další přednáška představila zajímavé a nepříliš často zmiňované téma – co je to *Knihovna věcí* a jaké předměty si díky tomu mohou lidé v knihovnách kromě knih rovněž vypůjčit. Také seznámení s regionálními funkcemi knihoven, širokou spoluprací knihoven a financováním z prostředků jednotlivých krajů bylo zajímavým tématem.

O tom, že knihovny nejsou jen půjčovnami knih, hovořil Roman Giebisch ve svém příspěvku na téma *Projekty na podporu čtenářské gramotnosti*. Zaujal představením akcí, mnohých aktivit knihoven tematicky se dotýkajících od knih a čtení pro nejmenší až po čtení poezie. Poskytl dokonalý přehled toho, co knihovny a knihovníci umějí k podpoře čtení a rozvoje gramotnosti nabídnout.

Pro posluchače byl objevný zvláště příspěvek Lenky Dostálové, která představila Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven. Díky tomu se dozvěděli, že právě toto centrum je pro starosty důležitým místem, kam mohou směřovat své otázky. Jak se na stránce centra orientovat, jak si vybrat správný mobiliář a jak zónovat knihovnu – to byla jen krátká ochutnávka toho, co metodické centrum nabízí. A nabízí toho opravdu hodně.

Rekapitulace

Ještě trochu statistiky: šestkrát jsme zvládli dva přednáškové bloky (celkem sedm hodin lekcí rozdělených do dvou dnů), přednášeli jsme od února do dubna, nás přednášejících bylo pět, oslovili jsme cca 150 posluchačů, které jsme seznámili s následujícími deseti tématy:

- Koncepce rozvoje knihoven
- Představení Knihovnického institutu NK ČR
- Mimozdrojové financování
- Příručka *Knihovna v obci*
- Knihovna 21. století v malé obci (ohlas soutěže Knihovna roku)
- Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven
- Projekty na podporu čtenářské gramotnosti
- Knihovna věcí
- Elektronické služby a koronavirus
- Služby knihoven knihovnám.

Na závěr si můžeme připomenout, že cílem vzdělávacích stáží bylo představit ucelený blok informací o knihovnách a knihovnictví, využitelný pro zástupce a zaměstnance obcí I. stupně. Přednášky jsme doplnili doprovodnými video-ukázkami, mnohými příklady dobré praxe i osobními příběhy a zkušenostmi. Ukázali jsme krásné a povedené rekonstrukce knihoven, plánované přestavby brownfieldu na knihovnu a obecní úřad, nechyběly ani příklady zajímavě řešených exteriérů i interiéru knihoven ze zahraničí.

Testovací otázka na úplný závěr – víte, se kterými spolky a sdruženími obcí knihovny spolupracují?

MARIE ŠEDÁ | marie.seda@nkp.cz

¹ Obec 1. typu – obec s „běžnými“ obecními úřady (obec „I“); další agendy, jako např. Czech Point, stavební úřad apod. pro její občany vykonávají obce vyššího typu.

² Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/knihovna-v-obci_pirucka-pro-starosty.pdf

Nová role zvukových knihoven

Termín „zvuková knihovna“ v sobě už dávno nezahrnuje jen samostatné a uzavřené oddělení, které nabízí služby výhradně osobám se zrakovým postižením. Nabídka jeho služeb je mnohem širší. Posledních deset let přineslo řadu změn, které posunuly obsah činnosti tohoto oddělení více ke čtenářům s různými typy specifických potřeb. Co se ale nemění, je úzká spolupráce s Knihovnou a tiskárnou pro nevidomé Karla Emanuela Macana v Praze (dále jen KTN).¹

Hlavní náplní činnosti KTN je zpřístupňování kulturního dědictví osobám nevidomým a těžce zrakově postiženým, a to v Braillově písmu, prostřednictvím zvukových záznamů, reliéfní grafiky či digitálních textů. Představuje to rozsáhlou sbírku, která zahrnuje knižní tituly z běžné nakladatelské produkce, zvukové časopisy² a odbornou literaturu, sloužící zrakově postiženým žákům základních, středních i vysokých škol, ale i reliéfní grafiku zaměřenou na ilustrace knih a učebnic pro děti, obrazových publikací typu atlasy, kalendáře, pohlednice, hudebniny. Ne všechny typy zmíněných dokumentů mají uplatnění v knihovnách, ale chystá-li se knihovna spolupracovat např. se školou pro děti se zrakovým postižením a připravovat pro ně vzdělávací programy, je dobré vědět, kam se můžete obrátit. Materiály můžete využít i v opačném případě – chcete-li přiblížit většinové populaci možnosti vzdělávání osob se zrakovým postižením.

Spojíme-li již existující fond KTN se zvukovými dokumenty z běžné distribuční sítě, přidáme tištěné publikace o problematice zrakových (i jiných) postižení, půjčování čteček, knihy a časopisy tištěné velkým písmem, dokumenty v elektronických formátech, knihy v Braillově písmu a filmy

s komentářem pro zrakově postižené³, vznikne tak poměrně rozsáhlý fond.

KTN v současnosti spolupracuje s 68 knihovnami v České republice a jednou na Slovensku, což podle mého názoru není mnoho. Celou její produkci po jedné kopii zdarma dostávají zvuková oddělení v šesti knihovnách (Hradec Králové, Ústí nad Labem, Plzeň, Strakonice, Brno a Ostrava). Tyto knihovny mají striktně dáno, že jejich fond je určen výhradně osobám se zrakovým postižením. Ty se při bezplatné registraci do knihovny musí prokázat potvrzením od odborného lékaře nebo průkazkou ZTP/P.

Jedná se o poměrně velké knihovny, jejichž služby pro osoby se zrakovým postižením jsou již zavedené. Dlouhodobá praxe v těchto knihovnách a vývoj knihovnických služeb je přivedl k rozdílným formám, které jednotlivá zvuková oddělení mají.

Označení „pro nevidomé a slabozraké“

V Knihovně Jiřího Mahena v Brně působí Knihovna pro nevidomé a slabozraké⁴, která byla původně samostatným oddělením, ale v roce 2011 se spojila s Hudební knihovnou. Knihovna tak dostala větší bezbariérový prostor a mohla rozšířit na-

bídku svých služeb. Stejně spojení můžete najít např. v Městské knihovně Louny⁵, Knihovně Václava Čtvrtka v Jičíně⁶ nebo Knihovně Matěje Josefa Sychry ve Žďáře nad Sázavou⁷.

Zvuková knihovna pro nevidomé a slabozraké v Knihovně města Hradce Králové⁸ je samostatným oddělením knihovny. Kromě tradiční nabídky fondu je i půjčovnou tyflopomůcek a hmatových her. Pod stejným názvem najdete specializované oddělení např. v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem.⁹ Pod označením Knihovna pro nevidomé najdete toto oddělení ve Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje¹⁰ a např. Šmidingerově knihovně ve Strakonici¹¹. Obě pracoviště mají na svých webových stránkách uvedeno, že jsou krajskou půjčovnou zvukových knih.

Tyto knihovny na svých webových stránkách uvádějí, že půjčují zvukové knihy z produkce KTN výhradně osobám se zrakovým postižením.

Označení „zvuková knihovna“ v přeneseném významu

Označení zvuková knihovna používá například Chomutovská knihovna¹², která má toto oddělení spojené s čítárnou. Dalšími knihovnami, které

mají takto označené oddělení, je např. Městská knihovna Trutnov¹³, ve Vědecké knihovně v Olomouci je toto oddělení součástí Multimediální studovny¹⁴, v Knihovně Petra Bezruče v Opavě je součástí Mediátek¹⁵.

Nový termín přináší Městská knihovna Kutná Hora, která nabízí službu Audioknihovna. Jedná se o část oddělení cizojazyčné a regionální literatury a její součástí je i fond KTN.¹⁶ Audiovizuální oddělení nabízí také např. Městská knihovna Benešov.¹⁷

Nabídka zvukových knih je v Knihovně Matěje Mikšíčka Dačice uvedena v nabídce služeb – služba pro seniory a je součástí nabídky oddělení pro dospělé¹⁸, stejně je fond součástí nabídky oddělení pro dospělé i v Knihovně Humpolec.¹⁹ Všechny tyto knihovny využívají fond KTN k půjčování pouze osobám se zrakovým postižením při dodržení výše uvedených pravidel.

Označení „pro handicapované“

V Knihovně města Ostravy mají také Zvukovou knihovnu pro nevidomé a slabozraké²⁰, která nabízí své služby osobám nejen se zrakovým postižením. Tomu je také uzpůsoben nabízený fond,

¹ Knihovna a tiskárna pro nevidomé a slabozraké K. E. Macana [online]. [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: <https://www.ktn.cz/intro>.

² KTN vydává tři časopisy v bodovém písmu: *Literární pohledy*, *Záškolák* (pro děti školního věku), *Křesťanská orientace*. Pro externí zadavatele zpracovává 13 časopisů v bodovém písmu a 11 zvukových časopisů, které vydává redakce časopisu Zora při SONS, LORM, LIBE a Farní charita.

³ Průzkum dostupnosti služeb knihoven uživatelům se specifickými potřebami 2020 [online]. Praha: Národní knihovna, 2020, s. 36. [cit. 2021-04-26] Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/zprava_handicap_2020.pdf.

⁴ Knihovna Jiřího Mahena v Brně [online]. c2009-2021 [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: <https://www.kjm.cz/knihovna-pro-nevidome>.

⁵ Městská knihovna Louny [online]. c2011 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://www.mkl.cz/knihovna/oddeleni-knihovny/hudebni-oddeleni>.

⁶ Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně [online]. c2009-2021 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://knihovna.jicin.cz/hudebni-oddeleni/>.

⁷ Knihovna Matěje Josefa Sychry [online]. c2021 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <http://www.knihzdar.cz/sluzby/hudebni-a-zvukova-knihovna/>.

⁸ Knihovna města Hradce Králové [online]. c2012 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://www.knihovnahk.cz/pro-verejnost/pujcovny/zvukova-knihovna>.

⁹ Severočeská vědecká knihovna Ústí nad Labem [online]. c2021 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://www.svkul.cz/oddeleni-a-pobocky/lidova-cast/zvukova-knihovna/>.

¹⁰ Studijní vědecká knihovna Plzeňského kraje [online]. c2021 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://svkpk.cz/pro-verejnost/knihovna-pro-nevidome/>.

¹¹ Šmidingerova knihovna Strakonice [online]. c2016 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://www.knih-st.cz/content/zvukova-knihovna>.

¹² Chomutovská knihovna [online]. c2015-2021 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://www.chomutovskaknihovna.cz/sluzby/zvukova-knihovna>.

¹³ Městská knihovna Trutnov [online]. c2016 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://www.mktrutnov.cz/sluzby/zvukova-knihovna/>.

¹⁴ Vědecká knihovna v Olomouci [online]. c2008-2021 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://www.vkol.cz/zvukova-knihovna>.

¹⁵ Knihovna Petra Bezruče v Opavě [online]. c2021 [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: <https://kpbo.cz/mediateka/>.

¹⁶ Městská knihovna Kutná Hora [online]. c2009-2021 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://www.knihovna-kh.cz/sluzby/zvukove-knihy/>.

¹⁷ Městská knihovna Benešov [online]. c2000-2017 [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: <http://www.knihovna-benesov.cz/informace/obecne/audiovizualni-oddeleni.html>.

¹⁸ Knihovna Matěje Mikšíčka Dačice [online]. c2021 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <https://www.mkdac.cz/sluzby/oddeleni-pro-dospele/>.

¹⁹ Knihovna Humpolec [online]. c2021 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <http://infohumpolec.cz/knihovna/oddeleni-knihovny/oddeleni-pro-dospele-ctenare.html>.

²⁰ Knihovna města Ostravy [online]. c2009 [cit. 2021-04-26].

Dostupné z: <http://www.kmo.cz/www/cz/zvukova-knihovna-pro-nevidome-a-slabozrake/>.

který vybrané dokumenty (časopisy, audioknihy z jiné produkce než KTN) nabízí i dalším skupinám osob se specifickými potřebami.²¹

Stejný postup, tedy Oddělení pro handicapované, zvolila např. Krajská knihovna v Karlových Varech²² nebo Krajská knihovna Vysočiny²³, označení Zvuková knihovna pro zdravotně postižené používá Městská knihovna v Třebíči²⁴. I tyto knihovny využívají a půjčují fond KTN také osobám s jiným než zrakovým postižením, pokud splní podmínky určené knihovním řádem dané knihovny (viz níže). Patří sem např. čtenáři s dyslexií nebo lidé s omezenou hybností rukou.

Knihovna nejen pro osoby se zrakovým postižením

KTN udělala v posledních letech pro zpřístupnění svého rozsáhlého fondu i ve směru k osobám se zdravotním postižením (tedy nejen osobám se zrakovým postižením) velký vstřícný krok, a to na základě uzavření smlouvy o spolupráci a zvolení úhrady: formou paušálního celoročního poplatku, který se odvíjí od počtu obyvatel dané obce/města, nebo poplatku za vynaložené náklady (knihovna si vybírá jen určité tituly, o které má zájem). Poměr knihoven, které volí některou z výše zmíněných forem spolupráce, je 2:3.

Zpřístupnění fondu KTN osobám se zdravotním postižením je možné za splnění uvedených podmínek:

- knihovna uzavře s KTN smlouvu o spolupráci;
- fond je čtenářům k dispozici zdarma;
- podmínkou půjčování je splnění podmínek registrace do knihovny, doplněné o vyjádření lékaře.

Každá knihovna si v knihovním řádu určí, jakým způsobem bude mít tato pravidla nastavena,

např. může vyžadovat potvrzení odborného lékaře nebo konkrétní organizace, která zastřešuje osoby se specifickými potřebami, o tom, že její zdravotní stav znemožňuje četbu knih v klasické tištěné formě.²⁵

V jiné formulaci najdete v podmínkách, že se čtenářem zvukové knihovny může stát pouze osoba se zrakovým či jiným zdravotním postižením, jež znesnadňuje či znemožňuje čtení knih v tištěné podobě nebo běžným způsobem. Tuto skutečnost je nutno doložit potvrzením odborného či praktického lékaře, předložením průkazu ZTP/P, případně potvrzením Tyflocentra, SONS ČR či jiné organizace pro nevidomé a slabozraké.²⁶

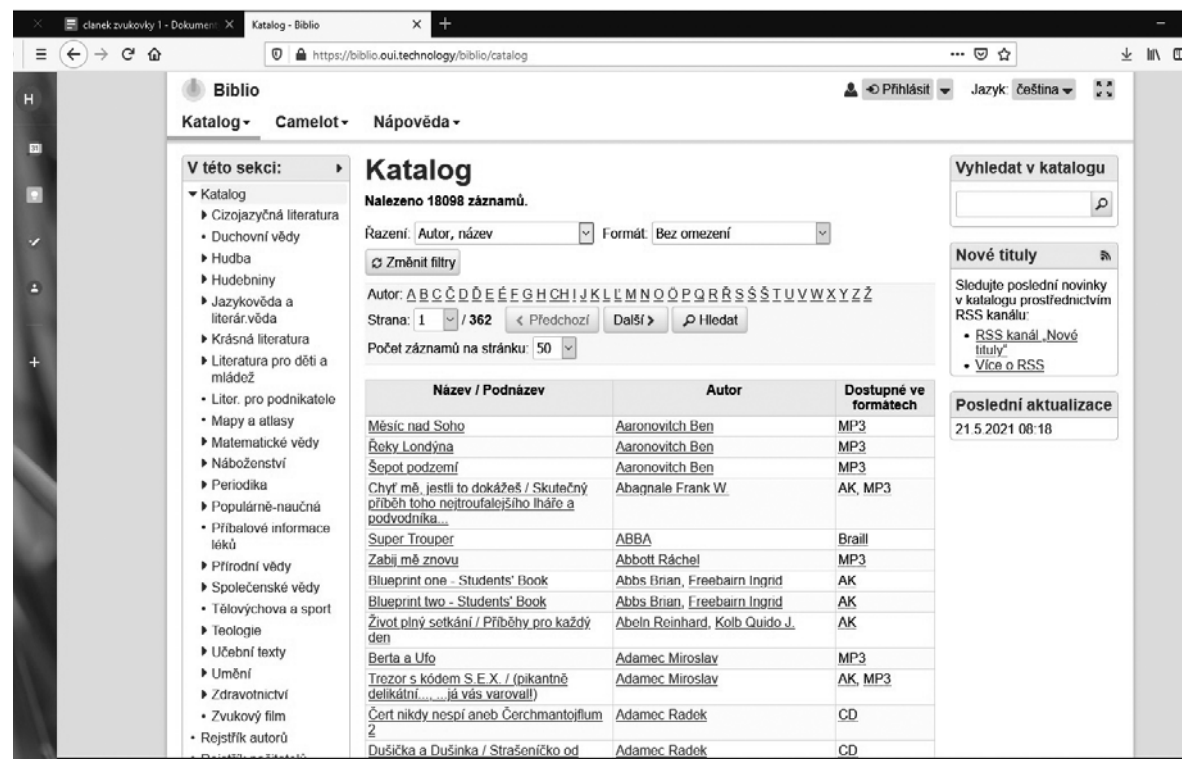
Smluvní paušály pro stahování zvukových knih přes internet pro osoby se zdravotním postižením jsou nabízené veřejným knihovnám ve výši podle počtu obyvatel jednotlivých obcí a měst:²⁷

počet obyvatel	výše paušálu (v Kč)
do 1 000	1 000
1 001–3 000	2 000
3 001–5 000	3 000
5 001–10 000	6 000
10 001–20 000	10 000
20 001–30 000	15 000
30 001–40 000	20 000
40 001 a více	25 000

Z celkového počtu knihoven, které využívají fond KTN (mimo šesti knihoven s celou produkcí fondu), zpřístupňuje fond pro osoby se specifickými potřebami (nejen se zrakovým postižením) asi 5 % knihoven.

Přístup do Digitální knihovny KTN

KTN na svých webových stránkách nabízí katalog *Biblio*, ve kterém je možné vyhledávat v jejím fondu, a to v různých formátech, podle literárního žánru či typu dokumentu. V rámci této části

Ukázka katalogu Biblio, který na svém webu nabízí CTN

je dostupný rejstřík autorů, načítatelů a seznam nových titulů. Samozřejmostí je vyhledávání v celém záznamu dokumentu. Seznam výsledků je možné řadit podle: autor a název/název a autor nebo podle data. Po přihlášení do Digitální knihovny (na základě uzavření smlouvy o spolupráci s KTN získá knihovna přihlašovací údaje) si může knihovna stáhnout požadované dokumenty ve formátu MP3. V katalogu je uvedeno více než 18 000 záznamů.

Co všechno knihovny musely?

Mezi knihovny, které nabízejí své služby osobám se zdravotním postižením, patří ještě např. knihovny v Chebu, Sokolově, Turnově, Mladé Boleslavi, Kladně, Táboře, Havlíčkově Brodu, Třebíči, Hodoníně, Bučovicích, Valašském Meziříčí, Zlíně, Vsetíně a Ostravě²⁸.

Oslovila jsem tyto knihovny s dotazem, zda se jim osvědčilo rozšíření nabídky fondu od KTN a jaké bylo potřeba udělat změny v knihovně,

aby vše mohlo dobře fungovat. Některé z odpovědí:

Bylo potřeba upravit nejen znění knihovního řádu a všech dokumentů týkajících se přihlášení nového uživatele Zvukové knihovny pro zdravotně znevýhodněné. Také bylo potřeba aktualizovat formuláře již stávajících uživatelů, upravit informace na webu, proškolit všechny pracovníky služeb.

Postupně klesá počet čtenářů se zrakovým postižením, proto jsme tuto nabídku v knihovně ocenili, můžeme nabídnout fond i dalším osobám se zdravotním znevýhodněním, které nemohou běžně číst. Je však nutná pravidelná propagace. Museli jsme nové zvukové knihovně najít bezbariérové prostory, nyní je součástí přednáškového sálu.²⁹

HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ
 | hubatkovaselucka@gmail.com

²⁸ V tomto případě se jedná o Moravskoslezskou vědeckou knihovnu.

²⁹ JANOŠOVÁ, Petra: Služby Zvukové knihovny. [elektronická pošta]. Message to: hubatkovaselucka@gmail.com 27. dubna 2021 [cit. 2021-04-28] Osobní komunikace (kráceno).

Výstavy putující od knihovny ke knihovně

K výstavnictví a muzeím mám blízko, stejně jako ke knihám a knihovnám. Hledám tedy způsoby, jak cesty příběhů a obrazů propojovat. A někdy ani moc hledat nemusím, nápad přijde sám zvenčí a dělá pak radost všem zúčastněným, jako je tomu v případě výstavních souborů putujících zdarma po knihovnách.

Vše začalo v Husitském muzeu v Táboře, kde jsem pracovala. Výstavnímu týmu se zalíbil nápad doplnit novou expozici komiksovou linkou, která bude hravě a s nadsázkou glosovat dějiny husitství. Napsala jsem scénáře, výtvarník Honza Smolík jim vtiskl tvar a s jistou nervozitou jsme čekali na reakce návštěvníků. Komiksy zaujaly, mně coby muzejnímu pedagogovi se s nimi skvěle pracovalo při lektorských programech, jen se návštěvníci neustále dožadovali knižní verze.

Knihy z muzea

O dva roky později, tedy po jistém váhání, zda je myšlenka životaschopná, vyšla v Albatrosu má kniha *Husité*, ve které komiksy doplňoval dobrodružný příběh a řada dalších ilustrací a zajímavostí. A hned se objevil nápad, že by vlastně nebylo špatné pustit spolu s knihou do světa i výstavní soubor komiksů. První obrázky jsem tiskla na muzejní kopírce. O reprezentativnější sadu, kterou si vyžádalo přerovské muzeum, jsem požádala nakladatelství. Ukázalo se, že knížka a výstava k sobě patří.

Když jsem byla přizvána ke spolupráci na expozici *Cesty časem* na třebíčském zámku, zadavatelé si od začátku přáli, abych vytvořila doprovodné publikace. Kniha *Řemesla* představuje šestnáct tradičních řemesel, další titul *Jak se staví město* popisuje, opět s využitím ilustrací a komiksů z expozice, vznik města, jeho život a proměny.

Tehdy jsem zatoužila poslat po knihovnách něco víc než jen obrázky a domluvila jsem zá-

Foto: Roman Křesťák

V Kopřivnici v době uzavření knihovny i kulturního domu instalovali výstavu Komenský v komiksu (ilustrace Lukáš Fibrich) na samostatných panelech, rozmístěných po městě

půjčku sbírkových předmětů z muzea, aby se řemesla představila i v hmotných artefaktech. Ukázalo se však, že většina knihoven nedisponuje vitrínami, ve kterých by se daly exponáty vystavit.

Soubor s komiksy a ilustracemi se rozšířil ještě jednou, když jsme s Honzou Smolíkem dokončili práci na naučné stezce kolem Kozího hrádku. Zadaním byl komiksově zpracovaný život Jana Husa a souběžně jsem napsala i knihu nazvanou *Husův dům*.

Sada tvořená pěti desítkami listů putuje po knihovnách celé republiky téměř osm let. Snažila jsem se ji stáhnout z oběhu, protože je na ní znát opakované vystavování, ale vždy se najde nějaký zájemce, který ji i přesto chce. Nakonec tedy s novým vydáním knih *Husité* a *Řemesla* v nakladatelství Pikola vypustíme v létě do oběhu novou sadu na větších samozávěsných panelech.

Létající Viktorka

Zájem mě povzbudil, a tak jsme v nakladatelství Portál upekli ke knize *Viktorka a vesmírná dobrodružství* výstavu velkorysejších parametrů. Titul, za který jsme s Honzou Smolíkem dostali Zlatou stuhu, se představil v galerii GUD u Staroměstského náměstí hravou instalací. Komiksy doplňovaly interaktivní prvky – malí návštěvníci si mohli hrát s hvězdnou oblohou, navrhovat mimozemskou flóru, sestavovat mimozemšťany. Pro různé návštěvnícké kategorie jsem vytvořila hned několik sad pracovních listů.

Vše vypadalo slibně a výstava se v Praze přesunula ještě do galerie v Chodovské tvrzi, kam docházeli vyškolení lektori. Jenže při instalacích v knihovnách mimo Prahu se vyjevily slabiny celého projektu. Ještě Mahenova knihovna v Brně výstavu pojala, u dalších zájemců se bojovalo s prostorem. Navíc bylo třeba výstavu vždy převézt dodávkou a instalovat, což zatěžovalo nakladatelství. Po dvou letech se tedy rozhodlo, že dál už budou putovat jen komiksové panely.

Za silnou stránku projektu rozhodně považuji doprovodné pracovní listy. Naučila jsem se tedy k výstavám nabízet doprovodný materiál. Spolu s knížkou si knihovnik už poradí a pracovní listy může poskytnout nejen čtenářům individuálně přicházejícím na výstavu, ale též na nich vystavět čtenářské lekce určené školám nebo rodinám s dětmi.

Výstavy šité na míru knihovnám

Když jsem si lámala hlavu nad knihou *Spolkla mě knihovna*, mapující historii knihovnictví, bylo mi jasné, že zařazené komiksy musí mít i svou výstavní podobu. Výtvarník Vojtěch Šeda se s komiksovými panely nadřel a do detailů vykreslil nikdy neviděné zajímavosti dávných knihoven. Tentokrát se výstavní soubor péčí nakladatelství Fragment tiskl na velké lehké desky, které lze snadno zavěsit i v knihovnách nedisponujících

kliprámy či instalačním systémem. Přitom je lze poslat na další místo poštu.

Zájem však byl enormní, a tak jsem požádala nakladatelství, zda by nepřidalo druhou sadu. Díky tomuto zdvojení se mohly oba soubory po třech letech putování spojit a poškozené panely vyřadit. Podobně jsme knihovnickům nabídli dvě identické výstavní sady i u knihy *Pozor, v knihovně je kocour!*, zaměřenou na významné české a moravské knihovny.

U těchto pro knihovny atraktivních výstav se vynořil další nápad, jak vyhovět zájemcům, na které se nedostalo. Pokud pro knihovny není problém si panely vytisknout, pošlu jim tisková data a ony si pak mohou výstavu naplánovat v čase, který jim vyhovuje.

Nucená covidvá přestávka

Téměř osm let putují panely s ilustracemi a komiksy z mých knih po českých a moravských knihovnách. Jejich počet se postupně rozrostl na úctyhodných čtrnáct výstav, takže jsem musela na svých webových stránkách zřídit samostatnou záložku s tabulkami. V nich si každý vyhledá, kdy je výstava volná, kdo mu ji pošle či kam ji odeslat. Knihovníci se mezi sebou aktivně domlouvají, taktně se připomínají, když jim zapomenou zaslat doprovodné materiály. Všechno běží jako na drátkách.

Celý dobře namazaný stroj se poprvé zadrhl až v covidových měsících. Najednou nikdo nevěděl, kde výstavní panely zůstaly, knihovny se nechávaly v pořadí přeskakovat, protože stejně měly v domluveném termínu zavřeno, někde situaci zkomplikovala i onemocnění. Trvalo mi měsíc, než jsem na jaře všechny sady dohledala, opravila pořadí v tabulkách a vyrozuměla čekající zájemce.

V květnu jsem knihovnicí konečně mohla oslovit s nabídkou nové výstavy, jejímž základem je dvanáct velkoformátových ilustrací Vojtěcha Šedy z mé novinkové publikace *Devět malých zahradníků*. Termíny na dva roky dopředu zmizely během pouhých dvou hodin od zveřejnění. Snad už je tedy vše konečně v pořádku a putovní výstavy spolu s knihami opět vyhlíží v knihovnách čtenáře.

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

klara.smolikova@tiscali.cz

Knihovna městyse Besednice

Městys Besednice se nachází v jižních Čechách v nadmořské výšce 575 m a je součástí přírodního parku Soběnovská vrchovina, které se také říká Slepíčí hory. Nejvyšším vrcholem je 870 m vysoká hora Kohout. V současnosti zde žije kolem 850 obyvatel. K založení a slavnostnímu otevření zdejší knihovny došlo počátkem roku 1923. Besednice se také dostala do povědomí širší veřejnosti díky nalezištím vltavínů, které se tady těžily, a ještě se tu hojně vyskytují jámy po nelegálních „dobyvatelích“ těchto zelených drahých kamenů.

Dějiny

O Besednici se píše poprvé ve 14. století; je jednou z nejstarších osad na jihočeském pomezí v bývalé župě Doudlebské. V době, kdy vládl v Čechách Václav IV. (1387–1419), patřila osada k velešínskému panství, které vlastnil Jan Michalovec z Michalovic. Poprvé je písemně zmíněna 2. 10. 1387, kdy bylo velešínské panství prodáno pánům Oldřichovi a Jindřichovi z Rožmberka. Mezi prodaný majetek patřila také Besednice a osada Malče. Roku 1394 ji daroval Jindřich z Rožmberka farnímu kostelu sv. Víta v Českém Krumlově. Do zrušení poddanství roku 1848 byla poddanskou vesnicí českokrumlovské prelatury, roku 1850 byla začleněna do politického okresu České Budějovice. Dne 24. 5. 1910 vyhověl císař František Josef I. žádosti místních obyvatel a povýšil Besednici na městys. V té době měla kolem 1100 obyvatel. Zemská správa politická v Praze roku 1924 ustanovila, že název městyse se bude používat výhradně v jednotném čísle rodu ženského. Někteří starousedlíci ale používají pomnožného čísla dodnes...

Sídlo knihovny

Naleznete tu základní devítiletou školu, mateřskou školkou, zemědělské farmy, poštu i různé spolky – sportovní, kulturní, myslivecký a sbor dobrovolných hasičů. Také malé muzeum a obecní knihovnu. Knihovna byla vždy umístěna v budově radnice na náměstí, i když podle potřeb obce ji různě přemísťovali z patra do patra. Tak se také stalo v roce 1985, kdy po dobu rekonstrukce bu-

dovy byly služby knihovny velmi omezeny až do ukončení přestavby v roce 1990. Pak ji přemístili do druhého patra, kam se ale starší občané po schodech těžko dostávali.

V létě 2004 byla knihovna z rozhodnutí zastupitelstva přestěhována z budovy radnice do nově postaveného bytového domu a je zde umístěna dodnes. Dům se rovněž nachází na náměstí. Knihovna sídlí v přízemí na 53 m² prostoru, a tím má zajištěný bezbariérový přístup. V roce 2018 se dočkala nového vybavení. Nové světlé regály, výpůjční pult, stoly a skládací židle (jsou uloženy v malém přilehlém skládku). Když čtenáři vstoupí s úsměvem, poznáme, že jsou zde spokojeni.

Historie knihovny

Údaje je možné čerpat z obecní kroniky. Podle kronikáře po svém založení roku 1923 sídlila knihovna na radnici, která byla postavena dva roky předtím, tedy roku 1921. Ocituji z kroniky: *...obec měla již skrovnou knihovnu, kterou rozšířila zakoupením knihovny od Národní Jednoty Pošumavské za výhodnou cenu 200,- K a mimo to přispěla ještě ročně 500,- korunami na další rozšiřování. Zároveň byly provedeny volby do knihovní rady a zvoleni: Šimon Dvořák – předsedou, František Tetenka – jednatelem, Bohumil Malý – knihovníkem, Karel Smolík – pokladníkem a zároveň s Janem Novákem za obecní zastupitelstvo, Maximilian Hubený za Novou Jednotu Pošumavskou, Jan Charvát za sbor osvětový a Václav Šimák za stranu sociálně demokratickou. Členové bez námitek volbu přijali. Knihovna*

Foto: L. Vontorová

Přívětivý vstup do knihovny a zároveň informačního centra

doznala všeobecné pozornosti a zájem o výpůjčky byl čilý.

Kdo se stal po Bohumilu Malém dalším knihovníkem, nevíme. Jak dlouho vydržela knihovní rada, jak často se volila a co bylo její náplní – ani tyto informace nemáme k dispozici. Další osudy knihovny totiž nejsou v kronice zapsány až do padesátých let minulého století. Zápis uvádí, že obecní knihovna byla za okupace silně vybrakována, přesto po osvobození čítala ještě 700 svazků, z toho 555 svazků schopných půjčování. Mnoho knih muselo být na zákrok úřadů vyřazeno nebo prostřednictvím četnictva odevzdáno. Řada knih určených ke zničení (např. ruských autorů), byla zásluhou místních činitelů zachráněna.

Od července 1957 začala jako knihovnice pracovat paní Marie Hokrová. Období pro výpůjčky začalo vždy v září a trvalo do konce dubna. Knihovna měla ve fondu celkem 582 svazků, z toho 120 dětských knih. Navštěvovalo ji celkem 25 čtenářů. V roce 1960 došlo ke změně; knihovníkem se stal učitel Jiří Pomije. Za jeho působení se stav fondu zvýšil na 1694 svazků a počet čtenářů vzrostl na 86.

Ke konci roku 1961 nastala opět změna. Nastoupila paní Vlasta Schreibová, také učitelka. Půjčovalo se jednou týdně od 1. 1. do 31. 5. a od 15. 10. do 31. 12. Z 68 čtenářů bylo 33 dětí. Zanedlouho došlo k dalším změnám: na konci roku 1963 nastoupila na kratší dobu jako knihovnice paní Marie Šváblová. V roce 1965 se v kronice píše o vedoucí knihovny Martě Brázdové.

Knih měla celkem 1696, ale čtenářských průkazů bylo vydáno jen 38. Návštěvnost knihovny byla velmi nízká – knihy si většinou chodily půjčovat školní děti. Dospělých čtenářů ubývalo.

V dalším roce zaznamenal zápis v kronice celkový počet svazků 1793, roční výpůjčky činily 2556 knih, ale čtenářů bylo jen 22. Další zmínky o knihovně v kronice chybí až do roku 1972, kdy už nastoupila a dva roky působila jako knihovnice paní učitelka Hana Hubená. Po absolvování rekvalifikačního kurzu nastoupila od roku 2004 Libuše Vontorová

a společně pak vedly knihovnu šest let až do roku 2010, kdy paní Hana Hubená po čtyřiceti letech ukončila své působení v knihovně. Jejich spolupráce přinesla výsledky: přibýlo nejen čtenářů, ale i různých aktivit, akcí, besed a zvýšila se návštěvnost.

Aktivity knihovny

První počítač byl do knihovny zakoupen v roce 2001. Za pomoci knihovnického systému Lanus do něj byl postupně vložen celý knihovní fond. Zavedla se nejen elektronická evidence výpůjček, ale i dalších knihovnických činností. Čtenáři získali možnost přístupu na internet, ale pro velký zájem se musel zavést pořadník. Další dva počítače pro veřejnost jsme zakoupili v roce 2004, a tak se zpřístupnil internet širší veřejnosti.

V roce 2006 se naše obec zúčastnila soutěže Vesnice roku, v jejím rámci byla besednická knihovna oceněna jako nejlepší jihočeská knihovna a postoupila do celostátní soutěže, kde obdržela od ministra kultury Martina Štěpánka čestné uznání.

Na základě dotace z programu VISK 3 Ministerstva kultury došlo v roce 2008 ke změně knihovního programu na modernější Clavius a napojení knihovny na knihovní systémy ostatních knihoven. V následujícím roce jsme využili dotaci VISK 3 k zakoupení katalogu na vyhledávání a listování v našem knihovním fondu z jiných knihoven.

Po roce 2010 se naopak přispěním tehdejšího zřizovatele snášely nad knihovnou temné

existenční mraky, přesto se jí podařilo udržet v chodu, byť se sníženým rozpočtem, a dokázala dál uspokojivě plnit svou úlohu. V roce 2016 se připojila k regionálnímu knihovnímu systému Clavius REXS, který používají všechny malé knihovny regionu, a jsou tak propojeny s pověřenou knihovnou v Českém Krumlově.

Současnost

V současnosti náš fond obsahuje kolem 5000 svazků, čtyři tituly časopisů a CD. Nabídku titulů knih čtenářům pravidelně rozšiřujeme o knihy z výměnného souboru z Českého Krumlova. Počet registrovaných čtenářů se pohybuje mezi 80–90, z toho je 30 dětí. Otevřeno máme dvakrát týdně (v úterý od 15 do 19 hodin, v sobotu od 9 do 12 hodin). Fungujeme také jako malé informační centrum městyse Besednice a jsme zapsáni v *Atlasu turistických známkových míst*. Prodáváme turis-

tické známky, vizitky, magnetky, pohledy a jiné propagační materiály.

Před pandemií koronaviru mezi naše aktivity patřily besedy s historikem o okolí, se spisovateli, tvůrčí dílny většinou pro ženy, trénování paměti apod. Jsme pravidelnými účastníky oblíbené akce *Noc s Andersenem*. Pro mateřskou školu a prvňáky zveme pravidelně ilustrátora pana Adolfa Dudka nebo jiné dětské spisovatele, pasujeme prvňáčky na čtenáře a každý rok vyhodnocujeme nejlepšího čtenáře roku.

V posledních letech zaznamenáváme vstřícnější přístup zřizovatele. Věřím, že i nadále bude vzájemná spolupráce zajišťovat kulturní i vzdělávací úlohu knihovny. Dovolím si zakončit přáním, aby knihovna poutala stále všeobecnou pozornost a výpůjčky byly četné, protože čtení knih je nezastupitelné a žádná média je nemožno nahradit.

LIBUŠE VONTOROVÁ

L.vontorova@seznam.cz

Knihovny v malých obcích

Obecní knihovna v Bílé dostala dárek ke stoletému výročí

V roce 2020 uběhlo přesně 100 let od první zmínky o založení knihovny v Bílé na Liberecku a v témže roce proběhla také kompletní rekonstrukce knihovny, která tím získala úplně nový, moderně upravený prostor.

Z historie knihovny

První zmínka o založení knihovny se nachází v obecní kronice z roku 1920. V knize s pořadovým číslem 1 je i podpis tehdejšího starosty obce. Kdo v této době zastával pozici knihovníka, není známo. Podrobnější zpráva je až z roku 1928, kdy je v každé knize vylepen výpůjční řád knihovny. V kronice je též vzor rastru, kam se zapisovaly výpůjčky. Za druhé světové války byly knihy rozděleny po domech a půjčovaly se tajně. Některé tituly byly zkonfiskovány, některé se ztratily.

V roce 1945 byla zvolena tříčlenná knihovní rada, jejíž člen pan Bláha se stal prvním „dlouholetým“ knihovníkem. Knihy se půjčovaly jednou týdně v neděli v domě č. 31. V roce 1963 je knihovna přestěhována do zmodernizované školy a v roce 1965 se stěhuje znovu, tentokrát do nově postaveného kulturního domu. Bohužel v roce 1980 knihovna přichází o své prostory, do kterých se stěhuje kancelář místního národního výboru (MNV) a je na krátkou dobu zrušena. Knihy jsou v té době uloženy v nefunkující škole. Ale již v roce 1982 získává knihovna díky dalšímu

Pohled do vestavěného patra, koutku pro děti

stěhování kanceláře MNV svoji místnost v kulturním domě zpět a obnovuje svoji činnost. MNV poskytl knihovně na nové vybavení 19 000 korun. Na obnovení činnosti se podílel i bývalý knihovník pan Bláha a jeho vnučka paní Bláhová-Knyřová, která knihovnu přebírá. Od roku 1986 až do roku 2018 je knihovnicí paní Tvrzníková z Bílé. V roce 2019 knihovnu převzala současná knihovnice Klára Bínová z Bílé.

Rekonstrukce knihovny

Již při nástupu paní Bínové do knihovny bylo patrné, že výběr nové knihovnice se povedl – akční dáma se smělymi plány, které od svého nástupu převádí v realitu. Aktivně spolupracuje s knihovnicemi z pověřené knihovny. V roce 2019 proběhla důsledná aktualizace fondu knihovny, vyřadily se poškozené, zastaralé a neaktuální tituly knih i odebíraných periodik. A ještě v témže roce vznikla díky paní Bínové iniciativa zrekonstruovat knihovnu. Koncepce a vedení realizace se ujala designérka Martina Vávrová z ateliéru cirkumo z Turnova, která navrhla neotřelé řešení, myslící na velké i malé čtenáře. Díky vizualizacím si vedení obce dokázalo dokonale představit podobu nové knihovny a dalo rekonstrukci zelenou. Samotná rekonstrukce proběhla v prvním pololetí roku 2020 v době uzavření knihoven z důvodu pandemie covidu. Celý projekt byl financován z rozpočtu obce.

Prostředí staré knihovny se uživatelům příliš nelíbilo, zejména chyběl jakýkoliv prostor pro děti. Nyní mají děti svůj „koutek“ v patře, kde díky vysokému stropu vznikla dřevěná konstrukce. Tam si mohou v klidu prohlížet a číst knihy, časopisy. Rodiče mají svůj vlastní prostor pro výběr knih ve spodním patře knihovny. Knihovna byla slavnostně otevřena v červenci 2020.

Knihovna dnes

Knihovna pracuje v regionálním systému Clavius REKS, s pověřenou knihovnou má uzavřenou smlouvu o nákupu a zpracování knih, aktivně využívá soubory z výměnného fondu. Díky rekonstrukci stoupl zájem uživatelů o její služby. V současné době má knihovna přes 60 aktivních čtenářů a zájem o registraci mají i lidé z okolních vesnic. Registrují se rodiče s malými dětmi i čtenáři muži. Okolní knihovny mají v létě zavřeno pro nedostatek zájemců. Knihovna v Bílé je otevřena celé léto pouze s upravenou otvírací dobou a čtenáři chodí za jakéhokoliv počasí. Zejména díky rozmanitosti výměnného fondu je v knihovně stále z čeho vybírat a každý si najde to své oblíbené. Uživatelé si chválí velký výběr nejen dětské literatury, ale i beletrie a naučné literatury. Nyní se paní knihovnice těší na to, až bude moci začít pořádat různé akce a programy pro děti i dospělé, které v loňském roce musely být opakovaně zrušené kvůli pandemii.

Prostory knihovny po rekonstrukci

A jak říká paní Bínová: *Z malé knihovny se stala během roku Bibliotéka Bílá, která se může pochlubit i skromnou vizuální identitou. Otevřeno je každou středu od 16 do 19 hodin. Přijďte se osobně podívat, jak se rekonstrukce povedla. Fotografie snad leccos napoví...*

ANDREA SUKOVÁ | sukova@kvkli.cz
KLÁRA BÍNOVÁ | klarabinova@seznam.cz

Foto: archiv OK Bílá

Základní údaje – Obecní knihovna Bílá

- Počet obyvatel obce: 975
- Zřizovatel: obec Bílá
- Pověřená knihovna: Krajská vědecká knihovna v Liberci
- Velikost fondu knihovny mimo poboček: 2929 svazků
- Knihovna má tři pobočky v obcích: Vičetín, Petrašovice a Hradčany

O želvuškách a lidech

O existenci želvušek jsem se dozvěděl teprve po nástupu do zaměstnání v Městské knihovně v Praze. Už ani nevím, kde a od koho jsem poprvé zaslechl přirovnání knihoven právě k tomuto živočichovi.

Pokud vám jeho jméno nic neříká, dovolím si připomenout několik podrobností o tomto nanejvýš milimetr dlouhém bezobratlém organismu: přežije teploty blížící se absolutní nule i opakované zahřátí na 150 stupňů Celsia, přečká několik dní v otevřeném vesmíru i 20 let ve zmrazeném stavu, můžete jej vystřelit více než dvojnásobkem rychlosti zvuku do hromady písku a přece nezahyne... Všechny tyto podivuhodné schopnosti vědci u želvušek testovali, ne snad z rozmaru, nudy nebo přebytku peněz, ale aby zjistili, zda náhodou nebyly na Zemi zaneseny odněkud z vesmíru (třeba při dopadu asteroidu). Zdá se však, že navzdory všem těmto mimořádným schopnostem jsou nejspíš opravdu výsledkem pozemské evoluce.

Co tedy chce říci ten, kdo přirovnává knihovny právě k želvuškám? Bude mít na mysli nejspíš *odolnost*, což je v posledních letech mimořádně populární pojem. Želvušky, podobně jako jiné jednoduché organismy, utlumují při nepříznivých vnějších podmínkách svoje životní funkce, fakticky vyschnou, a vyčkávají na návrat normálního stavu.

Tuto schopnost – odolnost neboli resilienci – dnes nacházíme jmenovanou mezi důležitými trendy, na které výslovně upozorňuje Asociace amerických knihoven, což nás přivádí zpět k výše zmíněné metafoře knihoven-želvušek. Knihovna je budova, fyzický prostor. Bez zaměstnanců a uživatelů ale ztrácí svůj smysl, a proto mluví-li někdo o odolnosti knihoven, má fakticky na mysli v první řadě odolnost samotných knihovníků. Pandemická zkušenost byla – a v době vzniku tohoto textu stále ještě je – velkou zkouškou pro každého z nás. Zásadním způsobem na-

rostl počet zaměstnanců pracujících z domova, ti však ale zároveň museli často fungovat též jako kuchaři či asistentky učitele při online výuce.

Dlouhé období nejistoty spojené s mimořádným nasazením má za následek, že podle výzkumu americké konzultační společnosti McKinsey nyní minimálně polovina zaměstnanců pocituje vyhoření. Podle jiného výzkumu až třetina lidí na home office pracuje i ve svém volném čase, a bývá tak mnohem častěji překračována maximální povolená hranice pro počet pracovních hodin. Takto vyčerpáním zaměstnancům určitě nepomohlo, když se od některých veřejných činitelů dozvídali, že práce z domova je fakticky „placená dovolená“ a že se jen „flákají“. Pokud navíc patří k mladé generaci tzv. milenálů, čelili i komentářům o vlastní rozmazlenosti a nepřipravenosti na reálný život, ze kterého se prý hned hrouť. Poznámky o „sněhových vločkách“ patří v této souvislosti k těm ještě vlídnějším. Ti, kdo podobné soudy vynášejí, se zpravidla zaštiťují slovy jako odříkání, tvrdá práce, výkonnost a samozřejmě... odolnost!

Jak to tedy s tou odolností lidí ve skutečnosti je? Lze ji ztotožnit se schopností vydržet, nedat

se, za žádnou cenu si nezoufat a tvrdě pracovat? Právě na tyto otázky podnětně odpovídala Alice Koubová z Filosofického ústavu Akademie věd ČR na dubnovém webináři cyklu *Udržitelnost v knihovnách*. Připomněla, že zranitelnost a křehkost jsou naší přirozenou vlastností a patří k nám jako lidskému druhu. Není proto možné vytvářet dualitu odolnost-zranitelnost, neboť zranitelnost je součástí našich odolných strategií, a tak bychom byli odolní, musíme se právě s naší zranitelností, s našimi nejistotami i strachy naučit žít tak, aby nás neblokovaly, nebo naopak nevedly k přehnaně útočným reakcím. Když si toto uvědomíme, dodávám já, bude se nám všem, včetně těch objektivně slabších i těch, kteří se nechtějí přizpůsobit neoliberalnímu tlaku na výkon, žít mnohem lépe.

První, co pro to lze udělat, je zapomenout na želvušky, protože ty rozhodně nejsou dobrým modelem ani pro lidský organismus, ani pro naše instituce. Buď si tedy najdeme jiný příklad, nebo na podobné metafory úplně zapomeneme a vystačíme si s našimi lidskými specifiky. Člověk je totiž výjimečný druh, který si – z pohledu evoluce přírody – za velmi krátký čas vytvořil mimořádně složitou kulturu a díky ní, respektive

díky schopnosti aktivně přetvářet své prostředí se rozšířil doslova po celé planetě. Zvláště v posledních několika stovkách let se mu ale také „podařilo“ život na Zemi zásadním způsobem ohrozit. Zapomněli jsme totiž na vlastní zranitelnost a nepodporovali odolné strategie.

Pandemická zkušenost bude mít na lidskou společnost obecně i každého jednotlivce zvlášť výrazný vliv. Již jsem zmínil, že mnozí pocítují vyhoření, cítí se být (a objektivně i jsou) pod velkým tlakem v pracovním i osobním životě a ne úplně výjimečně namísto slov podpory slýchají komentáře o nízké odolnosti. Možná bychom tu celou debatu měli zkrátka změnit. Nezaměřovat se na kvantitativní ukazatele a výkon, nýbrž na kvalitativní ukazatele a vztahy. Ptát se více na to, co je to dobrý, šťastný, úspěšný život a jak ho dosáhnout. Jakkoli nechci nikomu brát svobodu rozhodovat sám o svém vlastním osudu, přeci jen musím souhlasit na stránkách tohoto časopisu s již citovaným Michalem Brožou, že ono olympijské „rychleji, výše, silněji“ není tou správnou a udržitelnou cestou pro jednotlivce, ale koneckonců ani pro celou lidskou společnost.

ONDŘEJ HUDEČEK | ondrej.hudecek@mlp.cz

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Nastupující knihovnická generace**
 - udělování ceny MARK
 - představitelé nastupující generace a jejich projekty
 - **Rozhovor s hejtmankou Středočeského kraje Petrou Peckovou**
 - **Vítězové ankety SUK – čteme všichni**
 - **Recenze:**
 - Ángel Esteban: *Obklopení knihami*
 - komiks o M. R. Štefánikovi
 - **Knihovny v novém: zpracování projektu od vize a koncepce**
 - **Knihovny v malých obcích: Místní knihovna v Havlíčkově Borově**
 - **Rozhovor s Ilonou Salajkovou, knihovnickou osobností Jihomoravského kraje 2020**
 - **Komunitní knihovny Jihomoravského kraje**
 - **Seminář o elektronických službách knihoven organizovaný KK Fr. Bartoše ve Zlíně**
- a další materiály.

Věříme, že zůstanete našimi čtenáři a předplatiteli i v této složité době!

Těšínské Slezsko – těžký průmysl či region kultury?

Před nedávnem, a to v čase velmi složitém a (nejen) pro knižní trh nepříznivém, se stal velmi úspěšným bestsellerem první díl románové ságy *Šikmý kostel*, debut autorky Karin Lednické. Tento příběh z doby sto let staré uchvátí celé Česko, objevil Karvinsko i v kontextu literatury, kdy do té doby byla tato oblast spojovaná spíše s těžkým průmyslem a vysokou nezaměstnaností.

Literární tradice

Nicméně je nutné poznamenat, že Slezsko má poměrně bohatou literární tradici, která se odvíjela poměrně jiným způsobem a podle jiných vlivů než literatura v Čechách a na Moravě. Jestliže můžeme s velkým sebevědomím tvrdit, že Čechy a Morava byly již na konci 19. století plně emancipovány, pokud jde o jazyk, kulturu a určitý politický vývoj, a vznikaly zde již nové literární trendy, navazující na tradici národního obrození, ale také vystupující proti němu, ve Slezsku byla situace jiná. Přetrvávaly neustálé rozdíly o to, či území vlastně těšínské Slezsko je. Německé, polské, české, židovské? Tato situace se samozřejmě odrážela i na literární scéně. Tvořili zde významní prozaici i básníci, ovšem v českém i polském kontextu dnes poměrně zapomenutí. Česká literární scéna dnes vzpomíná snad pouze na básníka Petra Bezruče, přestože se jeho autorství *Slezských písní* neustále zpochybňuje. Další autoři, jako jsou František Sokol-Tůma a František Sláma, se propadli do zapomnění, Vojtěch Martínek se stal přetěžovaným symbolem normalizačního období, snad i proto se stal autorem, na kterého není příliš brán zřetel.

Podobná situace je i v Polsku. Velikáni slezské literatury, jako jsou například Gustaw Morcinek nebo významný básník Henryk Jasiczek, nikdy nepřesáhli význam lokálních patriotů a osobností, širšího povědomí nedosáhli ani v české, ani v polské literatuře. Přesto zejména v posledních letech vznikají monografie a odborné články v literárních periodikách o těchto dvou velikánech

těšínské literatury, ovšem opět spíše za podpory regionálních činitelů, jakkoliv je tato činnost chvályhodná a objevná.

Zcela ojedinělým a individuálním příkladem je osobnost spisovatele, který si zvolil pseudonym Ōndra Łysohorsky (vlastním jménem Ervín Góji), a jak je patrné, již svým příjmením se odkazuje k nejvyšší hoře Moravskoslezských Beskyd. Unikátem je, že svou tvorbu nepsal ani česky, ani polsky, ale soustředil se na tvorbu v laštině a němčině. Během druhé světové války působil na Slovensku a později v Rusku, byl členem mnoha literárních organizací. Roku 1970 byl nominován na Nobelovu cenu za literaturu, roku 1989 umírá v Bratislavě, aby byl následně pochován ve Slezsku, na frýdeckém hřbitově.

Současnost

Pokud se překleneme přes několik desetiletí do současné situace, zjistíme, že ani dnes to nemají básníci a prozaici z těšínské Slezska jednoduché. Musí se potýkat s faktem, že kultura je ve Slezsku neustále odsouvána někam na druhou kolej, nicméně situace se zlepšuje a města a obce si začínají svých kulturních činitelů vážit. Neustále však musí Slezsko bojovat s odlivem inteligence, zejména do Prahy a Brna, případně na polskou stranu. Je tedy jasným faktem, že významní slezští spisovatelé jako je Bogdan Trojak či Renata Putzlacher-Buchtová, ačkoliv ve své době měli poměrně příznivé ohlasy jak u kritiků, tak odborné veřejnosti, nyní spíše mlčí, jejich tvorba je ojedinělá. V případě Bogdana Trojaka je zřejmé jakési odloučení od slezského kontextu,

Henryk Jasiczek

Foto: <https://commons.wikimedia.org>

Jan Delong

Foto: Ondřej Lipár

Petr Ligocký

Foto: Adéla Opatřová

kteřý však nebyl nikdy silný; od samotného začátku tvořil spíše nad rámec regionu. Dnes své úsilí věnuje spíše vinařské činnosti, v literatuře pak zejména tvorbě pro děti. Putzlacher-Buchtová se stala činnou v Ústavu slavistiky Masarykovy univerzity v Brně. Její občasná tvorba je svázaná především s polským jazykem, na rozdíl od Trojaka se však svou reflexí vrací na Těšínsko. Dalším Slezanem, který je v současné době činný v Brně, je Petr Čichoň, autor opěvovaného i zavrhaného *Slezského románu* či nedávno vyšlé *Lanovky nad Landekem*, který se však nesoustředil na těšínské Slezsko, ale spíše na oblast Hlučínska a soužití Němců, Čechů a Slezanů. Lokálně podobnou tvorbu můžeme rovněž nalézt i u prozaičky Evy Tvrdé, které se však prozatím nepodařilo překonat hranice regionu, jak tomu bylo u Petra Čichoně.

Pokud jde o slezskou, respektive ostravskou poezii, největší a neznámější osobností je ostravský patriot Petr Hruška, který své sbírky vydává v nakladatelství Host i Argo, tedy u dvou zcela prestižních vydavatelství. A všeobecně známým je samozřejmě i písničkář Jaromír Nohavica, který sice povětšinou své texty nepublikuje, ale nelze ho zde pominout, jelikož se stal takovým současným Bezručem, který věnoval mnohé ze svých písní zejména Ostravě a Těšínu.

Objevují se však i básníci z řad nejmladší generace pevně svázaní se svým krajem, a přesto již plně kosmopolitní. V nedávné době se objevil na literární scéně *Dušinec* Jana Delonga, sbírka poezie reflektující oblast Třinecka a s ním spojených železáren, které mají výrazný společenský

i ekonomický vliv na kvalitu života okolních obyvatel. Dalším z výrazných mladíků-básníků je Petr Ligocký, žijící v Bohumíně. Jeho prvotina *Diagnóza* se stala poměrně ambiciózním dílkem do skládačky současné literárně tvořivé generace.

Jméno posledního výše jmenovaného autora je rovněž svázané redakční prací s nakladatelstvím Protimluv, které sídlí v Ostravě a je určitou branou pro kvalitní české debuty či pro neprávem opomíjenou literaturu zejména východní Evropy. Protimluv se stal jakýmsi pomyslným světlem pro slezskou ediční a nakladatelskou činnost. Kromě jiného vydává již od roku 2002 čtvrtletně revue *Protimluv*, kde otiskuje zajímavé publicistické či odborné literární texty či beletristické kratší útvary, ať už prozaické, či poetické. Nelze pak opomenout, že každoročně pořádá ProtimluvFest, kde nabízí v rámci Ostravy a okolí besedy, diskuze a přednášky pro širokou veřejnost, ať už se svými kmenovými autory, nebo s jinými zajímavými hosty.

Závěrem nezbyvá než popřát Slezsku ambiciózní chuť tvořit, být viděno, nabytí sebevědomí a ukázat Česku a potažmo i světu, že je co nabídnout. V regionu, který stál mnohé své obyvatele pot a krev, aby mohli alespoň na jisté úrovni zabezpečit svou rodinu, se kulturní jedinci začínají hlásit o slovo. Nechme se překvapit, co nám příští léta přinesou.

LUKÁŠ KOWALA | lukas.kowala@rkka.cz

Omluvená nepřítomnost na pracovišti – jiné důležité osobní překážky

Pokračujeme s novou rubrikou, která je zaměřena na uplatňování pracovněprávní legislativy v praxi knihoven, tj. na uplatňování zákoníku práce a návazných zákonů, vyhlášek a nařízení, které ovlivňují jejich každodenní činnost a existenci. Staňte se i vy jejími spoluvůrci! Posílejte nám na adresu ctenar@svkkl.cz své náměty, o kterých se domníváte, že mohou být užitečné i jině, aby zde dostaly prostor k odbornému vyjádření.

Často se zaměstnanci ptají, zda mají nárok na pracovní volno či jak postupovat ve vybraných případech a zda jejich nepřítomnost na pracovišti nebude zaměstnavatel považovat za porušení pracovních povinností. Jejich dotaz je nadměrně oprávněný. K základním obecným povinnostem kladeným na zaměstnance patří povinnosti využívat pracovní dobu k vykonávání práce, plnit kvalitně a včas pracovní úkoly, pracovat řádně apod. Každý již dobře ví, že zaměstnavatel omluví nepřítomnost zaměstnance na pracovišti, pokud je zaměstnanec nemocný či v karanténě a je to podloženo lékařem/hygienickou stanicí vystavenou neschopenkou. Samozřejmě existují i další případy, kdy je zaměstnavatel povinen omluvit nepřítomnost na pracovišti. Předmětem tohoto článku je upozornit na ty situace, které v zákonu č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“) explicitně nenaleznete, neboť § 199 zákoníku práce určil, že vláda má stanovit nařízením okruh překážek v práci, v jakém rozsahu jsou omluvené, zda má, nebo nemá zaměstnanec nárok na náhradu platu, kdy spolurozhoduje odborová organizace. Za tímto účelem tedy vláda vydala nařízení vlády č. 590/2006 Sb., kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci. Jeho ustanovení jsou předmětem tohoto článku.

Návštěva u lékaře

Pracovní volno s náhradou platu se poskytne na nezbytně nutnou dobu, bylo-li vyšetření nebo ošetření provedeno ve zdravotnickém zařízení, které je ve smluvním vztahu ke zdravotní pojišťovně, kterou si zaměstnanec zvolil a které je nejbližší bydliště nebo pracovišti zaměstnance a je schopné potřebnou zdravotní péči poskytnout (dále jen „nejbližší zdravotnické zařízení“), pokud vyšetření nebo ošetření nebylo možné provést mimo pracovní dobu.

Pracovní volno se poskytne na nezbytně nutnou dobu, bylo-li vyšetření nebo ošetření provedeno v jiném než nejbližším zdravotnickém zařízení, ale náhrada platu se poskytne jen v rozsahu odpovídajícím odst. 1.

Pracovní volno s náhradou platu na nezbytně nutnou dobu se poskytne zaměstnanci, který se podrobil pracovně-lékařské prohlídce, vyšetření nebo očkování souvisejícímu s výkonem práce v rozsahu stanoveném zvláštními právními předpisy nebo rozhodnutím příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví.

Doprovod rodinného příslušníka

Pracovní volno k doprovodu rodinného příslušníka do zdravotnického zařízení k vyšetření nebo ošetření při náhlém onemocnění nebo úrazu a k předem stanovenému vyšetření, ošetření nebo léčení se poskytne jen jednomu z rodinných příslušníků na nezbytně nutnou dobu, nejvýše však na jeden den, byl-li doprovod nezbytný a uvedené úkony nebylo možno provést mimo pracovní dobu, s náhradou platu, jde-li o doprovod manžela, druhá nebo dítěte, jakož i rodiče a prarodiče zaměstnance nebo jeho manžela (má-li zaměstnanec nárok na ošetřovné, nepřisluší mu náhrada platu); bez náhrady platu, jde-li o ostatní rodinné příslušníky.

Pracovní volno k doprovodu zdravotně postiženého dítěte do zařízení sociálních služeb nebo do školy nebo školského zařízení samostatně zřízených pro žáky se zdravotním postižením s internátním provozem a zpět se poskytne jen jednomu z rodinných příslušníků, a to s náhradou platu na nezbytně nutnou dobu, nejvýše však na šest pracovních dnů v kalendářním roce.

Pracovní volno k doprovodu dítěte do školského poradenského zařízení ke zjištění speciálních vzdělávacích potřeb dítěte se poskytne jen jednomu z rodinných příslušníků na nezbytně nutnou dobu bez náhrady platu.

Pracovní volno k doprovodu dítěte do školského poradenského zařízení ke zjištění speciálních vzdělávacích potřeb dítěte se poskytne jen jednomu z rodinných příslušníků na nezbytně nutnou dobu bez náhrady platu.

Překážky v dopravě

Pod těmito překážkami se rozumí zrušení dopravního provozu, zpoždění hromadných dopravních prostředků nebo znemožnění cesty do zaměstnání.

V případech, že zaměstnanec nemohl přijít včas na pracoviště z důvodu nepředvídaného přerušování dopravního provozu nebo zpoždění hromadných dopravních prostředků, se poskytne pracovní volno bez náhrady platu na nezbytně nutnou dobu.

Pokud je zaměstnanec těžce zdravotně postižený a nemůže se dostavit do zaměstnání nehromadným dopravním prostředkem, který tento zaměstnanec k cestám na pracoviště používá, z povětrnostních důvodů, poskytne se pracovní volno s náhradou platu na nezbytně nutnou dobu, nejvýše však jeden den.

Svatba

Radostnou událostí je svatba zaměstnance. Zaměstnanec má nárok na dva dny pracovního volna, pokud se jedná o jeho vlastní svatbu, z toho jeden den k účasti na svatebním obřadu. Náhradu platu však dostane pouze za jeden den. Pracovní volno s náhradou platu se poskytne ro-

diči na jeden den k účasti na svatbě dítěte a ve stejném rozsahu se poskytne pracovní volno bez náhrady platu dítěti při svatbě rodiče.

Narození dítěte

Pracovní volno se poskytne na nezbytně nutnou dobu s náhradou platu k převozu manželky (družky) do zdravotnického zařízení a zpět; účast zaměstnance při porodu manželky (družky) je také omluvena po nezbytně nutnou dobu, ovšem již bez náhrady platu.

Úmrtí a pohřeb

Pracovní volno s náhradou platu se poskytne na dva dny při úmrtí manžela, druhá nebo dítěte a na další den k účasti na pohřbu těchto osob; jeden den k účasti na pohřbu rodiče a sourozence zaměstnance, rodiče a sourozence jeho manžela, jakož i manžela dítěte nebo manžela sourozence zaměstnance a na další den, jestliže zaměstnanec obstarává pohřeb těchto osob; nezbytně nutnou dobu, nejvýše na jeden den, k účasti na pohřbu prarodiče nebo vnuka zaměstnance nebo prarodiče jeho manžela nebo jiné osoby, která sice nepatří k uvedeným fyzickým osobám, ale žila se zaměstnancem v době úmrtí v domácnosti, a na další den, jestliže zaměstnanec obstarává pohřeb těchto osob.

Pracovní volno s náhradou platu se poskytne na nezbytně nutnou dobu zaměstnancům, kteří se zúčastní pohřbu spoluzaměstnance; tyto zaměstnance určí zaměstnavatel nebo zaměstnavatel po dohodě s odborovou organizací.

Přestěhování

Pracovní volno bez náhrady platu se poskytne na nezbytně nutnou dobu, nejvýše na dva dny, při přestěhování zaměstnance, který má vlastní bytové zařízení. Ovšem jde-li o přestěhování v zájmu zaměstnavatele, poskytne se pracovní volno s náhradou platu.

Vyhledání nového zaměstnání

Pracovní volno bez náhrady platu před skončením pracovního poměru se poskytne na nezbytně nutnou dobu, nejvýše na jeden půlden v týdnu, po dobu odpovídající výpovědní době v délce dvou měsíců (celkem tedy osm půldnů). Ve stejném rozsahu se poskytne pracovní volno s náhradou platu před skončením pracovního

poměru výpovědí/dohodou z důvodů uvedených v § 52 písm. a) až e) zákoníku práce. Pracovní volno je možné se souhlasem zaměstnavatele slučovat; není tedy nezbytné čerpat pravidelně jeden půlden za týden, ale se souhlasem to může být např. jeden den za dva týdny apod.

Závěr

Z výše uvedeného lze rovněž vyčíst, že překážky v práci se dělí podle nároku na dny (úmrť, přestěhování a vyhledání nového zaměstnání) a nároku na nezbytně dlouhou dobu (zbytek případů). Mnozí z nás máme pružné rozvržení pracovní doby, pak se výkon práce u nároku na

nezbytně dlouhou dobu posuzuje jen v rozsahu, ve kterém zasáhly do základní pracovní doby. V případě nároku stanoveného na dny se posuzuje celá tato doba jako výkon práce.

V souladu se zákoníkem práce je nutné včas zaměstnavatele požádat o poskytnutí volna, pokud předem víte, že budete čerpat překážku v práci a o předpokládané době jejího trvání. Samozřejmě dále platí, že oprávněnost čerpání překážky v práci musíte zaměstnavateli prokázat (např. lékařem podepsanou propustkou, potvrzením o účasti na pohřbu, dokladem o návštěvě úřadu práce apod.).

RICHARD ŠČERBA | richard.scerba@nkp.cz

Neušlo nám

Knižní bazar ve Vsetíně pomohl

Zdravotní sestra Martina Bučková ze Vsetínského nemocnice se po tragickém úmrtí manžela ocitla sama se čtyřmi malými dětmi. Smutná událost velmi silně zasáhla její kolegy, a tak nemocnice vyhlásila veřejnou sbírku, ke které se připojily i učitelky Střední zdravotnické školy a hudebníci z města, finanční prostředky do veřejné sbírky poslalo několik stovek lidí. Stranou nezůstala ani Masarykova veřejná knihovna Vsetín. Ve spolupráci s knihomolkou Olgou Zbranek Biernátovou z Jasenky uspořádala online knižní bazar.

Paní Olga pracuje v knižním nakladatelství, a tak si lidé mohli vybírat ze stovek knih, které věnovala ze své bohaté a věčně přeplněné knihovny. Knihy darovala na prospěšné účely už celkem potřetí, z toho podruhé ve spolupráci s knihovnou. *Byla to pro mě nová výzva, poprvé jsme zorganizovali bazar online a byla to má první zkušenost s e-shopem, přibližuje tuhle aktivitu knihomolka a dodává: Vybrala jsem do nabídky všeho chuť a hned první týden bylo vyprodáno, doplňovala jsem tedy, co si lidé nejvíce žádali. Jednalo se hlavně o nonfiction literaturu a dětské knihy.* Lidé si pak knížky vyzvedávali v infocentru vsetínského knihovny. Bazar byl oficiálně ukončen po třech týdnech, kdy většina knih byla vyprodána. Podařilo se vybrat 21 400 korun, které jistě pomohou.

Knihovna byla v tomto případě především prostředníkem, ale jsme moc rádi, že jsme se i touto cestou mohli připojit a pomoci dobré věci, upřesňuje ředitelka MVK Vsetín Daniela Divínová.

Organizátorům knižního bazaru poděkovala Adriana Šimková, vrchní sestra oddělení následné péče a Martinina kolegyně. *Velké poděkování všem, kteří se i v této nesnadné době zapojili a zapojují do pomoci druhým,* dodala. Paní Olga Zbranek Biernátová k tomu jen skromně přidala: *Jsem moc ráda, že jsem mohla podpořit dobrou věc tady v místě, kde žiju, kde se stal tento, bohužel, neveselý příběh. Zároveň je skvělé, že mé knihy ještě udělají dvojnásobnou radost!*

Zaznamenal – **JaC**–

Foto: archiv MVK Vsetín – K. Janošková

(zleva) D. Divínová, ředitelka MVK Vsetín, O. Zbranek Biernátová, hlavní organizátorka bazaru, a A. Šimková ze Vsetínského nemocnice představují výsledek knižního bazaru

Z historie

Sídla knihoven po vydání zákona v roce 1919

Knihovní zákon vydaný v červenci roku 1919 a následné prováděcí nařízení ukládaly obcím zřídit knihovnu (v obcích s menšinovým obyvatelstvem také menšinovou knihovnu); zákon byl obcemi ve lhůtě deseti let de facto splněn. Řada knihoven byla již založena v poslední třetině 19. století, výjimkou nejsou ovšem ani knihovny podstatně starší, některé dnes mají za sebou již více než stopadesátiletou historii.

Úvodem

Už dlouho před vznikem Československé republiky v roce 1918 a vydáním knihovního zákona byla knihovna v každém jen trochu větším městě. I v mnoha menších obcích existovaly školní knihovny nebo knihovny spolků, často nejen čtenářských nebo vzdělávacích, z nichž mnohé městské nebo obecní knihovny vznikaly.

Od vydání zákona se změnilo mnoho: výrazně se rozrostly nejen knihovní fondy, ale především škála služeb. Prostory dnešních knihoven jsou naprosto nesrovnatelné se situací před sto lety. Společnost zbohatla, některé knihovny sídlí v nových účelově postavených nebo rekonstruovaných budovách, další se staví nebo se o jejich stavbě uvažuje. Je ovšem také několik knihoven, které i téměř po stu letech sídlí na stejném místě.

Jaromír Kubíček v *Dějinnách veřejných lidových knihoven v českých zemích* uvádí, že statistické šetření koncem roku 1924 konstatuje: *zákon byl obcemi respektován, knihovnictví bylo ve stálém rozvoji. (...) V českých zemích bylo již 10 426 činovních veřejných obecních knihoven (7694 českých a 2732 německých) a jen 416 obcí se školami nespĺnilo ustanovení zákona, když v takové obci ještě knihovna chyběla. Naproti tomu 2465 malých obcí beze škol knihovnu mohlo vykázat.*

Mnoho zajímavého o historii knihoven jsme měli možnost číst na stránkách *Čtenáře* v seriálu *První knihovní zákon – 100 let* v roce 2019 a počátkem roku 2020. V příspěvcích byly časté zmínky o umístění a prostorovém vybavení

knihoven. Jak vypadaly knihovny před zhruba sto lety, v jakých budovách a objektech sídlily v letech 1918–1939? Ne vždy měly pro svoji činnost dobré (nebo relativně dobré) prostorové podmínky, většina z nich se v tomto období opakovaně stěhovala. Vlastní samostatnou budovu mělo jen několik německých knihoven a pražská knihovna. Malé obecní knihovny obvykle „sídlily“ v několika skříních ve školách nebo na obecních úřadech. Leccos se dozvídáme z tehdejšího tisku, protože o významu knihoven informoval hned po vydání zákona.

Pelhřimov

V týdeníku *Tábor*, orgánu české státoprávní demokracie pro český jih, vydávaném nakladatelem A. J. Langfrasem v Táboře, čteme o roztrpčení nad umístěním knihovny v Pelhřimově toto: *Městská knihovna a čítárna v Pelhřimově v roce 1923 přes četné stesky a stížnosti dosud otevřena nebyla. Dr. Calábek, instruktor Ministerstva školství a národní osvěty... vytýkal nevhodné umístění knihovny a čítárny v hotelu u Jančíků... Od dráhné doby se nic neměnilo, knihovna a čítárna tísnila se ve vlhkém klenutém sklepení o jediném kulatém jednoduchém okně dále, slečna knihovná za hamižný plat 300 Kč měsíčně vydávala se po několik pilně strávených hodin každodenně nebezpečností reumatismu a byl by tento stav, snášený s trpkou ironií a bezmocností úřadů obcí nadřízených i po vzdělání dychtících obecnstva, trval až dodnes a bůh ví,*

V letech 1922–26 sídlila knihovna v Pelhřimově v budově hotelu Procháška, resp. Jančík

jak dlouho ještě, kdyby neblahý hotel Jančíkův nestihla Nemesis, bořící jeho vyvětralé zdivo.¹

Webová stránka dnešní Městské knihovny v Pelhřimově uvádí, že první zmínky o knihovně pocházejí z roku 1846 – výnosy ze studentských divadelních představení byly základem pro založení první české veřejné knihovny v městě, která ale kolem roku 1900 zanikla. Podnět k založení současné knihovny vyšel opět od studentů; k jejímu znovuzaložení došlo v roce 1903 pod názvem Lidová knihovna Palackého s veřejnou čítárnou. V průběhu let se podle Státního okresního archivu v Pelhřimově mnohokrát stěhovala a sídlila v nevyhovujících prostorách (např. v jedné místnosti gymnázia, od roku 1922 v budově hotelu Procháška, dříve Jančík – liší se podle jména majitelů-nájemců, od roku 1926 opět v jedné místnosti novostavby chlapecké školy, jak se uvádí v článku z roku 1927).

Písek

Zajímavosti se dozvídáme o situaci v Písku, kde Knihovní rada města Písku v roce 1925 svým nákladem vydala brožurku *Stavba budovy Veřejné obecní knihovny Palackého v Písku*. V předmluvě se uvádí: *Má-li knihovna a čítárna náležitě prospívat, musí míti účelné místnosti. Naše knihovna má místnosti těsné a v čítárně bývá takové ovzduší, že mnoho lidí z toho důvodu odříká si návštěvu čítárny. Ti, kdo to přeče vydrží, nařikají si často rozhorleně. Knihovní rada žádala proto*

opětovně za pomoc. Město je ochotno vyhověti a žádá návrhy na úpravu. Proto knihovnick Fr. Lipš píše prostřednictvím města na všechna místa, kde mají veřejnou knihovnu a čítárnu lepší, a odpovědi sestavuje v obsáhlý elaborát, jež přednáší na schůzi knihovnické rady 23. října 1925. Knihovnická rada se toho dne usnáší podati městské správě žádané návrhy. Tak vzniká nové podání, jež v tomto spisku otiskujeme a předkládáme všem, kteří o veřejné knihovny a čítárny mají zájem, a hlavně těm, kteří nám mohou pomoci – členům městské rady a obecního zastupitelstva a veškerému občanstvu města Písku. Podepsána knihovnická rada s datem 3. 12. 1925.

Knihovnická rada upozorňuje na situaci knihoven, jejichž umístění bylo již uspokojivě vyřešeno (Jičín a Hradec Králové) a předložila svůj návrh s přesvědčením, že může odpomoci všem nedostatkům i vadám dosavadní *Veřejné obecní knihovny Palackého v Písku...*, předkládá všem povolaným činitelům k laskavému posouzení a žádá, aby v zájmu veřejném co nejdříve bylo rozhodnuto, že se stavbou nové účelné budovy knihovny v nejbližší době má být započato. Žádost byla symbolicky podepsána 28. 10. 1925.

V žádosti knihovnická rada doporučuje, aby byla budova umístěna na pozemku města na Spáleništi, vypočítává stavbu budovy na 400 000 korun; náklady na provoz včetně nákupu knih a mzdy knihovníka na dalších 100 000 korun, což považuje za náklad zajisté značný, ale ne nedo-

sažitelný. Pokud by toto se radě města zdálo příliš nákladné, doporučuje postavit na pražském předměstí prostou, jednopatrovou průčelní budovu se zvýšeným přízemím, ve které by byla knihovna a Sociální sbor studentský. Nedoporučuje pro knihovnu upravovat starou budovu divadla z důvodů vysokých nákladů, navíc by budova neměla pro účely knihovny dostatek světla i vzduchu a byla by jen nevhodným provizoriem. O píseckém řešení městské knihovny informoval obšírně i *Časopis čsl. knihovníků* ve svém 9.–10. čísle ročníku 1925.

A jak nakonec píseckí městští radní žádost knihovnické rady vyřešili? Stavba knihovny se neuskutečnila. Až do roku 1934 byla umístěna v přízemí obecního domu v Tylově ulici, než přesídlila do nového funkcionalistického „paláce“ písecké spořitelny (na rohu Velkého náměstí a ulice Fráni Šrámka), vybudované podle projektu Jaroslava Starého. Zde sídlila až do roku 1970, kdy se přestěhovala do adaptovaného (původně gotického) domu na Alšově náměstí.

Zhodnocení stavu

V *Časopise čsl. knihovníků* (vydáváném v letech 1918–1938 v Praze Spolkem čsl. knihovníků a jich přátel) se Jan Ladislav Živný v roce 1928 o umístění knihoven vyjadřuje takto: *V našich statistických datech uvádí se také, jaké mají knihovny místnosti – vlastní či sdílenou s jinou institucí. Ve zmíněné sněmovní debatě i o tom se mluvilo, a právě poslanec Lukavský, jak již vzpomenu, to byl, kdo na vhodné umístění knihoven kladl důraz, neváhaje doporučit, aby k tomu účelu se použilo i zrekvírovaných budov velkostatkářů. Jistě by to bylo vítanější, kdyby knihovny nemusely se tísnit v podnájmu a měly budovy vlastní. Jubilejní rok republiky měl vyvolat právě o tuto věc nejživější zájem. Architekti jsou také i umělci a budují, dá-li se jim příležitost, také díla monumentální. I budovy knihoven byly by pomníky kultury, a jistě trvalými, a mimo to byly by nejšťastnějším spojením krásy a užitku. Snahy, zbudovati knihovně vhodný a důstojný útulek, od jisté doby zřejmě se projevující, jsou znamením,*

Sídlo knihovny v Písku v budově spořitelny; snímek z období protektorátu

že počíná se uplatňovati již názor, že knihovny zaslouží pro své kulturní a sociální poslání stejné péče jako školy. Skvělý příklad hlavního města Prahy nezůstal zjevem ojedinělým. Be-roun, Kolín, Kutná Hora již vykonaly svou kulturní povinnost, Jaroměř, Moravská Ostrava, Písek aj. města pracují energicky k téže metě. V samé Praze staví se již druhá budova pro knihovnu na Král. Vinohradech.²

Publikace *Knihovna jako instituce národní* (1928)³ hodnotí výsledky ankety o veřejných knihovnách: *Umístění veřejných knihoven je „všelijaké“ ... jak bolestně působí, vidíme-li, jako u nás, že se musíme tísnit s veřejnou knihovnou v nevhodných, ano studených a vlhkých místnostech, musíme-li se dívat, jak knihy, které byly draho nakoupeny, poškozuje plíseň. O budovu dělí se s knihovnou a čítárnou současně policejní úřad, policejní šatlava, soukromé byty, na chodbě prádelna se svými výparry, v průjezdě vedoucím dovnitř, hokynářky „kupčičky“.*

JIŘINA KÁDNEROVÁ | Kadnerovaj@volny.cz

Foto: archiv autorky
Pokračování

¹ S-s. Pelhřimov. *Tábor*. 1927, roč. 61, č. 41, s. 2–3.

² Živný, Jan L. Deset let veřejných knihoven, co předcházelo. *Časopis československých knihovníků*. Roč. 7 (1928), č. 4, s. 145–161.

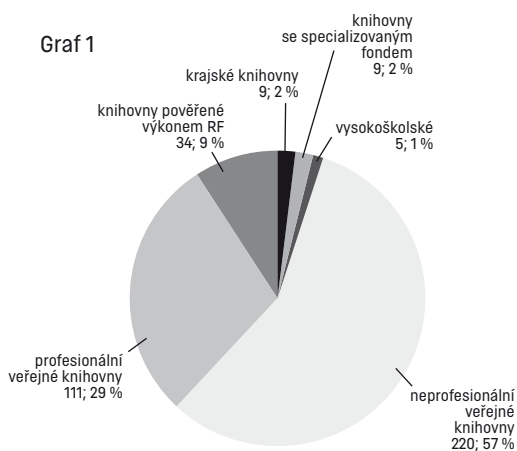
³ *Knihovna jako instituce národní: anketa o veřejných knihovnách*. Praha: Spolek veřejných obecních knihovníků, 1928. 150, [1] s., 3 listy.

Příprava výstavby a rekonstrukce knihoven v letech 2021–2027

Celostátní průzkum proběhl v období leden–únor 2021. Jeho hlavním cílem bylo získat informace o připravovaných stavbách, rekonstrukcích a dalších investičních akcích knihoven v letech 2021 až 2027 zejména s vazbou na připravovaný program IROP 2 a další dotační programy. Účastníci průzkumu byli informováni o základním zaměření IROP 2.¹ Výzva k vyplnění webového dotazníku byla zveřejněna v knihovnických elektronických konferencích a také prostřednictvím Sdružení místních samospráv a Svazu měst a obcí.

Účast knihoven

Průzkumu se zúčastnilo 388 knihoven. Největší část tvoří malé neprofesionální knihovny (220) a menší profesionální knihovny (111), dále se zúčastnilo 34 knihoven pověřených regionálními funkcemi a devět krajských knihoven. Specializované knihovny tvořily zanedbatelnou část, odpovídělo jich pouze 9 plus 5 vysokoškolských (viz Graf 1).

Typ projektu

O jakém konkrétním projektu knihovna uvažuje, bylo téma další otázky. Knihovny mohly vybrat více možností, projekty mohou zahrnovat několik položek z dané nabídky. Typ projektu je důležitý z hlediska objemu financí i případného zaměření dotačních programů (viz Graf 2).

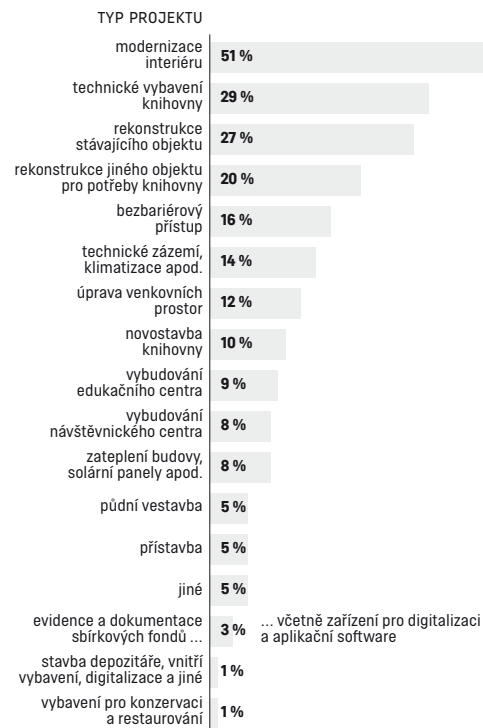
Největší objem projektů je zaměřen na modernizaci interiérů (51 %), případně na technické vybavení knihovny (29 %). Co se týče samotných budov knihoven, 27 % knihoven se chystá rekonstruovat stávající objekt knihovny a 20 % plánuje rekonstrukci jiného objektu pro potřeby knihovny. Projekt na stavbu nové budovy knihovny má v plánu 10 % knihoven. Často knihovny uvedly více typů projektů najednou (např. modernizace interiéru + vybudování návštěvnického centra + úprava venkovních prostor). Některé knihovny uvedly více možností spíše proto, že nemají jasno v tom, jaký konkrétní projekt nakonec podají, a čekají na vyhlášení konkrétních výzev.

Příprava projektu

Průzkum měl také zmapovat, v jakém stádiu se připravované projekty nacházejí (viz Graf 3).

Graf 2

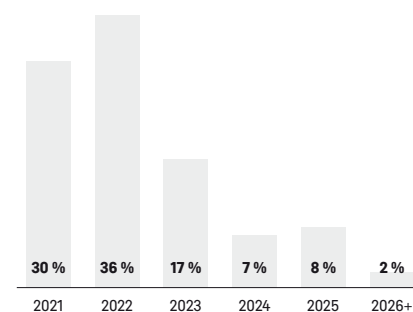
Evidence a dokumentace...

Průzkum ukázal, že většina projektů se nachází v počátečním stádiu, tzn. knihovna teprve o záměru na projekt jedná se zřizovatelem (36 % knihoven) nebo již byl záměr alespoň zřizovatelem schválen (26 %). Podklady pro investiční záměr nebo architektonickou studii má vypracováno 16 % knihoven, projekt ve fázi pro stavební povolení 14 % knihoven. V pokročilejších fázích projektu, jako je výběrové řízení na zhotovitele nebo architektonická soutěž, se na-

Graf 4

PŘEDPOKLÁDANÝ ROK ZAHÁJENÍ

Graf 3

STAV PŘÍPRAVY PROJEKTU

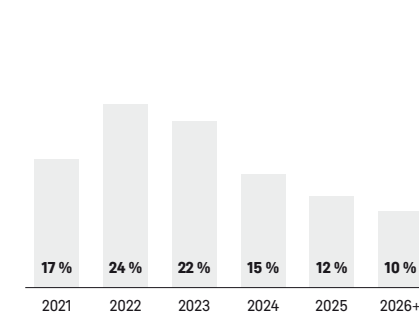
chází pouze minimum knihoven. Přitom připravenost projektu je zásadní pro včasné reagování na výzvu a získání dotace.

Předpokládaný rok zahájení a ukončení realizace projektu

Nejčastěji knihovny plánují zahájit realizaci projektu v tomto roce (30 %) a v příštím roce 2022 (36 %), příp. v roce 2023 (17 %). Pokud jde o ukončení projektu, nejvíce knihoven (24 %) plánuje ukončit projekt již v roce 2022 a v roce 2023 (22 %). Realizace projektů je tedy většinou naplánována na roky 2021–2022/2023, příp. 2022 až 2023/2024, to ale příliš nekorresponduje s připraveností projektů. V minulé otázce se spíše potvrdilo, že projekty knihoven se nacházejí v prvotních fázích, např. v jednání se zřizovatelem. Je nutné mít na paměti, že celý proces příprav projektu může zabrat i několik let.

Graf 5

PŘEDPOKLÁDANÝ ROK UKONČENÍ

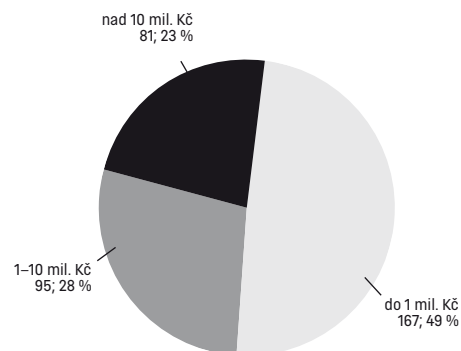
¹ Podrobněji viz příspěvek: RICHTER, Vít: Knihovny mají šanci získat podporu na výstavbu a rekonstrukci ze strukturálních fondů EU. *Bulletin SKIP* [online], 2019, č. 2. Dostupné z: <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2019-rocnik-28-cislo-2/knihovny-maji-sanci-ziskat-podporu-na-vystavbu>.

Tabulka 1 – Rozpočet projektu

Typ knihovny	Celkové finanční objemy na projekty (Kč)	Počet projektů
knihovny pověřené výkonem RF	2 604 045 000	34
knihovny se specializovaným fondem	210 400 000	9
krajské knihovny	4 095 375 000	18
vysokoškolské knihovny	394 000 000	5
profesionální veřejné knihovny nad 10 000 obyvatel	551 650 000	13
profesionální veřejné knihovny 5–10 000 obyvatel	440 676 898	23
profesionální veřejné knihovny do 5 000 obyvatel	604 509 200	75
ostatní (neprofesionální veřejné knihovny)	567 819 100	220
Celkem	9 468 475 198	397

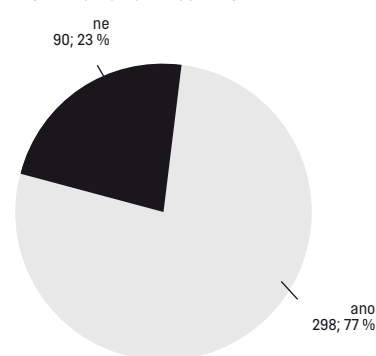
Celkem 388 knihoven, které se účastnily průzkumu, má v plánu realizovat 397 projektů v celkové výši téměř 9,5 miliardy Kč (viz Tabulka 1). Největší podíl v tomto objemu představují krajské knihovny (4 miliardy Kč), kde najdeme finančně náročné projekty, jako je výstavba nových budov knihoven nebo rekonstrukce stávajících budov knihoven. Také ve skupině knihoven pověřených výkonem regionálních funkcí se několikrát objevují projekty na výstavbu nové budovy knihovny a rekonstrukce, a s objemem 2,6 miliardy Kč je tak druhou finančně nejnáročnější skupinou.

Graf 6
PLÁNOVANÝ ROZPOČET PROJEKTU

Kvůli různorodosti projektů a velkému finančnímu rozpětí plánovaných projektů (50 tisíc – 1,5 miliardy Kč) není výpočet průměrné finanční výše projektu směřodátný. Po rozdělení podle výše rozpočtu se ukazuje, že téměř polovina projektů (49 %) je menších, ve výši do jednoho milionu Kč. Druhou polovinu tvoří projekty nad jeden milion Kč, z nich 23 % přesahuje 10 milionů Kč (viz Graf 6).

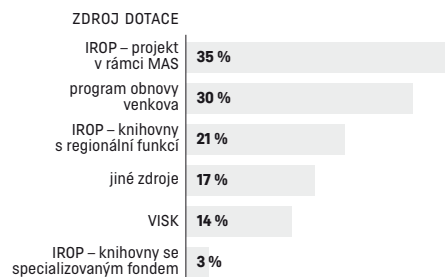
Graf 7
PLÁNUJETE VYUŽITÍ DOTAČNÍCH PROGRAMŮ?

Využití dotačních programů

Další důležitá otázka byla směřována ke zjištění, zda knihovny plánují využít dotační programy při realizaci svých projektů. Více než tři pětiny knihoven to plánují (viz Graf 7).

Graf 8

Nejčastěji se knihovny chystají využít dotační programy IROP, celkem 59 % knihoven v průzkumu plánuje využít IROP pro knihovny s regionální funkcí, IROP v rámci MAS a nebo IROP pro knihovny se specializovaným fondem. Další

Tabulka 2 – Projekty knihoven v programu IROP

Typ knihovny	Celkem projektů	Hodnota projektů (v Kč)
knihovny pověřené výkonem RF	34	2 399 015 000
vysokoškolské knihovny	2	17 000 000
krajské knihovny	9	1 785 000 000
profesionální veřejné knihovny	111	938 110 000
Celkem	156	5 139 125 000

30 % knihoven, většinou neprofesionálních, má v plánu využít Program obnovy venkova, 14 % pak doplňkově program VISK.

Program IROP 2

Dotační program IROP, který je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj, bude v dalším programovém období v letech 2021–2027 podporovat (mimo jiné) také výstavbu a rekonstrukce knihoven.

Návrh programového dokumentu navrhuje zaměření projektů na revitalizaci, odbornou infrastrukturu a vybavení pro činnost kulturních památek, muzeí a knihoven přispívajících k ochraně kulturního dědictví, a to zejména na:

- revitalizaci památek,
- expozice,
- depozitáře,
- technické zázemí,
- návštěvnická centra,
- edukační centra,
- restaurování, vybavení pro konzervaci a restaurování,
- evidenci a dokumentaci sbírkových fondů, včetně zařízení pro digitalizaci a aplikační software,
- technické vybavení knihoven,
- parky u památek a parkoviště u památek.

Zájem o využití dotačního programu IROP uvedlo v průzkumu téměř 60 % knihoven. Celková finanční hodnota projektů knihoven činí 5,1 miliardy korun (viz Tabulka 2).

Vyhlášení výzvy se plánuje ke konci roku 2021. Načasování bude záležet také na průběhu vyjednávání programu s Evropskou komisí. Původně byl tento program zaměřen na dvě skupiny knihoven:

- knihovny vykonávající regionální funkce a základní knihovny se specializovaným fondem,

— profesionální knihovny (podmínka – podpora knihoven na území MAS).

Na základě výsledků tohoto průzkumu probíhá jednání o tom, zda bude zaměření projektu rozšířeno na knihovny působící ve městech s 10 000 a více obyvateli. O tomto novém zacílení bude pravděpodobně jednat Ministerstvo pro místní rozvoj s Ministerstvem kultury v meziresortním připomínkovém řízení.

Maximální podpora jednoho projektu by neměla přesáhnout 80 milionů korun z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Evropský příspěvek by měl být 70 % v tzv. přechodových regionech (Plzeňský, Jihočeský, Středočeský, Jihomoravský a Vysočina) a 85 % v tzv. méně rozvinutých regionech (ostatní kraje). Podle současného návrhu Ministerstva financí by mělo dorovnání ze státního rozpočtu v přechodových regionech rovněž činit 85 %, což znamená, že spoluúčást žadatele bude 15 % rozpočtu. Podpora pro knihovny na území hl. m. Prahy nebude možná.

Důležité samozřejmě bude, jaký bude celkový objem financí ve výzvě programu IROP 2. Průzkum ukázal, že knihovny a jejich zřizovatelé plánují mnoho projektů, menších i větších, což je pozitivní zpráva pro rozvoj českého veřejného knihovnictví. Důležitá však zůstává otázka připravenosti projektů. Připravenost projektu a také jeho kvalita je důležitým předpokladem pro rychlou reakci na vyhlášení výzvy a následnou realizaci projektu. Rekonstrukce, modernizace a výstavba knihoven jsou finančně náročné projekty a každý zřizovatel, který je má v plánu realizovat, by měl být schopen využít dotační programy na podporu těchto projektů.

VLADANA PILLEROVÁ
| vladana.pillerova@nkp.cz

Knihovna v Medlánkách

Brno-Medlánky byla do roku 2017 jedna z posledních městských částí, která neměla svoji pobočku Knihovny Jiřího Mahena. Zastupitelstvo městské části pro ni dlouho hledalo vhodný prostor a diskutovalo o potřebnosti mít zde knihovnu jako součást komunitního života – a to nejen s občany, ale i se zastupiteli města Brna. Potřeba pobočky knihovny vzešla i přímo od zástupců obyvatel při zpracování Auditů Family Friendly Community.

Společenské centrum Sýpka

Budova společenského centra Sýpka se nachází v centru městské části. Jedná se o původní barokní zástavbu panského dvora asi z roku 1654. Statek byl roku 1948 po majetkové reformě převeden do majetku státu. Objekt se dříve využíval k ustájení domácích zvířat jako stáj, konírna a sýpka. V objektu byla v říjnu roku 2000 provedena rozsáhlá rekonstrukce a přistavěny některé části. Od tohoto roku slouží objekt pro společenské události této městské části Brna, a to ve velkém sále ve druhém nadzemním podlaží a také ve zrekonstruované společenské místnosti v prvním patře, která slouží jak pro zasedání místního úřadu, tak pro konání svateb, vítání občánků a podobných společenských událostí. Za touto místností se nacházela místnost využívaná jako sklad údržby města.

Po přestěhování údržby do vhodnějších prostor se toto místo nabízelo jako vhodný kandidát pro zbudování malé medlánecké pobočky Knihovny Jiřího Mahena. Do té doby totiž pobočka v Medlánkách nebyla a zájemci o literaturu museli navštěvovat jiné pobočky – nejbližší v sousedních Řečkovcích či v Králově Poli.

Samotná městská část zrekonstruovala prostory v objektu kulturního centra Sýpka celkem za cca 2,3 milionu korun a knihovně se podařilo získat finanční podporu statutárního města Brna ve výši cca 1 milion korun na vybavení pobočky, nákup knihovního fondu a zajištění automatizace provozu.

Největší výzvou rekonstrukce pak byla izolace podlah od vlhkosti a zasolení z původních pod-

Výstava Výlet do pohádky a časů minulých, leden 2019

lah, a to při zachování původních sloupů, které dávají místnostem v přízemí společenského centra charakteristický rys.

Vznik nové knihovny a její prostory

Výsledek rekonstrukce splnil veškerá očekávání nejen zastupitelů, ale hlavně návštěvníků a uživatelů knihovny, kteří si ji velmi oblíbili. Pobočku využívají zájemci všech generací. Je bezbarié-

Online katalog pro čtenáře a také veřejný internet

Návratový box před knihovnou

rová, umožňuje tedy vjezd kočárku i invalidního vozíku. Knihovnu navštěvují děti již od narození, s rodiči se účastní projektu *Bookstart* (první krůčky s knihou). Děti z mateřské školy i základní školy jsou častými návštěvníky nejen na vzdělávacích a kulturních programech, ale také velmi rády navštěvují knihovnu ve svém volném čase. Vždyť více než polovinu všech zaregistrovaných čtenářů tvoří právě děti do patnácti let! Pro střední i starší generaci se nabízí i žánrově velmi pestře zastoupená nabídka knih, která se pravidelně aktualizuje a doplňuje knihami z výměnného fondu.

S krásně a citlivě zrekonstruovaným prostorem se musí zacházet kreativně. Miminka a batolata se mohou pohybovat na koberečích, které jsou určeny pouze na akce s těmito nejmenšími, a po jejich odchodu se uklízejí. Děti ze školky i z první a druhé třídy pak sedí na plastových „schůdkách“. Starší děti, které už potřebují trochu víc prostoru, sedávají na polštářích. Ovšem pro druhý stupeň škol se již na vzdělávací pořady využívá sousedící místnost, bývalá konírna. Tento prostor se skvělou akustikou slouží zejména pro besedy. Je možné využít promítací techniku a zvolit formu komentovaných prezentací. Žáci při besedách pohodlně sedí na židličkách. V konírně také probíhají besedy se spisovateli nebo cestovatelské pořady pro dospělé. Ale i ti nejmenší se sem dostanou – v důstojném a vzne-

šeném prostoru jsou prvňáčci pasováni královnou či králem na čtenáře a rytíře literatury.

Pobočka je vybavena moderními technologiemi, před vchodem je umístěn návratový box na knihy. Rodiny s malými dětmi ocení kontaktní místo Family Point s přebalovacím pultem a prostorem pro společnou hru, poznávání a zábavu a oddělený dětský koutek. Samozřejmostí je přístup k internetu pro veřejnost, zájemci o vzdělávání využívají studijní místa.

V létě knihovna plní také nezastupitelnou funkci. V době, kdy je venku opravdu vedro, je místem, kde se díky tlustým zdem udržuje příjemný chlad, a i to motivuje zejména maminky s dětmi k delšímu zastavení a nabrání síly.

O tom, že je knihovna již nezastupitelnou součástí komunitního života v Brně-Medlánkách, svědčí i ocenění, která knihovna za rok 2020 získala, kdy se stala TOP komunitní knihovnou Jihomoravského kraje. Díky této výhře se mohou děti v dětském oddělení pohodlně rozvalit na čtenářském sedacím vaku, který je u všech velmi oblíbený.

ŠÁRKA ONDRUŠKOVÁ | medlanky@kjm.cz

Foto: Blanka Teplanová

Kengo Kuma – udržitelně a v souladu s přírodou

Úcta k přírodě upadá v momentě, kdy se příroda stane pouhým objektem hodným dobývání a přetváření.

Kengo Kuma je japonský architekt a významný představitel udržitelné architektury, která se snaží minimalizovat negativní následky budov zvyšováním jejich efektivnosti a variabilitou v použití materiálů, energie a prostoru.

Kengo Kuma se narodil roku 1954 v Jokohamě. Architekturu vystudoval na nejprestižnější japonské univerzitě – na Tokijské univerzitě. V letech 1985–1986 absolvoval studijní stáž na Kolumbijské univerzitě v New Yorku. Dva roky pedagogicky působil na Keio University. V roce 2015 byl vybrán jako architekt Olympijského stadiónu pro Letní Olympijské hry 2020 v Tokiu. Kuma je autorem několika čtenářsky úspěšných publikací (např. *Anti-object: the dissolution and disintegration of architecture* nebo *Small Architecture/Natural Architecture*), byla mu udělena prestižní cena Japonského architektonického institutu a mezinárodní ocenění Global Award for Sustainable Architecture.¹ Vlastní architektonickou kancelář Kengo Kuma & Associates², která má sídlo v Tokiu a Paříži. V roce 2016 navštívil Prahu, kdy české veřejnosti osobně představil svou filozofii a dosavadní projekty. Přednášku spojenou s výstavou uspořádala Galerie Jaroslava Fragnera ve spolupráci s ateliérem Kengo Kuma & Associates. Důležitou součástí jeho návštěvy měla být i instalace dočasného pavilonu před stadionem Viktoria Žižkov v Praze 3.

Více než 15 let se snažím hledat řešení, která by vyjadřovala prolnutí krajiny a domů – u kterých mě nezajímá příliš jejich forma. Mě zajímá pouze optické splnutí interiéru s exteriérem.

Kengo Kuma ve své tvorbě uplatňuje přístup architektury vztahů, založený na respektu k okolí a harmonii s jeho přirozeným stavem namísto snahy po jeho opanování dominantní stavbou. Kombinuje tradiční japonské principy s moderním přístupem, propojuje budovu s krajinou a místem, interiér s exteriérem. Kumův přínos architektuře spočívá v tom, jak citlivě pracuje s původními stavebními materiály typickými pro Asii (bambus, dřevo, sláma, rýžový papír nebo dusaná hlína) a jak inovativně využívá tradiční konstrukční principy a detaily. Jeho budovy mají organické linie a na diváka působí, jako by vždy byly nedílnou součástí okolní krajiny.

Budova je jako rám pro přírodu.

Komunitní knihovna Kumo no Ue, Yusuvara (2017)

V horském městečku Yusuvara v prefektuře Koči se nachází šest budov, jejichž autorem je architekt Kengo Kuma. Jednou z nich je i komunitní knihovna Kumo no Ue (volně přeloženo: Knihovna v oblacích), která byla postavena s cílem poukázat na provázanost vztahů lidí a přírody. Na stavbu knihovny bylo použito místní dřevo (převážně cedr). Strop tvoří nosné trámy imitující stromy, které pomocí slunečních paprsků vytvářejí unikátní světelnou atmosféru. V létě se díky celoplošné posuvné skleněné stěně stává pří-

Foto: www.town.yusuvara.kochi.jp

Interiér komunitní knihovny v Yusuhaře...

zemní část interiéru knihovny přirozenou součástí exteriéru. Součástí knihovny je kavárna, prostor pro relaxaci, hudební koutek s koncertním křídlem a boulderová stěna (samozřejmostí je přítomnost instruktora a zapůjčení lezeček).

The Darling Exchange, Sydney (2019)

Komunitní centrum The Darling Exchange se nachází v centru Sydney, nedaleko Darling Harbour. Půdorys stavby vychází z kružnice, která se vyoseně jako by po porvyu větru vine nahoru v několika podlažích. Základ budovy tvoří sklo a kov, které lemují elegantní fasáda z ohýbaných pruhů dřeva accoya. Ve společenském centru se nachází např. tržnice, zábavní a vzdělávací centrum pro děti, knihovna, restaurace, kavárny, obchody a různé druhy služeb (kadeřnictví, wellness, tetovací salon atd.). Cílem tohoto komunitního centra bylo vytvořit *měkkou a teplou nízkopodlažní stavbu integrovanou do náměstí*, v jehož okolí se nachází výškové budovy administrativního typu. Důmyslně řešený interiér připomíná kuklu bource morušového a fasáda svým vzhledem evokuje ptačí hnízdo, které působí jako oáza v džungli velkoměsta.

Knihovna H. Ibsena, Skien (studie, 2019–)

Mezinárodní soutěž na stavbu nové Ibsenovy knihovny ve Skienu vyhrál se svým návrhem Kengo Kuma. Návrh vznikl ve spolupráci s nor-

ským architektonickým studiem Mad Arkitekter. Nová knihovna bude nejen nositelem literárního odkazu nejslavnějšího norského dramatika Henrika Ibsena, rodáka ze Skienu, ale bude také komunitním místem v nově vznikající čtvrti Meierikvartalet. Urbanisticky je budova pojata jako klíčové spojovací místo přilehlého parku, školy, sportovní haly, okolních cyklostezek a pěších tras. Celkový koncept budovy je navržen tak, aby přirozeně zapadl do okolní krajiny. Knihovna se bude nacházet nad městem, bude mít tvar prohnutého trojúhelníku, její fasádu budou z velké části tvořit velkoformátové skleněné panely a v interiéru pak budou použity převážně přírodní materiály. Počítá se s celkovým užitným prostorem knihovny o ploše 7760 m².

Foto: architecturaviva.com

...a její exteriér

Významné stavby

- 2000 – Muzeum kamene, Nasu
- 2000 – Muzeum malíře Ando Hiroshige, Bato
- 2002 – Great (Bamboo) Wall House, Peking
- 2005 – Apartmány v Kodani, Kodaň
- 2007 – Restaurace Sake No Hana, Londýn
- 2009 – Muzeum Nezu, Tokio
- 2011 – Yusuvara Wooden Bridge Museum, Yusuvara
- 2012 – Kulturní a informační centrum Asakusa, Tokio
- 2016 – Pod jednou střechou (New Artlab Building for EPFL), Lausanne
- 2017 – Komunitní knihovna Kumo no Ue, Yusuvara
- 2018 – Muzeum V&A Dundee, Dundee (Skotsko)
- 2019 – Společenské centrum Darling Harbour, Sydney
- 2019 – vítězný návrh pro realizaci Knihovny H. Ibsena, Skien
- 2019 – Olympijský stadion pro LOH, Tokio

LENKA DOSTÁLOVÁ | dostalova@mzk.cz

Pozn. autorky: V textu jsou použity citáty K. Kumy.

¹ <https://global-award.citedelarchitecture.fr/index2.htm> ² <https://kkaa.co.jp/works/architecture/>

Rekonstrukce knihovny a omezení jejích služeb

Dotaz:

Budova, ve které sídlí naše knihovna, se bude rekonstruovat. Plánovaná doba rekonstrukce je zhruba půl roku a knihovna tedy nebude moci po tuto dobu poskytovat všechny zákonně stanovené veřejné knihovnické a informační služby. Knihovní fond bude převezen do jiné budovy. Máme požádat o zrušení zápisu v evidenci knihoven podle § 8 knihovního zákona po dobu rekonstrukce nebo o to, aby Ministerstvo kultury schválilo pozastavení činnosti knihovny?

Odpověď:

Nikoliv, o zrušení zápisu v evidenci knihoven podle § 8 knihovního zákona po dobu rekonstrukce není třeba žádat, ovšem za podmínky, že knihovna bude poskytovat alespoň některé veřejné knihovnické a informační služby.

Může se stát, že knihovna nemůže z objektivních důvodů poskytovat všechny veřejné knihovnické a další služby podle § 4 odst. 1 knihovního zákona, třeba v důsledku havárie vodovodu nebo poruchy vytápění. Není to však důvodem pro zrušení zápisu knihovny v evidenci knihoven. Situace, kdy knihovna například po určitou dobu nemůže poskytovat prezenční výpůjčky (z důvodu havárie topení) nebo poskytovat přístup k internetu (z důvodu poruchy IT připojení), není sama o sobě důvodem pro zrušení zápisu v evidenci knihoven, či lépe řečeno: není důvodem k tomu, aby provozovatel knihovny požádal o zrušení zápisu v evidenci knihoven.

Knihovní zákon nezná kategorii pozastavení činnosti knihovny. Knihovnu evidovanou Ministerstvem kultury je možné buď provozovat, nebo ne, její činnost nelze pozastavit. Je důležité,

že podle § 8 odst. 1 knihovního zákona Ministerstvo kultury rozhodnutím zruší zápis v evidenci knihoven, pokud knihovna přestane splňovat znaky knihovny podle § 2 písm. a) knihovního zákona, tedy přestane poskytovat všechny veřejné knihovnické a informační služby podle § 4 odst. 1 knihovního zákona. Skutečnost, že po určité době knihovna z objektivních důvodů neposkytuje zákonem vymezené služby v plném rozsahu, není důvodem pro její vyřazení z evidence knihoven. Ministerstvo kultury nemůže schválit pozastavení činnosti knihovny, knihovní zákon to neumožňuje.

Pokud je tedy možné poskytovat po dobu rekonstrukce knihovny alespoň některé ze služeb podle knihovního zákona, například meziknihovní výpůjční službu anebo přístup k internetu nebo absenční výpůjčky, nelze shledat důvod pro zrušení zápisu knihovny v evidenci knihoven, byť knihovna například neposkytuje prezenční výpůjčky nebo ústní bibliografické, referenční a faktografické informace a rešerše.

Provozovatel knihovny by tedy měl oficiálně oznámit Ministerstvu kultury, že v době „od-do“, tedy po dobu rekonstrukce, nebude knihovna poskytovat všechny služby podle knihovního zákona, protože to není technicky možné. V oznámení je třeba uvést, které konkrétní služby nebudou poskytovány.

V oznámení je vhodné vyzdvihnout to, že rekonstrukce přispěje ke zkvalitnění poskytovaných veřejných knihovnických a informačních služeb podle § 4 odst. 1 knihovního zákona a také dalších služeb podle § 4 odst. 3 knihovního zákona. Rovněž je vhodné vyzdvihnout to, že rekonstrukce přispěje k účinnějšímu plnění povinnosti ochrany knihovního fondu, jak ji zavádí § 18 knihovního zákona.

JIRÍ KLUSOŇ | jiri.kluson@mkr.cz

V Jihoafrické republice v Krugerově národním parku proběhl rozsáhlý výzkum zaměřený na role archivů, knihoven a muzeí v oblasti vzdělávání, přijímání informací a nových informačních a komunikačních technologií. Pro výzkum byly vybrány paměťové instituce národních parků, údaje byly shromážděny na základě rozhovorů s klíčovými zaměstnanci. Výzkum prokázal, že většina pracovníků těchto organizací nemá základní znalosti v oblasti příslušné legislativy a velmi málo se využívají informační technologie pro oblast vzdělávání. Archivy, knihovny a muzea jsou přirozenými partnery. Jsou umístěny v různých organizačních strukturách, ale mají podobné cíle v oblasti vzdělávání. Spojenectví těchto organizací není v Jihoafrické republice (JAR) příliš podporováno, ale tento přístup se mění. Myšlenka jejich propojení vznikla v JAR již v roce 1969. V roce 2008 byl představen strategický plán SANParks, jehož cílem byla centralizace paměťových institucí do jednoho centra zdrojů, kde spolupracují archiváři, knihovníci i pracovníci muzeí. V Krugerově národním parku jsou všechny tyto instituce umístěny pod jednou střechou, neexistují žádné umělé hranice. Centrum nazvané Stevenson-Hamilton Information Resource Centre (SHRC) bylo založeno za cílem poskytovat tištěné nebo virtuální specializované informační zdroje. Má velký společenský a historický význam jako první centrum informačních zdrojů svého druhu. Koncept spolupráce archivu, knihovny a muzea byl vyvinut právě v Krugerově národním parku a rozšířil se i na další národní parky v JAR. Krugerův národní park spolupracuje s Národním ministerstvem umění a kultury, s oborovými vysokými školami a dalšími organizacemi, které dohlížejí na přírodní a kulturní dědictví v jižní Africe.

(*Journal IFLA – Volume 47, Number 1, March 2021, s. 65–77*)

Německý Rotary Club Darmstadt-Bergstrasse přispěl finančně na restaurování vzácné knihy ze 17. století pro milovníky koní, která je uložena v Univerzitní a státní knihovně v Darmstadtu. Kniha s názvem *Le Maneige Royale* pojednává o umění jízdy na koni a je od slavného autora Antoine de Pluvinela (nar. 1551

v Crestu v Dauphiné). Jezdeckému umění se naučil v neapolské jezdecké škole u Giovannioho Pignatelliho, ale na rozdíl od svého učitele, který byl na koně velmi přísný a tvrdý, viděl Pluvinel koně jako citlivé a inteligentní bytosti, pracoval s nimi vždy s respektem, trpělivě a dbal na to, aby nikdy nedošlo k poranění zvířete. Podle něho mají koně svůj individuální charakter i slabosti. Rozdíl mezi dobrým jezdcem a jen dobře sedícím jezdcem je v tom, že ten první se nezaobývá pouze výukou jízdy na koni, ale také se snaží pochopit osobitost svého koně. Zmíněnou knihu vydal Pluvinel formou fiktivního dialogu se svým královským žákem. Později se stala základním dílem jezdeckví u královského dvora a pozornosti se jí dostávalo ještě v 19. století. Darmstadtská kopie pochází z knihovny hesenského dvorního rádce a sběratele knih Johanna Maximiliána von Günderrode (1713–1784). Ten usiloval o vytvoření univerzální knihovny pro veřejné využití a sestavil sbírku více než 15 000 svazků z různých oblastí, zejména historie a práva. Díky velkorysému daru Rotary Club Darmstadt-Bergstrasse bylo možno zakoupit chybějící části knižního bloku a zaplatit vynikajícího restaurátora starých tisků. Kniha také získala ochranný obal z vlnité lepenky a ihned po restaurování byla digitalizována v digitalizačním centru Univerzitní a státní knihovny v Darmstadtu. Nyní je online volně dostupná pro všechny zájemce.

(*BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 72, Number 12, 2020, s. 666–667*)

Slovenské knihovny v současné době hledají své místo v oblasti kulturního a kreativního průmyslu, rozvíjejí nové služby, aby i nadále zůstaly atraktivním zdrojem informací pro veřejnost. Je důležité, aby v centru zájmu knihoven figurovali nejen jednotlivci, ale i organizace a firmy, aby se tak knihovny pokusily doplnit chybějící finanční prostředky a zároveň se staly aktivními přispěvateli v kreativní ekonomice. Knihovny se musí přizpůsobit současným potřebám veřejnosti, ale se zachováním svého poslání, které je legislativně zakotvené. Některé knihovny nerealizují vnitřní změny, které by reflektovaly současné potřeby společnosti, a tak se obecně mohou jevit jako neatraktivní partner pro start-upy a iniciativy kreativní

ekonomiky. Podle stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru sehrává kulturní a kreativní průmysl klíčovou úlohu z hlediska růstu a konkurenceschopnosti hospodářské úrovně EU, je nositelem inovací a tvorby pracovních míst. Kultura se chápe jako souhrn poznatků, zvyklostí a úrovně uměleckého a vědeckého rozvoje v rámci určité epochy nebo určité sociální skupiny. Kreativita je vnímána jako konkrétní schopnost myslet novátorsky a přicházet s novými nápady, které kombinují prvky reality dosud nevídaným způsobem. Kreativita se nemůže zaměnit s pojmem inovace, která představuje postupy a produkty, rozvíjející poznatky, techniky a nástroje. Vzdělávání je motorem pro budování kreativních talentů, lidského kapitálu v rámci kulturních a kreativních průmyslů a spolu s dalšími pilíři (sociálním prostředím, otevřeností, inkluzí, institucionálním prostředím a technologiemi) podporuje budování kreativních výstupů, které mají potenciál přispět svými výnosy do kreativní ekonomiky. Strategie slovenského knihovnictví zohledňuje poslání knihovny jako centra vzdělanosti, podpory rozvoje informační gramotnosti, rozvoje komunitních, multikulturních a informačních center. Knihovna by také měla být střediskem celoživotního vzdělávání jejích uživatelů, ale i samotných knihovníků.

(*Knížnica – ročník 22, číslo 1, 2021, s. 28–38*)

Rakouská národní knihovna otevřela ve slavnostním sále Prunksaal výstavu historických map a akvarelů, která je věnována řece Dunaj – Od pramene řeky ve Schwarzwaldu až k ústí Černého moře. Dunaj má více než 2 800 km a je jednou z hlavních evropských řek, která protéká Německem, Rakouskem, Slovenskem, Maďarskem, Chorvatskem, Srbskem, Rumunskem, Bulharskem, Moldavskem a Ukrajinou. Dunaji se nemůže rovnat žádná jiná řeka, protéká čtyřmi hlavními městy (Vídeň, Bratislava, Budapešť a Bělehrad). Pro habsburskou říši to bylo záchranné lano a jeho splavnost byla velkým projektem 19. století. Výstava vykresluje tento prostor na dílech z inventáře Rakouské národní knihovny. Představuje Dunaj jako nejlepší a nejlevnější dopravní cestu, akvarel Johanna Nepomuka Hoechleho Schiffzug z roku 1825 ukazuje, jak byly tehdy takové cesty náročné. V roce 1829 byla založena Dunajská paroplavební společnost, v roce 1880 se stala největší vnitrozemskou lodní společností světa. Na výsta-

vě je představen plakát této společnosti z roku 1935 Hanse Wagula Od Alp k branám Orientu. Na veřejnosti je poprvé vystaven velkolepý rukopis císaře Leopolda I, který popisuje cestu z Budapešti do Bělehradu. Rudolf Jakob v roce 1869 navrhl velkolepé vize regulovaného Dunaje, které představuje na výstavě velkoformátový akvarel s monumentálními budovami na vídeňských březích. Generální ředitel Vídeňské městské pojišťovny Robert Lasshofer říká, že řeka byla důležitá také pro pojišťovnictví. I proto je Vídeňská městská pojišťovna generálním sponzorem této krásné výstavy.

(*Magazin Österreichischen Nationalbibliothek – Nr. 1, April 2021, s. 5–6*)

Bavorská státní knihovna získala do svého fondu v krátkém čase tři vzácné iluminované rukopisy za výhodných finančních podmínek. Nové akvizice zapadají do dlouhodobé snahy této knihovny o vznik ojedinělé kolekce středověkých rukopisů, které jsou současně digitalizovány a zpřístupněny uživatelům. Všechny rukopisy jsou v němčině, typické pro svoji dobu a něčím výjimečné. Budou zpřístupněny v probíhající závěrečné fázi hloubkového studia německých středověkých rukopisů. Všechny tři rukopisy jsou bavarika pocházející z Regensburgu nebo Norimberku. Tato fantastická akvizice dodá důležitý impuls výzkumu německé knižní iluminace od roku 1350 do roku 1520. Nejstarším rukopisem nových akvizic je sbírka vlajek nazvaná *Cyrellus Fables*, známá také pod latinským názvem *Speculum sapientiae*, kterou sestavil pravděpodobně Bonjohannes von Messina. Dalším je sbírka bajek přeložená z latiny do němčiny Ulrichem von Pottensteinem kolem roku 1411. Tato kniha byla ve své době bestsellerem a velmi oblíbená se stala nadčasová vyobrazení zvířat na iluminacích rukopisu. Kodex je velkoformátový a obsahuje 88 listů. V bibliografii německých rukopisů je uvedeno 22 dochovaných rukopisů této práce v německém jazyce, z nichž nyní šest je v Bavorské státní knihovně. Posledním rukopisem je iluminovaná modlitební kniha pro Wolfganga Hofmanna z Norimberku a jeho manželku Helenu (byla vytvořena v letech 1513 až 1514/15). Kodex obsahuje 299 pergamenových listů a text je proveden v nádherně navrženém gotickém písmu.

(*Magazin Bibliotheksforum Bayern – Ausgabe 4, 2020, s. 6–11*)

Před 100 lety, **7. 8. 1921**, se narodila **Bohumila Grögerová** († 21. 8. 2014), česká básnířka, prozaička, překladatelka, autorka rozhlasových her a knih pro děti; od poloviny 50. let spolupracovala s Josefem Hiršalem, mj. na publikacích *Job-boj*, *Let let a Trojcestí*. V roce 2009 získala za básnickou sbírku *Rukopis* cenu Magnesie Litera v kategorii poezie a kniha roku.

Před 100 lety, **7. 8. 1921**, zemřel ruský básník a dramatik **Alexander Blok** (* 1880), tvůrce druhé vlny ruského literárního symbolismu; vedle tvorby na politická témata psal milostnou poezii a parafráze ruských a cikánských románů; nejslavnější je jeho poema *Dvanáct*.

Před 90 lety, **12. 8. 1931**, se narodil **Jiří Stránský** († 2019), český spisovatel, scenárista, dramatik, překladatel a básník; v 50. letech byl vězněn komunistickou justicí v pracovních táborech po vykonstruovaném procesu; k jeho nejznámějším dílům patří román *Zdivočelá země* (adaptováno pro film a televizní seriál) a jeho pokračování *Aukce* a dále např. román *Oblouk* či novela *Tóny*.

Před 250 lety, **15. 8. 1771**, se narodil **sir Walter Scott** († 1832), skotský básník, prozaik, romanopisec a sběratel skotských balad, představitel romantismu; považuje se za zakladatele historického románu; k nejznámějším dílům patří romány *Waverley*, *Ivanhoe*, *Nevěsta z Lammermooru* (předloha slavné opery Gaetana Donizettiho *Lucia di Lammermoor*) či *Kenilworth*, z děl básnických je nejznámější poema *Jezerní paní*.

Před 80 lety, **16. 8. 1941**, se narodil **Karel Hvizďala**, český novinář, dramatik a spisovatel, autor řady úspěšných knižních rozhovorů s Václavem Havlem, Karlem Schwarzenbergem, Václavem Bělohorským, Karolem Efraimem Sidonem, Adrienou Šimotovou, Jiřím Grušou, Jiřím Suchým či Pavlem Landovským.

Před 120 lety, **20. 8. 1901**, se narodil italský básník a překladatel **Salvatore Quasimodo** († 1968), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1959); česky vyšly výběry *A náhle je večer* a *Život není sen*.

Před 150 lety, **21. 8. 1871**, se narodil **Leonid Andrejev** († 1919), ruský spisovatel a dramatik, autor proslulé *Povídky o sedmi oběšených* nebo dramatu *Život člověka*.

Před 130 lety, **22. 8. 1891**, zemřel **Jan Neruda** (* 1834), český básník, prozaik, novinář, dramatik a kritik, vůdčí osobnost generace májovců, autor básnických sbírek *Hřbitovní kvítí*, *Knihy veršů*, *Písně kosmické*, *Balady a romance*, *Prosté motivy* a *Zpěvy páteční*, souborů povídek *Arabesky* a *Povídky malostranské* a dalších děl a též četných fejetonů (Neruda byl mistrem tohoto žánru).

Před 170 lety, **23. 8. 1851**, se narodil **Alois Jirásek** († 1930), český prozaik a dramatik, proslulý svými historickými romány – k nejznámějším patří *Filosofovská historie*, *Temno*, *F. L. Věk*, *Psohlavci*, *Proti všem*, *Bratrstvo*, *U nás*, *Na dvoře vévodském*, *Poklad* aj. Z divadelních her jsou nejznámější pohádková *Lucerna* a drama *Vojnarka* a z další tvorby *Staré pověsti české*.

Před 70 lety, **23. 8. 1951**, se narodil **Petr Šabach** († 2017), český spisovatel, známý svými humoristickými romány a povídkami, z nichž řada posloužila jako námět pro filmy *Šakalí léta*, *Pelíšky*, *Pupendo*, *U mě dobrý* a *Občanský průkaz*; k nejznámějším knihám patří *Hovno hoří*, *Babičky*, *Opilé banány*, *Občanský průkaz*, *Máslem dolů*, *Rotschildova flaška* aj.

Před 150 lety, **27. 8. 1871**, se narodil americký spisovatel **Theodore Dreiser** († 1945), představitel naturalismu, autor slavných románů *Sestřička Carrie*, *Americká tragédie*, *Jennie Gerhardtová* a trilogie *Finančník*, *Titán* a *Stoik*.

Před 210 lety, **30. 8. 1811**, se narodil **Théophile Gautier** († 1872), francouzský spisovatel, básník, dramatik a kritik; k jeho nejznámějším dílům patří romány *Slečna de Maupin* a *Kapitán Fracasse*.

Před 80 lety, **31. 8. 1941**, zemřela ruská básnířka a esejistka **Marina Cvetajevová** (* 1892), která po emigraci z Ruska žila v letech 1922 až 1925 v Čechách (v té době napsala svá vrcholná díla, *Poému konce* a *Poému hory*), pak se přestěhovala do Paříže. V roce 1939 se vrátila do Ruska, ale neunesla pronásledování rodiny stalinským režimem, nemožnost publikovat, hrůzy války a neutěšený život v bídě a spáchala sebevraždu. V češtině vyšly četné výběry z jejích básní, např. *Hodina duše*, *Začarovaný kruh* či *Vyznání na dálku*, dále poema *Krysař* nebo *Verše Čechám*; z esejí mj. výběr *Básník a čas*.

Před 100 lety, **1. 9. 1921**, se narodil **Willem Frederik Hermans** († 1995), nizozemský autor románů, novel, povídek, dramát a scénářů, ale také esejí, kritik a polemik; spolu s Gerardem Revem a Harry Mulischem se Hermans považuje za jednoho z velké trojky nejdůležitějších nizozemských spisovatelů poválečné doby; česky vyšly jeho romány *Temná komora Damoklova* a *Už nikdy spánek*.

Před 80 lety, **1. 9. 1941**, zemřel český básník **Jiří Orten** (* 1919), autor básnických sbírek *Čítanka jaro*, *Cesta k mrazu*, *Jeremiášův pláč* a *Ohnice*; řada děl byla publikována až po jeho tragické předčasné smrti, vyšly též jeho deníky a korespondence.

Před 100 lety, **12. 9. 1921**, se narodil **Stanisław Lem** († 2006), polský spisovatel, filozof, lékař, futurolog a satirik, světoznámý autor sci-fi; jeho knihy byly přeloženy do 40 jazyků. Autor novel a románů *Martan*, *Astronauti*, *Planeta Eden*, *Návrat z hvězd*, *Nepřemožitelný*, *Mír na Zemi*, *Fiasko* aj.; nejslavnější román *Solaris* byl zfilmován Andrejem Tarkovským (1972) a Stevenem Soderberghem (2002).

Před 90 lety, **14. 9. 1931**, se narodil **Ivan Klíma**, český spisovatel a dramatik, v současné době je spolu s Milanem Kunderou a Patrikem Ouředníkem nejprekládanějším žijícím českým autorem; mj. napsal romány *Hodina ticha*, *Soudce z milosti*, *Milostné léto*, *Láska a smetl*, *Čekání na tmou*, *čekání na světlo*, *Ani svatí, ani andělé*, knihy povídek *Má veselá jitra*, *Moje první lásky*, *Má zlatá řemesla*, knihu o životě a díle Karla Čapka *Velký věk chce mít též velké mordy* nebo dvojdílnou autobiografii *Moje šílené století*.

Před 90 lety, **17. 9. 1931**, se narodil **Jean-Claude Carrière** († 2021), francouzský scenárista, spisovatel, herec a režisér; s Luisem Buñuelem napsal např. scénář k slavnému filmu *Nenápadný půvab buržoazie* a spolupracoval s ním na jeho knižní autobiografii *Do posledního dechu*; pro film adaptoval řadu slavných románů, např. Grassův *Plechový bubínek*, Tournierova *Krále duchů* nebo Kunderovu *Nesnesitelnou lehkost bytí*; s Milošem Formanem spolupracoval na filmech *Taking Off*, *Valmont* a *Goyovy přízraky*. Česky vyšla jeho kniha *Výprávně příběh*.

Před 110 lety, **19. 9. 1911**, se narodil anglický spisovatel, básník, esejista a dramatik **William Golding** († 1993), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1983); proslavil se hlavně svým prvním románem *Pán much* s tématem konfliktu mezi lidským přirozeným barbarstvím a civilizujícím vlivem rozumu; česky dále vyšly jeho romány *Věž*, *Dědicové*, *Ztroskotání Christophera Martina* a *Dvojitý jazyk*. Za román *Rituály přechodu* byl oceněn Booker Prize (1980).

Před 120 lety, **23. 9. 1901**, se narodil básník, publicista a překladatel **Jaroslav Seifert** († 1986), zatím jediný český nositel Nobelovy ceny za literaturu (1984), autor básnických sbírek *Město v slzách*, *Samá láska*, *Na vlnách TSF* (přepřeváděno pod názvem *Svatební cesta*), *Slavík zpívá špatně*, *Poštovní holub*, *Jablko z klína*, *Ruce Venušiny*, *Jaro, sbohem*, *Zhasněte světla*, *Vějíř Boženy Němcové*, *Světlem oděná*, *Kamenný most*, *Přilba hlíny*, *Ruka a plamen*, *Šel malíř chudě do světa*, *Píseň o Viktorce*, *Maminka*, *Koncert na ostrově*, *Odlévání zvonů*, *Halleyova kometa*, *Morový sloup*, *Deštník z Picadilly*, *Býti básníkem* aj. a poetických vzpomínek *Všecky krásy světa*. Byl signatářem Charty 77, v období normalizace jeho knihy nemohly vycházet, vycházely v samizdatu a v exilu a později doma v cenzurované podobě.

Před 125 lety, **24. 9. 1896**, se narodil americký spisovatel **Francis Scott Fitzgerald** († 1940), často označovaný za autora tzv. jazzového věku; proslavil se romány *Na prahu ráje*, *Krásná a prokletá*, *Velký Gatsby* a *Něžná je noc* a povídkami, jako jsou např. *Podivuhodný případ Benjamina Buttona*, *Diamant velký jako Ritz* či *Bláznivá neděle*.

Před 130 lety, **28. 9. 1891**, zemřel americký spisovatel **Herman Melville** (* 1819), autor *Bílé velryby*, jednoho z největších amerických románů, a dalších děl (*Billy Budd*, *Benito Cereno*, *Taipei*, *Pisař Bartleby*, *Izrael Potter*, *První plavba*, *Ráj kanibalů*).

Před 50 lety, **28. 9. 1971**, zemřel český básník, malíř, grafik a překladatel **Bohuslav Reynek** (* 1892), autor básnických sbírek *Žízně*, *Rybí šupiny*, *Smutek země*, *Had na sněhu*, *Rty a zuby*, *Setba samot*, *Pieta*, *Podzemní motýli*, *Mráz v okně*, *Sníh na zápraží* a *Odlet vlaštovek*.

Portréty archiv autora

Sestavil MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Knihovna v Medláňkách

s. 292–293

← **Odpočinková zóna pro čtenáře**

↑ **Exteriér knihovny krátce před jejím slavnostním otevřením v roce 2017**

↓ **Momentka ze slavnostní vernisáže akce Knihovna žije!, únor 2020**

↑ **Budoucí prostory knihovny před jejich rekonstrukcí (pracoviště údržby města, cca 2016)** Foto: stavební dozor

← **Výpůjční pult**

Foto: Blanka Teplanová

konference
Knihovny současnosti

www.sdruk.cz

7.—9. 9. 2021

21

místo konání:

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo náměstí 5, 771 40 Olomouc

SDRU_K